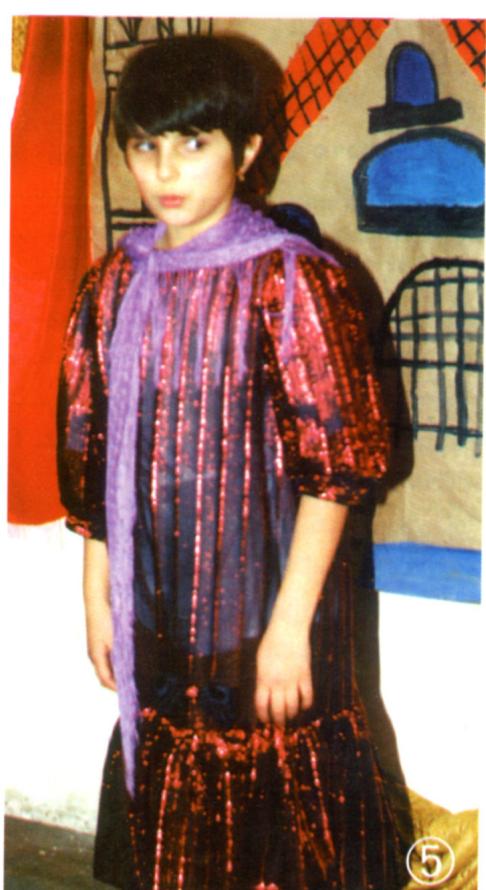
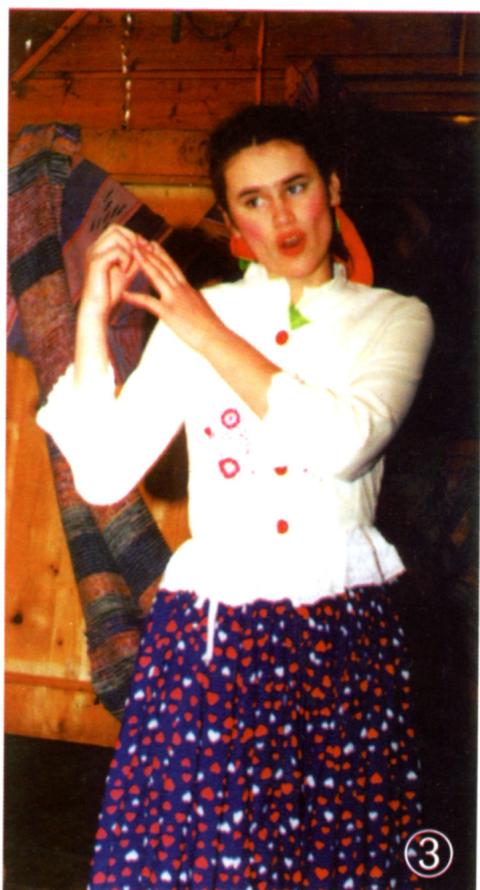

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS ☆ MÁJ☆ MAJ 1996 ☆ Č. 5 (456) CENA 85 GR. (8500 zl)

Tribšské žiačky základnej školy v miestnom kroji. Foto: J.P.

NA OBÁLKE: Dievčatá z našich scén. 1. B.Pápežová z divadelného krúžku Ondrejko v Podvuku; 2. J. Krištofeková a M. Brižeková zo súboru Zelený javor v Krempachoch; 3. K.Laštíková zo Štefanova počas predstavenia na Spiši; 4. Znamenitá rozprávačka M.Majerčákova z Novej Belej; 5. M.Bednárcíková z novobelského školského divadielka.
Foto: J.Š., J.P. K.P.

V ČÍSLE:

V Nedeci po novom	2
Malá Lipnica	4
Lapšanská dychovka	5
Slovenčina stále aktuálna	6
Z dejín Jurgova	8
K jubileu jurgovskej mešťianky	9
Stanovy Spolku Slovákov v Poľsku	11-14
Pamiatke veľkých Oravcov (Š.Pirončák, T.Červeň)	15
Sedem stretnutí	16-17
Povedka na voľnú chvíľu	18-19
Citatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa	32

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

ORGAN TOWARZYSTWA
SLOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN SPOLKU
SLOVÁKOV V POĽSKU)
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSP

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespól
Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradcze
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
Jozef Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lýdia Mšalová, Anton Pivovarčík

Skład i łamanie
„IKTUS”

Druk
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów
Towarzystwa:

1 miesiąc - 85 gr (8.500 zł)
kwartalnie - 2.50 zł (25.000 zł)
rocznie - 10 zł (100.000 zł)

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

AKO SME ZAČÍNALI

EUGEN
PANIAK
z Jablonky

Z obdobia pred vznikom Spolku si pamäťam o.i. aj na to, že mnohí krajania boli prenasledovaní, napríklad Eugen Ďubek z Jablonky (Husté Domy) a bratia Vojtovci z Jablonky-Matonogov. Bolo to krátko po skončení II. svetovej vojny, keď sme sa začali stretnať, a premýšľať o tom, ako vytvoriť organizáciu, ktorá by nás, Slovákov, zjednocovala a bola by určitou zábezpečkou našich národnostných práv po pričlenení Oravy a Spiša k Poľsku. Ľudia nesúhlasili s týmto stavom, a preto sa na prvých, väčšinou tajných stretnutiach, debatovalo najmä o možnosti návratu na Slovensko.

Našimi hlavnými organizátormi boli Ignác Kašprák, Eugen Ďubek, Ján Paniak a Alojz Šperlák z Jablonky, Andrej Cisárik z Veľkej Lipnice, Ludvík Tokár z Malej Lipnice, Ján Kovalík z Dolnej Zubrce a iní. Pamäťam sa na mnohé stretnutia, ktoré sa konali napríklad u Karola Šperláka a Ignáca Kašpráka. Na viacerých som sa zúčastňoval, takže viem o finančnej zbierke medzi krajanmi, z ktorej peniaze poslúžili na cesty na konzulát do Katovic, kde chodila delegácia za konzulom Dr. Matejom Andrásom. Bolo predsa potrebné poradiť sa ako ďalej postupovať, čo robiť, aké sú možnosti na to, aby sa naša túžba, t.j. založenie krajanskej organizácie, splnila. Je potrebné si tiež uvedomiť, že to bolo obdobie 1945 - 1947, teda ľažké povojnové roky. V tomto čase prebehlo aj v Jablonke, tak, ako aj v iných obciach, zisťovanie vzťahu ku Slovensku a slovenskej národnosti. Možno povedať, že u nás sa vtedy za Slovákov hľásilo vyše 95% ľudí. Napriek mnohým ľažkostiam, ktoré sme neraz museli prekonávať (obavy zo zatknutia a pod.), vedeli sme, a to v nás udržiavať presvedčenie o správnosti našich snáh, že bojujeme za dôležitú vec. Ľudia nezabudli na obdobie 1939 - 45, kedy sme boli pri Slovensku. Po vojne, hoci bola sloboda, došlo k veľkému sklamaniu z toho, že sme sa bez vlastného pričinenia a súhlasu naraz ocitli v cudzom štáte. Chceli sme preto, aby naše hlasy, to, že existujeme, nezanikli a neboli zabudnuté. Preto tak rýchlo vznikali v obciach mestne skupiny. Predsedom MS v Jablonke sa stal Ignác Kašprák, a tajomníkom OV na Orave bol Alojz Šperlák z Jablonky. Zakladali sa klubovne, školy, rozvíjala sa divadelnícka činnosť, v Jablonke bolo založené slovenské Lycéum. Prvý súbor vznikol u nás už v roku 1949. Založil

ho, a viedol Alexander Kniežacký, učiteľ zo Slovenska. Vznik Spolku bol teda pre nás ďalší život veľmi dôležitý, ľažko si bez neho predstaviť zachovanie tradícií, kultúry a školstva. Je až ľažko uveriť, že odvtedy už ubehlo skoro 50 rokov. Škoda len, že sa už dosť preriedili rady zakladateľov Spolku...

FRANTIŠEK
ŠOLTÝS
z Lapšanky

Slovenské krajanské hnutie u nás sa začalo formovať až po 2. svetovej vojne, keď sa ľudia cítili už bezpečnejši, a najmä potom, ako prestalo vyčiňanie Ogňa na Spiši. Veľkú zásluhu na založení našej Miestnej skupiny v Lapšanke má nepochybne jej dlhoročný predseda Pavol Žemba, ale aj Anton Šoltýs, ktorí si svojím zariadením, presvedčivými argumentmi a obetavou prácou vedeli zjednať ľudí. Napokon ani ich neboľo treba veľmi nahovárať. Sám som sa niekoľkých schôdzí zúčastnil. Veľkú podporu pre našu činnosť sme mali z obvodného výboru, v ktorom pôsobili múdri a obetaví krajania z rôznych obcí. Často k nám chodil, a povzbudzoval nás k činnosti dlhoročný predseda OV, nebohý Augustín Brija z Vyšných Lápš.

VENDELÍN
STERCULA
z Privarovky

Ako sme začínali? Ľažko. Práve sa skončila II. svetová vojna, ktorá zanechala po sebe množstvo spustošených obcí. Veľa si vytrpela aj Veľká Lipnica, kde niekoľko týždňov zúrili boje. Potom, ako sme začínali slobodnejšie dýchať sme sa dozvedeli, že nás odtrhli od vlasti, že nepatríme viac k Slovensku, ale k Poľsku. Mnohí u nás, všetko presvedčení Slováci, sa s týmto nijako nechceli zmieriť, a preto húfne odchádzali na Slovensko. Tí, čo zostali, sa začali organizovať. Viedla ich túžba a nádej, že sa daný stav zmení, a my sa znova vrátíme k Slovensku. Toto sa žiaľ nepodarilo, ale vznikla krajanská organizácia, Spolok, ktorý pomáhal hájiť naše národné záujmy, keď sa už stalo tak, ako sa stalo...

Z udalostí pred vznikom Spolku sa pamäťam na viaceré tajné schôdze a stretnutia, ktorých sa zúčastňoval môj otec Ján

spolu s Antonom Špyrkom z Privarovky, Lukášom Karnafelom z Murovanice a Andrejom Cisárikom z Kičor, ktorý bol akousi dušou týchto stretnutí, a ďalšími. Niekoľkokrát boli aj u nás doma a rozprávali, čo a ako robiť, ako udržiavať v krajanoch nádej vo vtedy tak ľažkej situácii. Viem tiež, že mnoho stretnutí bolo aj u Karnafelcov v Murovanici, a u Paniaka v Jablonke. Vtedajšia milícia a bezpečnosť sa snažila zistíť miesta týchto stretnutí a prichytiť krajanov, ako sa hovorí „pri čine“. Našťasticie, z toho čo viem, sa im to podarilo len zriedka. Viem však, že vyšetrovali napríklad Karnafela, že tiež v Jablonke niekoľkých pozatýkali, ba dokonca išli už aj pre otca, ale vďaka pomoci známeho hájnika, Jána Slabého a jeho brata Jozefa, sa im to nepodarilo. Mal veru šťastie, lebo mestny veliteľ milicie, nejaký Michalczyk, bol známy ako veľmi prísny a tvrdý „četník“. Z rozhovorov u nás sa pamäťam aj na meno československého konzula Dr. Mateja Andráša, ktorého naši krajania pred vznikom Spolku viackrát navštívili. Viem, že on osobne bol na stretnutí s krajanmi na Orave. Po založení Spolku a jeho oficiálnom uznaní úradmi sa teda mohla rozbehnúť aj naša kultúrna činnosť. Vznikali mnohé súbory, zakladali sa klubovne a pod. Škoda len, že medzinárodné dohody zostali, a hranica nás odvtedy delí od Slovenska. Teraz by aspoň bolo dobré, keby sme sa dočkali krajanskej karty, ktorá by nás zrovнопrávnila s občanmi Slovenska, veď sme na to, že sme Slovákm, nezabudli ani po päťdesiatich rokoch...

JÁN
PETRÁŠEK
z Krempach

Domnievam sa, že naši krajania chceli založiť svoju národnostnú organizáciu už v medzivojnovom období. Táto myšlienka vrtele v hlave už našim otcom po pripojení Spiša a Oravy k Poľsku. Príležitosť na založenie strešnej krajanskej organizácie sa naskytla až po ukončení 2. svetovej vojny. Ľudia sa nebáli, aj keď práve tuná v Novej Belej a Krempachoch, Slováci vari najviac trpeli za svoju národnosť. Moj otec zavesil na kostolnú vežu slovenskú zástavu, na ktorej ktorí neskôr napísal čiernou farbou otcovo priezvisko a nakoniec ho aj udal úradom. Prišla bezpečnosť a otca zavreli. Sedel v Novom Targu viac ako týždeň. Našťasticie po dôkladnom vyšetrení ho vypustili.

Ked' sa situácia začala normalizovať dúsali sme, že štát asi povolí vznik národnostnej organizácie. A tak sme pristúpili k príprave výborov. Prvým predsedom v našej obci bol Valent Krištofek, potom organista Ján Kovalčík a tretím Michal Petrášek. Ako si pamäťam, v tomto období prišiel k nám

na návštevu československý konzul v Katiciach dr. M. Andreáš. Dôstojného hosta vítala krempašská dychovka a krajanka Irena Galušová mu odovzdala kyticu z tŕní, ako symbol nášho utrpenia. Za prvého delegáta na celoštátny zjazd Spolku Čechov a Slovákov bol zvolený o.i. Ján Tomašovič.

Ako začal fungovať Spolok? K jeho založeniu prispeli spontánne sami krajania. Bola to teda iniciatíva ľudí, ktorí mali silnú vôľu a snahu zachovať si svoju slovenskú identitu. Krajania do Spolku vstupovali s presvedčením, že sa medzinárodná situácia zmení, a že budeme zase spolu. Dejiny však ukázali, že to boli len ilúzie.

**JOZEF
KARNAFEL,
predseda MS SSP
vo Veľkej Lipnici**

Členom nášho Spolku som už od jeho založenia, t.j. od roku 1947. Veľmi dobre sa pamätam na časy pred jeho vznikom, na udalosti, ktoré mali veľký význam pre splnenie túžob všetkých Slovákov na Orave, ktorá sa nie našou vinou dostala k územiu Poľska. Chceli sme vytvoriť svoju organizáciu, ktorá by pomáhala v krajskom hnutí. K najvýznamnejším organizátorom u nás patrili Anton Špryka, Ján Stercula, môj otec - Lukáš Karnafel, Ján Kovalík a ďalší. Pamätam sa, že mnohé stretnutia sa konali aj u nás, keď otec bol vtedy v obci richtárom. Krajania sa stretávali aj v Jablonke u Jána Paniaka, a na niekoľko stretnutí, ktoré sa konali v Malej Lipnici, som A. Cisárika, otca a ďalších viezol našim záprahom. Debaty na každej schôdzi sa niesli v podobnom duchu, t.j. založiť Spolok a nejak dosiahnuť odstránenie hranice. To však, ako sme neskôr zistili, bolo neuskutočiteľné. Na týchto stretnutiach som sa viackrát zúčastnil aj ja, hoci to bolo dosť nebezpečné. Sám som pákrat „vyskúšal“, ako to vyzerá na policejnej stanici.

Vypočúvanie bolo neraz doplnané aj tvrdšími spôsobmi. A to všetko preto, že som chodil po ľuďoch, keď sa zbierali podpisy na listiny o tom, kto sa hlási za Slováka. Vtedy bolo v obci vyše 95% Slovákov. Listiny som nosil k nášmu kaplánovi, Andrejovi Doránskemu (pochádzal z Trstenej). V lete 1946 som sa dozvedel, že bezpečnosť má znova prísť pre mňa, preto som ušiel na Slovensko, kde som sa v Slanici zamestnal o.i. pri stavbe cest. Neskôr som pracoval v Bánovej pri Žiline, a zo zárobku som veľkú časť odkladal pre potreby Spolku. Z celkovo naštených 13 tisíc korún sa potom nakúpili slovenské modlitebné knižky a časť peňazí bola využitá aj na cesty do Prahy, pre delegácie krajanov z Oravy.

Na Slovensko som neskôr previedol aj kaplán Doránsky, ktorý už nemohol vydržať perzekúcie zo strany poľských úradov. Dodnes si pamätam, keď mi po prekročení hranice z Poľska, už na slovenskej strane povedal: „*Jožko, ešte aj ten vzduch je tu doma inakší, lepší, ako tam...*“

Pán kaplán potom pôsobil na Slovensku ako farár v Starej Rabči, a spominané peniaze na cesty krajanov do Prahy, som nechával u neho. A tak, hoci som pred vznikom Spolku nemohol byť doma, pomáhal som krajanom takýmto spôsobom. Viem, že na Slovensko neskôr odišiel aj Andrej Cisárik, ktorý bol potom, ako sa pamätam, v Bobrove. Veľmi som sa potešil, keď som sa v roku 1947 dozvedel, že sa podarilo založiť Spolok, a po návrate domov, som sa jeho členom, teraz už oficiálne, stal aj ja...

**MICHAL
NEUPAUER
z Nedece**

Krajské hnutie sa u nás rozhýbalo hneď po vojně. Pamätam sa, že kdesi v roku 1946 začala naša mládež na vianočné sviat-

ky hlasno spievať slovenské koledy. Ešte sa ani bohoslužby neskončili, keď sa pred kostolom zjavila milícia (v obci bolo veliteľstvo), a našich chlapcov zavrela. Vtedy sme požiadali o pomoc Československé vojsko, ktoré vyslanectvo vo Varšave. Do Nedece okamžite prišiel vtedajší tajomník Okresného národného výboru v Novom Targu istý pán Polaczyk, ktorý celú udalosť na mieste prešetril. Za narušenie verejného poriadku, ako to vtedy formulovali, hrozil našim odvážlivcom súd a samozrejme aj trest. Skončilo sa to našťastie dobre a chlapcov čoskoro prepustili.

Keď vznikal náš Spolok, Slovensko sa opäť ocitlo v jednom štátom útvare s Čechmi.

U nás v Nedece sa k českému pôvodu hlásil správca panského majetku Jozef Schlegel, ktorý od samého začiatku bol pri založení Spolku, ale žiadal, aby sa organizácia nazývala Spolok Čechov a Slovákov, čo sa aj stalo. Práve on sa potom stal aj tajomníkom Obvodného výboru SČaS na Spiši.

Keď ide o našu miestnu skupinu, bola založená 30. augusta 1947 a jej prvým predsedom sa stal František Kašický. Spolková činnosť stmeľovala všetkých krajanov, teda skoro celú obec. Dnes je nás už menej, ale tá krajanská súdržnosť je to najcennejšie, čo sme za tých 50. rokov dosiahli. Po roku 1948 prišli k nám slovenskí učitelia, potom bolo na Orave založené prvé slovenské lýceum a nakoniec, do tretice, sa v roku 1958 ukázali prvé čísla krajského časopisu Život. Môžno povedať, že mnohí krajanskou činnosťou žijú aj dnes. Keď sa stretnú, rozprávajú o tom, ako kedysi, ešte pred legalizovaním Spolku, ale aj potom, putovali po spišských dedinách - Kacvine, Jurgove, Čiernej Hore, Vyšných Lapšoch, Novej Belj a ďalších. Chodievali sme nie tak ako dnes, buďto pešo, alebo konským povozom. Všetci však cítili, že je to ich povinnosť.

**Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JOZEF PIVOVARČÍK**

V NEDECI PO NOVOM

Patri nepochybne medzi najstaršie a najväčšie obce na Spiši. Názov obce sa mnohým spája s výstavbou tamnejšej hydroelektrárne. Zase niektorí ju nesprávne stočňujú s Nidzicou v Olsztyńskom vojvodstve na severe Poľska.

Zimná idyla

Aj keď prvý jarný deň je už dávno za nami, v obci ešte v polovici apríla vládla

zimná nálada. Mnohí unavení dlhou zimou sa nevedia dočkať jari. Z neďalekého lesa ešte stále vyčnievajú biele ostrovčeky snehu, ktorý napadal na veľkonočné sviatky. - *V tomto roku - hovorí F. Stronček - bola zima mimoriadne studená, dlhá a únavná. Spôsobila podstatné oneskorenie poľnohospodárskych prác. Aj včely, ktorým sa oddávna venujem, sa zobudili neskôr, keď sa otepilo. Zaciili prichod jari. Vidite, ako včely robotnice vynášajú mŕtve.*

Nedeckí gazdovia sa živo obšmietavajú po dvore, prezerajú náradie, čistia poľnohospodárske stroje, niektorí obhľadávajú domy a strechy, či ich sneh a ustupujúca zima nezničili. Zase gazdinky prezerajú domáce záhradky a už rozmýšľajú, kedy a kde zasadia prvé semienka kapusty, či inej zeleniny.

Len čo sa otepľí a pôda sa zobudí zo zimného spánku, traktory, ale aj kone, ktoré Nedečania stále chovajú, vyjdú do polí. Začne sa tradičný jarný zhon a zároveň začiatok oneskoreného vegetačného roka.

Nadstavbou získala nedecká škola nové učebné priestory

Pohľad na dnešnú Nedecu

Nedecké iniciatívy

V súvislosti s výstavbou hydroelektrárne aj Nedeca mení postupne svoju tvár. Veď ako prvá spolu s Fridmanom mala zavedenú kanalizačnú sieť. Isté zmeny sa chystajú aj v strede obce. Ako nám povedal richtára obce A. Froncza, cheeli by tam zriadiť neveľký park oddychu pre občanov. Prebiehajú už prvé práce pri úprave terénu. Oproti parku by sa mala v budúcnosti nachádzať tržnica. Už dnes pri tamojšom obchodnom stredisku vidno sem-tam farebné šiatre. Obchodníci často z Ukrajiny či Ruska, ale aj z bližšieho Nového Targu, predávajú textilie, elektroniku a pod.

- Nedečania - hovorí M. Neupauer - so záujmom prezerajú vyložený tovar. Vždy sa dá vybrať niečo zaujímavé a potrebné a predovšetkým kúpiť lacnejšie. Táto forma predaja mi vôbec neprekáža. Veď napr. v 60-tych rokoch, keď sme v obci mali len jeden obchod, museli sme sa už o 6. hod. ráno postaviť do radu, aby sme kúpili bochník chleba. Dnes máme v obci šesť obchodov s potravinami, a chlieb, ale aj iné výrobky, dostanete bez akýchkoľvek problémov.

Nedeca sa nachádza popri ceste spájajúcej pohraničné slovenské mesto Spišskú Starú Ves s Novým Targom. Preto najmä vo štvrtky a soboty sa tam zvyšuje automobilová premávka, keď naši rodáci zo Slovens-

ska prichádzajú na známy trh v Novom Targu. Podľa richtára A. Froncza by zriadenie tržnice iste prinieslo osah pre samosprávu, tým viac, že Nedeca z poľskej strany je poslednou obcou na ceste k hraničnému priečodu.

Samozrejme to nie je všetko, čo sa dnes v Nedeci deje. Každý návštěvník zistí, že na miestnej základnej škole už takmer rok prebiehajú stavebné práce. Škola postavená v rámci známej akcie „tisíc škôl na tisícočie poľského štátu“, patrila kedysi medzi najmodernešie na Spiši. V súčasnosti prechádza generálnej opravou, v rámci ktorej jej navyše pribudne tretie poschodie. Stavbu realizuje novotargská stavebná firma Nowbud, ktorá vyhrala gminný súbeh. Ako povedal našej redakcii K. Golębiowski, Nedečania môžu byť na také priestory hrdi. Nová nadstavba má byť ukončená do konca augusta tohto roka. Určite vyrieši problém nedostatku učební aj v tamojšej poľnohospodárskej škole, no a zlepší rekreačné podmienky mládeže, ktorá tu počas prázdnin prichádza na letné tábory z celého Poľska.

Rozhýbat' krajanskú činnosť

Slovenská klubovňa sa v súčasnosti nachádza v jednej budove spolu s poštovým

úradom a veterinárnym strediskom. Príliš malé priestory klubovne nedovoľujú MS rozvinúť väčšiu kultúrnu činnosť, aj keď sa na kraji obce nachádza veľké gminné kultúrne stredisko, v ktorom by sa pri troške dobrej vôle mohla nájsť pre MS vhodná miestnosť. Kedže takáto vôle chýba, Nedečania uvažujú o kúpe domu, ktorý by slúžil krajanským potrebám. Majú dokonca vyhliadnutú vhodnú budovu. Nové priestory by pomohli rozvíjať krajanskú činnosť, v tom aj folklórny súbor Veselica, ktorý viedie Žofia Bogačíková ml. Ako povedala našej redakcii, súbor v súčasnosti združuje 30 členov. - Nie je ľazké zhromaždiť mladých ľudí - hovorí Ž. Bogačíková. - Problém máme len s muzikantmi, o ktorých je naozaj nútza. Niektorí si za svoj hudobný talent kážu slano zaplatiť. Už na júl sme objednaní na cyrilometodské slávnosti v Staré Lubovni. Uvažujeme aj o zájazde do Francúzska, kde sme pred niekoľkými rokmi nadviazali spoluprácu s folklórnym súborom Guingoi.

Na rozvinutie krajanskej činnosti v tejto obci myslí aj Emil Neupauer, ktorý od posledných volieb plní funkciu predsedu MS. Podľa neho niečo sa už pohlo o.i. pri náborze mladých členov do MS a pri vyberaní členských príspevkov.

- Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Nedecká Veselica v „klobúkovom“ tanci

Pouličný obchod v Nedeci

Stará malolipnická drevenica. Foto: J.P.

Kostol v M. Lipnici postavený v 30. rokoch tohto storočia

MALÁ LIPNICA

Orava má svoju bohatú história, siahajúcu až do 13. storočia, kedy sa začína v hornom Uhorsku, do ktorého patrila, zakladanie prvých osád. Uverejňovali sme už viaceré historické práce venované tejto problematike. Dnes využívame prácu Inž. Andreja Kavuljaka (1885 - 1952), pod názvom Historický miestopis Oravy, z ktorého vyberáme časť venovanú jednej z najväčších obcí na Orave - Malej Lipnici.

A. Kavuljak, rodák z Ústia na Orave, študoval na Vysokej škole lesníckeho inžinierstva v Banskej Štiavnici (1904-1911). Celý svoj život sa popri lesníckom odbore zaoberal štúdiom dejín oravského ľudu. Napísal o.i. prehľad dejín oravského hradu (Hrad Orava, KÚS Martin 1927), štúdie Valasi na Slovensku, Orava v XIII. storočí, Starobylé drevené kostoly na Orave, a štúdiu o Oravskom komposesoráte v ročenke Oravského komposesorátu za r. 1930. Popri oravskej tematike venoval pozornosť i dejinám lietavského panstva, písal historické práce z odboru lesníctva, štúdie o hospodárskych a sociálnych dejinách Slovenska a podobne.

Začiatky obce

Lipnica Vyšná, lebo tak sa kedysi volala, je veľká obec roziahnutá na vyše 10 km po celom údolí vyšnolipnického potoka. Ako píše A. Kavuljak, názov tohto potoka, písaný podľa maďarského pravopisu Lipnicza, sa spomína už r. 1575. Je odvodený od trávy rastúcej okolo jeho brehov. Obec sa nazývala aj Horná alebo Malá Lipnica. Najprv však vznikla neveľká osada Lipnica Wissna, založená na pozemkoch Oravského hradu, v chotári Jablonky. Po prvý raz sa Lipnica spomína v účtoch Oravského hradu ešte bez delenia na Vyšnú alebo Nižnú v r. 1606, odkedy sa dátuje aj začiatok kolonizácie. Obec však so súhlasom majiteľa hradu Oravy Juraja Thurzu bola zriadená šoltýsom Jánom Kráľom a 5 valaskými osadníkmi len r. 1608.

Povinnosti šoltýsov a sedliakov...

V roku 1618 Alžbeta Czoborová a Imrich Thurzo vystavili listinu a stanovili poplatky od užívania chotára: šoltýsi od 2 rali a od práva

držať na nich sedliakov boli povinní vozit' víno alebo platiť 10 rfl. (rýnskych florenov), vozit' soľ alebo platiť 7,50 rfl., dávať 10 bažantov alebo výkupné 5 rfl., dežnu od oviec, zimovať kobylu alebo zložiť 1 rfl., povstať so zbrojou, opravovať hrad a dávať drobné dary.

Medzi povinnosti sedliakov zase patrilo odovzdávanie: 90 rfl., 2 teliat, 5 kohútov, 10 sliepok, 5 husí, 75 vajec, 6 jarabíc, 10 kýt ľanu a 5 prasiat. Tieto poplatky sa im o 7 rokov neskôr ešte zvýšili. Okrem toho im príbudi poplatok 5 rfl. na udržiavanie panských drabantov.

V rokoch 1624-1626 sú šoltýsmi Ján a Jur Kráľ Lipnický. Podľa A. Kavuljaka bolo vtedy 5 sedliackych rali, 10 želiarskych rodín, osevné plochy na 28 vozov sena a všetkých gázdov 28 (asi 140 ľudí). Na založení dediny mali účasť také rodiny, ako: Výlupek, Filip, Klepeň, Ferenc, Lis, Brinkus, Gavlas (Gauloš, Gallas), Žaba, Svinka, Pivovar, Smugala, Kuček...

Ako sa uvádzá v archívnych materiáloch Oravského zámku, hranice Hornej Lipnice alebo Lipnice Vyšnej sa r. 1640 ustáli takto:

„Chotar počína se od Dolneg Lipnice od Černeg Orawy od kostolneg luki prosto prez Bor Pusy ku Kozubkowy, tam odtud na priecky ku kamennemu kopcu, od toho kopca na wrch potuoczka mezi ssoltýstwem Kralowim a Wasskowim na kopec kamenný, odtud zase napriek na Kurkowe podle powrch potuoczka, od tich wrchovin napriek prez polia, prez potok na gedlu zhorenú, odtud prez potok až na wrch Kundurowego až do Rastoky, odtud až po Hoľu Rostoku až do Szilczoweho, potom odtud až na wrch Rowneho ku kopci kamennemu. Od toho kopca prez pole až do Fedoroweho, od toho na kopec prez polia na prieck až na mezu Blassickowu a Wilupkowu na kopec hlinený, odtud zase pres polia pres potuoczik na gednu wrchowinku, od toho pak prez polia na prieck až do Černeho Potoka, kde sa try chotare schádzagu: Zubriczky, Jablonkowszky a Hornyo Lipniczky, a od tamtud dolu Čiernym potokom až na pole ku kopcu na wrch Hlubocheho potoka na kopec hlinený vedle cesty.“

kade se na Jablonku ide, tým Hlubokým potokom až do Lipnice Wissneg, od Wissneg Lipnice pres Bor prosto až do kopca skrz pana Girika Abaffieho kapitana a Andrassa Trstenenského uradníka zámku Orawy ukazany a zavreny.“

R.1659 bol šoltýsom vtedajšej Hornej Lipnice Stanislav Kráľ, gázdov bolo už 63 a všetkých obyvateľov asi 315. Pribudli ďalšie rodiny: Kňazek, Lučivka, Skoč, Bohač, Dedič, Gracik, Kulanský, Bakoš, Otromba, Kratochvíl a iní.

Obec sa rozrástá, a ako sa dozvedáme z dát v roku 1677 (cit.): „*Hornya Lipnicza ma na šoltystve 10 rodin, z kterych zanehawaji se ku sprawowany dediny 4, ostatných 6 pre vyniatie bude platiť po 1 toliari.*“

Ťažké obdobie v 17. a 18. storočí...

Zlे roky prišli na Lipnicu počas kuruckých bojov, kedy obec spustla. R.1686 sa obyvatelia dostali do takej biedy a spustošenia, že všetky hospodárstva, ktoré boli obrábané a osidlené, dávali dovedna len 1,25 usadlosti a tento majetok nestačil ani pre ich každodennú výživu. Pre vyfudnenie spôsobené Litvanmi, sa dostala osada Lipnica do úbohého stavu tiež r.1690, kedy tu bolo obývaných len 5 usadlosti. Tento zlý vývoj pokračoval aj neskôr. R.1712 tu bolo len 3,25 obsadenej rale s osevnou plochou na 102 prešporských meric zrna a lúk na 15 vozov sena. Pramene však zaznamenávajú 5 remeselníkov, z toho 4 tkáčov a 1 kováča. R.1715 tu bolo 78 gázdov (asi 400 ľudí). Na 100 obyvateľov prípadalo 7,5 koňa, 88 kusov rožného statku, 11 oviec, 21 svíň, 1,30 kláta včiel, osevná plocha jačmeňa 56 korcov, zato ovsu až 2363 korcov. Pribudli však nové rodiny, napr.: Karkoška, Králik, Šimčiak, Paniak, Pakoš, Majer, Gvizdák, Šečur, Kydoň a iní.

Situácia sa zlepšuje...

Ako uvádzá A. Kavuljak, v polovici 18. storočia sa obyvatelia okrem roľníctva a dobytkárstva už zaoberali výrobou ľanu, a na živobytie si prilepšovali predajom ľanového plátna a nití po okoli. Obec sa rozvíjala, a tak roku 1778 bolo v Hornej Lipnici už 1010 ľudí na 9 raliach. Drevený kostol postavili v roku 1800 a murovaný začali stavať r.1939. ➤

DYCHOVKA VO VYŠNÝCH LAPŠOCH

Dychová hudba sa na Spiši a Orave tešila mimoriadne veľkej obľube. Účinkovanie v orchestri prinášalo kedysi nielen radosť, ale znamenalo dokonca akúsi poctu. Dychovka bola v podstate všade prítomná, na každej obecnej udalosti, vyhralávala na svadbách, slávnostiah, odpustoch a pod. Kto ovládal hru na dychovom nástroji, bol v očiach ostatných veľkým umelcom. Dnes, žiaľ, mládež trochu spohodlnela a namiesto toho, aby sa učila hrať na dychovom nástroji si radšej kúpi plátnu alebo magnetofónovú kazetu. Preto viaceré dychové orchestre na Spiši, ale aj na Orave majú problém s náborom nových hráčov. Je to škoda.

Kňaz zakladateľ

Jednu z najstarších dychoviek na Spiši majú popri Jurgove, Krempachoch, Novej Belj nepochybne aj vo Vyšných Lapšoch. Dnes chceeme povedať práve o nich.

Dychový orchester vo Vyšných Lapšoch - ako hovoria zachované pramene - bol založený v roku 1885, teda pred vyše 110 rokmi. Podnet k jeho založeniu vyšiel od miestneho kňaza a spišského dekana Jána Palenčára, ktorého hrob nájdeme pri tamomjosem kostole sv. Petra a Pavla. Žiaľ, z počiatocného obdobia činnosti lapšanskej dychovky sa nezachovala takmer žiadna pamiatka.

V medzivojnovom období

Podľa spomienok starých krajanov, orchester veľmi dobre pôsobil už pred prvou svetovou vojnou, teda aj po smrti svojho zakladateľa kňaza Jána Palenčára v roku 1900. Po vypuknutí prvej svetovej vojny v roku 1914 bola činnosť dychovky prerušená, nakol'ko mnohí účinkujúci museli narukovať do rakúsko-uhorskej armády. Len čo sa skončila vojna, Lapšania nezabudli na svoje tradície, a pristúpili k obnoveniu činnosti dychovky.

Do vynesenia tereziánskeho urbára spravovali dedinu dediční šoltysi pod menami: Kráľ, Janoviak a Lipnický, potom správu prevezali volení richtári. R. 1828 tu bolo 306 chalúp a 1514 ľudí, teda na 100 obyvateľov 20 domov. R. 1837 sa v listinách uvádzá, že Horná Lipnica je slovenská dedina, kde sa vyrába veľa halenového súkna a dochováva veľa oviec, má 83 rali a 1514 obyvateľov.

Zrušenie poddanstva

Obec zostala v poddanskom pomere oproti hradnému panstvu do vynesenia zákona z roku 1848 o zrušení poddanstva. Zameranie lipnického chotára r. 1850 vykazuje výmeru 4965 kat. jutár. Podľa sčítania r. 1870 tu bolo 338 domov a 1574 ľudí. Na 100 obyvateľov pripadalo 32 domov, 15 koní, 73 kusov rožného

Vyšnolapšanská dychovka na našej prehliadke v r. 1993

Zvlášť sa o to zaslúžil vtedajší organista Tomáš Griglák a neskôr aj jeho syn Gerváz, ktorý sa po otcovej smrti stal kapelníkom. Pod vedením otca, ale aj syna sa dychovka zúčastnila viacerých vystúpení, medzi iným v Krakove, Novom Sáči, Sanoku, Zakopanom a neskôr v Spišskej Starej Vsi a iných mestách na Slovensku, kde si získali veľké uznanie.

Po vojne

Hovorí sa, že „kde rinčia zbrane, tam mlčia múzy“. Je tomu veru tak. V dôsledku 2. svetovej vojny a najmä po prechode fronty cez obec, keď vyhorelo vyše pol dediny, boli zničené takmer všetky nástroje. Po vojne nezlomní Lapšania znova pristúpili k organizovaniu dychovky. Chýbajúce hudobné nástroje si požičali, alebo odkúpili zo susedných spišských obcí - napr. Kacvín a Tribša. Nakoniec vďaka aktivite kapelníka a zároveň prvého predsedu MS SSP Gerváza Grigláka, ako aj podpore Československého konzulátu v Katoviciach dostali pomoc z bývalého Československa, ktoré zaslalo Lapšanom potrebné hudobné nástroje. Činnosť dychovky sa mohla naplno rozvinúť. Onedlho sa stala známa v širokom okolí, a súperila s najlepšími dychovkami na Spiši. Po smrti zaslúžilého kapelníka Gerváza

statku, 7 oviec, 18 svín a 0,75 kláta včiel. Po zrušení poddanstva sa pomer medzi hradným panstvom a starou sadlíckmi obce upravil dohodou z 6.VI.1879.

Na záver ešte uvedme, že Horná Lipnica patrila k Uhorsku do r. 1918, v rokoch 1919 až 1939 k Poľsku, v rokoch 1939 až 1945 k tzv. slovenskému štátu a od roku 1945 patrí opäť k Poľsku. Znakov Hornej Lipnice je kostol a nad nim koruna.

Súčasnosť obce

Malá Lipnica má za sebou dlhú história, z ktorej sme sa mohli dozviedieť viac zaujímavých faktov zo života ľudí v dávnej minulosti. Stáročia preleteli nad obcou, priniesli veľa ľažkostí, ale aj mnoho dobrého. Oravci dokázali, že sú zocelení ľažkou prácou už od

Grigláka, sa jeho nástupcom stal skúsený hudobník Dominik Griglák.

Svoji svojim

Nový kapelník vyvinul veľké úsilie, aby orchester nielen dobre hral, ale aj vyzeral čo najlepšie. Tak napr. od amerického rodáka Michala Grigláka sa mu podarilo získať pre kapelu nové úbory. Zase v roku 1987 od Teofila Kriščíka, taktiež amerického rodáka, dostali Lapšania finančnú podporu, za ktorú si zaobstarali úplne nový komplet hudobných násťrojov. Žiaľ neúprosná smrť zobraza spomedzi nás aj tohto neúnavného kapelníka. Odchód Dominika Grigláka znamenal veľkú stratu pre tamojšiu krajanskú dychovku. Od jeho smrti kapelu vedú Mečislav Šoltis a Milan Griglák, ktorí sa snažia, aby tradícia spred vyše 110 rokov predsa len nezahynula. Dnes orchester združuje 22 hudobníkov. Treba zvlášť zdôrazniť, že dychovka z Vyšných Láps sa pravidelne zúčastňuje našich dychových prehliadiok. Ešte sa nestalo, aby na niektoraj chýbala. Vo svojom repertoári má samozrejme slovenské ľudové pesničky, ale aj české polky a obľúbené poľské pochody a iné skladby. Prajeme im v ďalšej osoznej kultúrnej činnosti veľa zdaru.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

nepamäti, že ich späťost s horami a prírodou je im vlastná. Súčasnosť, ktorou žije Malá Lipnica dnes, je samozrejme diametrálne odlišná. Žije tu približne 3000 ľudí, ktorí sa vo väčšine zaobrajú poľnohospodárstvom, ale nielen. Obec sa modernizuje, budujú sa nové rodinné domy, cesty, mosty, vodovod a podobne. Sú tu tri základné školy (je rozostavaná nová škola č.1), veľké zdravotné stredisko, občania nakupujú v niekoľkých obchodoch, vznikajú súkromné firmy (napr. stavebná-Jerzy) atď. O minulosti ešte svedčia staré drevenice, ktoré pritahujú zrak návštěvníkov, ľudia však už žijú v moderných podmienkach, a na minulosť občas spominajú len s nostalgiou...

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

SLOVENČINA STÁLE AKTUÁLNA...

O slovenčine a jej vyučovaní na Orave a Spiši sa už veľa popísalo, lebo je to stále naliehavá téma. Zachovanie jazyka otcov a dedov, prehľbovanie vedomostí o krajinе, z ktorej o.i. vyšiel Štúr, či Hviezdoslav, a ktorá sa v mysli mnohých krajanov spája s pojmom „zem zasľúbená“, je, a iste aj vždy bude jednou z veľmi dôležitých tem. Vieme o niektorých obciach, kde sú značné problémy s jej vyučovaním pretože nieto učiteľov, vieme však aj o takých, kde učitelia sú, ale nevyužití. Nedávno sme písali o úspešnom pôsobení na Orave učiteľky zo Slovenska Kataríne Reisovej. Dnes sa chceme vrátiť k ďalším, ktorí sa svojej pedagogickej práci s láskou venujú už mnoho rokov a vyučovaniu slovenčiny odovzdávajú všetky svoje sily a schopnosti. Medzi nich patrí aj učiteľ z Chyžného Jozef Páleník.

Minulosť a dnešok...

V Chyžnom boli kedysi dve základné školy, na hornom a dolnom konci. Slovenčina sa učila v škole č. 2, kde bola riaditeľkou Stefania Kasperezyková, vynikajúca odbornička, ktorá bola zároveň aj inšpektorkou slovenčiny pre základné školy na Orave a Spiši. V tej staručkej škole, kde boli iba tri neveľké triedy a pracovňa riaditeľky, slúžiaca ako zborovňa, knižnica a kabinet učebných pomôcok, sa učilo okolo 80 detí, z toho polovica aj slovenčinu. Často sa pre nedostatok miestnosti museli spájať dve triedy naraz a dokonca aj striedať. Po ukončení vyučovania najmladších, ktorí mali najmenšej hodín, prichádzali do školy starší žiaci, z ktorých všetci sa učili slovenčinu. Vyučovanie bolo teda veľmi dobre zorganizované,

Učiteľ J.Páleník na hodine slovenčiny so svojimi žiakmi

a prakticky sa nestalo, aby niektorý z rodičov vypísal svoje dieťa z tohto predmetu.

Vyučovanie slovenčiny v Chyžnom malo dobré tradície. Od skončenia II. svetovej vojny až do roku 1959 tu učila Mária Vranová zo Svitu, po ktorej vyučovanie prebrala práve S. Kasperezyková. Po jej odchode do dôchodku štafetu vyučovania slovenčiny prebrali do svojich rúk manželia Páleníkovi. Staré školy postupne dosluhovali, a tak po vybudovaní novej, terajšej /v roku 1984/, majú žiaci a učitelia už oveľa lepšie podmienky na svoju prácu. Slovenčine, ktorú teraz v Chyžnom vyučuje už len učiteľ Páleník /jeho manželka ju vyučovala v rokoch 1984 až 1990/, sa dari veľmi dobre. Z celkového počtu 132 žiakov sa ju učí až 42 detí. Škola je prieskanná, poschodová, má osiem tried, zborovňu, kabinety, skrátka všetko potrebné k tomu, aby sa v nej všetci dobre cítili. Pri škole je veľké ihrisko, kde majú žiaci možnosť venovať sa rôznym druhom športov, vedľa okrem slovenského jazyka a zemepisu, vyučuje J. Páleník aj telesnú výchovu.

Základná škola v Chyžnom

Pán učiteľ hovorí...

Počas návštavy školy v Chyžnom som sa spýtal na začiatky jeho práce.

- *Pochádzam z Jablonky, kde som chodil do slovenskej základnej školy, a v rokoch 1960-64 do slovenského lycea. Potom som absolvoval Pedagogický inštitút v Kolobrzegu /1964-66/, kde som študoval zemepis. S čerstvým diplomom som nastúpil do práce na ZŠ v Pekelniku, kde som učil do roku 1970. Potom som prešiel do Chyžného. Od 1. augusta 1972 som riaditeľoval v škole č. 1 / na tzv. hornom konci/.*

Je zaujímavé, že vtedy sa slovenčina vyučovala práve na opačnom konci obce, kde ju učila spomínaná p. Kasperezyková, a on chodil vyučovať po jej odchode do dôchodku sem... V rokoch 1975 až 79 p. Páleník študoval v Krakove na Vysokej škole pedagogickej. Riaditeľom v Chyžnom bol do roku 1990, kedy túto funkciu zanechal zo zdravotných dôvodov. Po ich prekonaní sa s plnou vervou pustil znova do vyučovania, ba snaží sa pomáhať aj pri vzniku veľmi potrebných, nových učebníčkov slovenčiny. Recenzoval učebnicu slovenského jazyka pre 5. ročník ZŠ, ktorú pripravila krajančka M. Glodasičková z Jurgova. Ako povedal, pripravuje sa už aj ďalšia učebnica pre 6. ročník. Spolupracuje ako recenzent aj na učebnici pre 8. ročník ZŠ /autori M. Glodasičková a D. Surma/. Teší sa najmä tomu, že po vydaní nových kníh sa už snáď skončia najväčšie problémy, ktoré učiteľov slovenčiny v Poľsku trápia, t.j. zháňanie materiálov na vyučovanie. Je to naliehavá otázka, lebo dnes školy nemôžu využívať ani časopisy pre deti zo Slovenska, lebo tie jednoducho prestali chodiť... Učebné osnovy však nepopustia, dané učivo sa prebrať musí, takže treba len vyslovíť uznanie učiteľom za to, že sa snažia tieto prekážky prekonávať, a svoju prácu robia dobre a zodpovedne. V chyžanskej škole sa teda o budúenosť vyučovania slovenčiny obávať netreba. Dlhoročné pedago-

gické skúsenosti, úsmev a dobrý vzťah k detom, to sú významné devízy, ktoré v sebe p. učiteľ má. Výborná je aj kombinácia slovenčiny zo zemepisom, veď aj na tomto predmete im môže mnohé informácie o Slovensku doplnať. Vzťah žiakov k predmetu sa utužuje aj na výletech na Slovensko. Navštívili už Oravský hrad, navštievujú rodiská slovenských spisovateľov, chodia na Oravskú priehradu a podobne. V tomto roku majú možnosť prihlásiť sa na 7. ročník medzinárodného tábora Matica slovenskej, ktorý sa v 2. turnusoch (od 1. - 21. júla a od 21. júla do 11. augusta t.r.) uskutoční vo Vysokých Tatrách, v Tatranskej Lesnej - Detkom raji. Tábory spoluorganizuje Matica slovenská s Domom zahraničných Slovákov v Bratislave. Cena pre jedného žiaka na 21 dní je 3 000,- Sk. Bolo by dobre, keby sa na takýchto akciách zúčastnilo čo najviac detí, aby

využívali možnosti spoznávať Slovensko a jazyk aj priamo na mieste. Veď sa aj hovorí, že „lepšie je raz vidieť, ako sto razy počuť...“ Pre rozhodovanie sa kde ísť ďalej študovať, najmä pre žiakov posledného ročníka ZŠ by bolo dobré, aby využívali všetky možnosti na rozširovanie si poznatkov o Slovensku. Možno by to mnohým pomohlo a motiváciu by ziskali aj ďalší.

- *Bolo by tiež dobré, hovorí pán učiteľ, keby si trochu času našli a na besedu so žiakmi prišli napríklad aj učiteľky, ktoré svoje študiá končili na Slovensku. Mohli by o tom porozprávať, a aj týmto spôsobom zvýšiť záujem o slovenčinu, Slovensko, rešpektívne o budúce štúdium na Slovensku...*

Myslíme si, že takéto stretnutia by v mnom napomohli k pripútaniu mládeže aj do činnosti v našom krajanskom hnutí, a ešte

viac by sa zvýšil ich záujem a vzťah aj k slovenčine samotnej. Mnohí žiaci zo školy v Chyžnom ho každoročne prejavujú o.i. na našich recitačných súťažiach, z ktorých si pravidelne odnášajú nejaké ceny. Veríme teda, spolu s p. učiteľom Páleníkom, že sa situácia s vyučovaním slovenčiny bude neustále zlepšovať, že budú aj toľko potrebné učebnice, no a samozrejme, že sa aj nadálej nájdú finančné prostriedky. Veď ako vieme, školy od 1. januára 1996 prešli pod financovanie gmin. Na záver začlejme všetkým učiteľom veľa úspechov z dobrej práce, žiakom chuti do učenia, no a všetkým, ktorým záleží na tom, aby sa slovenčina učila v ešte širšom rozsahu ako doteraz, ochotu pri tom pomáhať...

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

18. marca sa dožil 70. rokov predsedu MS SSP vo Veľkej Lipnici Jozef Karnafel. K jeho významnému životnému jubileu mu želáme veľa zdravia a úspechov.

*

Ako nás informovala pokladníčka Gminného úradu v Jablonke p. Maria Morzyniec, v Jablonke bola ukončená I. etapa budovania kanalizácie. V súčasnosti sa pokračuje II. etapou, t.j. napojením ďalších 180 domov. Nákladom 71 miliónov starých zlôtých bola vyhotovená celková dokumentácia výstavby čističky odpadových vôd pre Dolnú a Hornú Zubricu. Na jej výstavbu je v tomto roku vyčlenených 6,5 miliardy starých zlôtých. Podmienkou je, aby práce na I. etape boli ukončené do 12 mesiacov od ich započatia.

*

Ešte koncom minulého roka dostali školy, na ktorých sa vyučuje slovenský jazyk, mimoňadnu dotáciu z Kuratória osvety v Novom Sáči. Po 50 miliónov starých zlôtých dostali: ZŠ v Chyžnom, ZŠ č.1 a č.2 v Hornej Zubrici, ZŠ v Dolnej Zubrici a škola č.2 v Podviku. Škola č.1 v Malej Lipnici dostala 25 miliónov zlôtých a najviac, až 150 miliónov zlôtých, škola č.2 v Jablonke.

*

Pokračuje telefonizácia veľkoplnickej gminy. V súčasnosti sa začala jej 2. etapa, v ktorej budú zapojené telefóny od Murovance po Centrum Veľkej Lipnice.

*

V jarných mesiacoch sa rozbehli práce na asfaltovaní ciest v oravských obciach. Je viete, že jablonská gmina dbá o ich stav, a tak sa o.i. v Chyžnom, nákladom 960 miliónov starých zlôtých začali práce na 1,5 km úseku cestky ku kostolu, ktorá dostane nielen nový asfaltový koberec, ale bude na niektorých mestach rozšírená do 5 metrov. Nákladom 500 miliónov starých zlôtých sa dokončieva aj asfaltovanie 650 m úseku cestky na Bugaj.

Dočkali sa aj v Oravke, kde okolo 700 metrov úsek cesty na Plučinkovku dostane nový podklad a asfaltový povrch.

*

Dňa 22. februára 1996 sa v Gminnom úrade v Jablonke uskutočnil ďalší ročník šachového turnaja o Tituly majstra gminy a majstrovstvá Oravy. Za šachovnicami si zmerali sily 19 súťažiaci. Prvé miesto v súťaži o majstra gminy Jablonka získal Jozef Machaj z lycia v Jablonke. Majstrom Oravy sa stal Włodzisław Bandyk z Veľkej Lipnice, a v kategórii juniorov zvíťazil Wojciech Rajska z Nového Targu.

*

V Jablonke pokračujú reštaurátorské práce na cirkevných pamiatkach. V tomto roku má byť ukončená renovácia sochy Matky Božej / 1809/, pri kostole v Jablonke. Na tieto práce vyčlenil vlani mestny urbár 10 miliónov starých zlôtých, a v tomto roku dá ďalších 25 miliónov. V Jablonke /Albertovej/ sa renovujú aj súkupy M. Božej a sv. Ignáca, ktoré

reštaurátori z Varšavy rozobrali, a v tomto roku majú práce ukončiť. Finančne sa na záchrane tejto pamiatky v roku 1995 podieľalo sumou 10 miliónov starých zlôtých Gminné kultúrne stredisko v Jablonke, ktoré v tomto roku vyčlenilo ďalších 30 miliónov. Na dokončenie všetkých reštaurátorovských prac však bude potrebných ešte okolo 60 miliónov, ktoré by mali byť pridelené z rozpočtu vojvodu.

*

Štyri študentky 1.ročníka z Technického licea vo Veľkej Lipnici, A. Adamczyková, M. Karláková, A. Kubacká a M. Michaleczyková sa od 12. marca t.r. zúčastnili v Londýne na niekoľkodňovej konferencii študentov stredných škôl, ktorú zorganizovalo Medzinárodné centrum mládeže THIMUN /International Model United Nations/. Konferencia sa konala pri príležitosti 50. výročia OSN a lipnických študentov na nej sprevádzala ich učiteľka mgr. Anna Cymermanová.

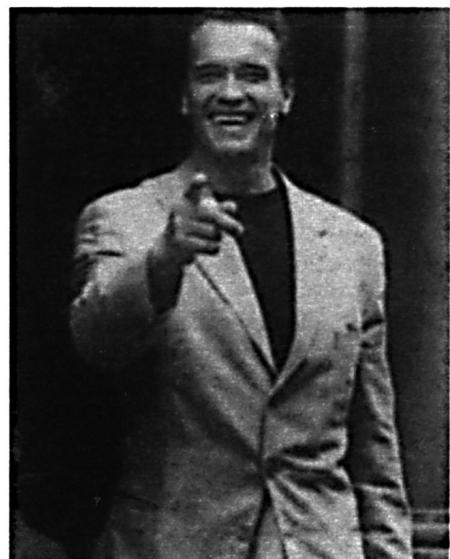
PETER KOLLÁRIK

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho amerického filmového herca, pôvodom z Rakúska. Kým však začal hrať, bol vynikajúcim kultúristom, viačnásobným držiteľom titulov Mr. Universe a Mr. Olympia. Akiste uhádnene o koho ide keď povieme, že hral v takých filmech ako: Herkules v New Yorku, Komando, Predátor, Červená horúčava, Terminátor a Terminátor 2. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 3/96 sme uviedli fotografu Anthonyho Quinna. Knihy vyžrebovali: Dana Surmová z Krempáčov, Zbigniew Chowaniec z Nového Targu a Emil Bosák z Krakova.

Z DEJÍN JURGOVA

POKRAČOVANIE Z Č. 3/96

Jurgovčania oddávna užívali, najmä na vypásanie, početné hole a poľany v Javorinských Tatrách. Parcelný súpis Jurgova z roku 1859 zahrňuje spolu 79 holí a polian (napr. Semčova, Kubalova, Binkova, Nizsna, Bandikova, Fatrova, Chovancova, Voitaszova, Vinsne Kobile). Z toho vyplýva, že jurgovský chotár bol do osemdesiatych rokov 19. stor. oveľa väčší ako neskôr, a najmä dnes. B.Gustawicz v 3. zväzku Zemepisného slovníka Poľského kráľovstva (vydaného v r. 1882) uvádzal, že hranica Jurgova prebiehala cez Brijov vrch, Prislop, Podspády, potom potokom Havran na Havran, odkiaľ smerovala na Koperszady a z nich na Jahňací štit. Tento veľmi rozľahlý chotár, využívaný hlavne na vypásanie oviec, bol majetkom nedeckého panstva. Preto jurgovskí gorali mali tam do roku 1848 iba užívacie právo. Roku 1848 sa tieto nehnuteľnosti, na základe Stadionovej pozemkovej reformy, stali ich majetkom.

Plnenie povinností v prospech dvora a panstva bolo natôľko obtiažné, že nielen jednotlivci, ale celé sedliacke obyvateľstvo v Jurgove kládlo odpor útlaku. O situácii a nálude roku 1831 D.Rapant písal: „Reči, že teraz je vhodný čas na vykynoženie pánov, počut' aj v Ždiari, a k podobnému zákroku sú vraj vždy pripravení aj obyvatelia v Jurgove, v Čarnej Gure (Čiernej Hore) a Repisku.“ Trochu ďalej D.Rapant uvádzal správu podžupana spišskej župy Ludvíga Almásyho z 15. novembra 1831, ktorá opisuje individuálny protest jurgovského gorala: „V Jurgove istý Silaň napadol tam finančného vyberčieho v jeho vlastnom dome a obviňoval ho z travičstva. Ľudí povzbudzoval odopriť poslušnosť pánovi (b. Palocsay), ktorý vraj nemá moci ich ku poslušnosti prinútiť.“

O hromadnom proteste Jurgovčanov v polovici 19. stor. takto písal maďarský historik Gyula Merei: „V spišských obciach Ždiari, Jurgove, Repisku, Lapšianke a Čarnej Gure roku 1851 odmietli želiari, užívajúci urbariálne pozemky, zaplatiť nájomné za užívanie horských pasienkov ako protiprávne a podali sťažnosť Geringerovi (uhorský mestodržiteľ - pozn. J.C.) na zemepánov.“ Sťažnosť neprienesla očakávaný výsledok a tak „roku 1852 vrchnosť vykonala exekúciu v Jurgove, ktorý odporoval. Nato vyslaný komisár žiadal polostiny vojska na posilnenie svojej autority. Ale výsledok ani tak nedosiahhol, lebo - ako uvádzal vo svojej zpráve - zanovity ľudí sa mu nepodarilo presvedčiť. Stránky jednoducho neprišli na pojednávanie.“ (...) „Košické hlavné županstvo - podľa zprávy adresovanej Gerlingerovi - potom vykonalo rozsudok násilim (...) za pomocí brachiálnej moci.“

Rozdelenie pôdy medzi sedliakov v roku 1848 nevyriešilo všetky problémy týkajúce sa vlastníctva tejto pôdy. Z tohto dôvodu sa úplná likvidácia feudalizmu v poľnohospodárstve v celom uhorskom štáte, teda aj v Jurgove, pretiahla na niekoľko desaťročí.

Dôležitým prvkom spomínaného rozdeľenia pôdy boli dlhodobé procesy segregácie panské pôdy od sedliackej a komasačné akty.

Počas komasácie bol Jurgov súčasťou len-dackého statkárskeho majetku, ktorého majiteľom bola šlachtická rodina Horváthovcov. Roku 1856 sa majetok dedením dostal do vlastníctva Kornélie Salamonovej, ktorá sa s Jurgovčanmi musela súdiť. Keďže nová majiteľka segregáciu zámerne zdržiavala, jurgovskí gorali sa roku 1862 obrátili na urbariálny súd v Levoči so sťažnosťou, „že sa už nemôžeme nijakeho konca dočkať, t.j. aby sme už oslobození prišli od Panstva a znali co máme vlastneho, a sami v pokoji žili“. Sťažnosť a neskoršie urgencie podpísal jurgovský richtár Ján Haňačík. Roku 1866 ing. Karol Pazár vypracoval projekt segregácie, ktorý bol výhodný pre feudálov. Preto ho jurgovskí poddaní odmietli prijať. Jurgovský richtár Martin Miškovič v liste z 5. júla 1868 adresovanom vládnym orgánom písal: „Minuli sa časy, keď sa bičovaním a násilím vymáhalo majetkové vziahy. My však prehlasujeme, že bez riadnej mapy a pozemkovej knihy neprijmeme komasáciu. Žiadame súd, aby rešpektoval zákon a nehájil jednostranne vôle zemepánov.“ Pred segregáciou K.Salamonová žiadala od podaných platiť nájomné za nehnuteľnosti, ktoré ich predkovia vyklčovali a doteraz slobodne uživali. Na súdnom pojednávaní 13. júna 1876 označili Jurgovčania feudálne pohľadávky ako šantáž. Konečne 20. februára 1877 Kráľovská kúria dala poddaným do vlastníctva 16 katastrálnych jutárov lesa a také isté množstvo pastvín. Toto rozhodnutie Salamonovci nechceli uznáť. Koncom mája 1877 začala župná súdria rozdeľovať pôdy. A práve vtedy došlo v Jurgove k otvorennej vzbure. Keďže obyvateľstvo znemožňovalo meranie pozemkov a komisiu izolovalo na fare, župný splnomocnenec 23. mája 1877 žiadal, aby mu poslali 8 - 10 žandárov, ktorí skutočne prišli a boli ozbrojení po zuby. 30. mája 1877 sa komisia pod nátlakom 100 žien a 60 mužov musela stiahnuť na faru a potom opustiť Jurgov. I.Bohuš takto popisuje ďalší sled udalostí: „Z Kežmarku vyslali na horúcu pôdu 75-člennú vojenskú jednotku s dvoma dôstojníkmi. Ženy pláčúc a hromžiac vitali vojakov a hádzali sa pred jednotkou na zem, aby jej sťažovali postup. Nik nebol ochotný ubytovať vojsko; muselo sa utáboriť za polných podmienok. Najagilnejších odporcov - Hanku Vojtásovú, Vojtecha Martiňáka a vojenského dovolenkára Vojtecha Šoltýsa odvliekli do Kežmarku a odsúdili do väzenia.“

2. júna 1877 komisia, napriek odporu podaných, pracovala v teréne a vydeľovala urbárske pozemky. O niekoľko dní neskôr okresný sudec Jozef Matyasovszky nariadił uväzniť 12 demonštrantov. Ostatným oznámili, že sa segregácia nehnuteľnosti uskutočnila. Žandári a vojsko boli 14. júna 1877 odvolaní. Napriek tomu odpor Jurgovčanov trval ďalej.

Napr. naďalej vypásali dobytok na panských poľanach, alebo brali drevo z kuriálneho lesa.

V dôsledku komasácie boli sedliacke poľany a hole pripojené k panskému arcálu. Naproti tomu obec Jurgov získala, ako ekvivalent, urbárske pastviny a lesy: Podzelky - 7 katastrálnych jutárov, Zavrch a Úboč - 3 jutárov, Palenice - 62 jutárov, Okulné, Podokulné a Nadokulné - 67 jutárov, lesy - 119 jutárov.

Salamonovci predali favorinskú časť majetku pruskému knežaťu Christiánovi Hohenlohem de Oehringenovi. Bolo to roku 1879.

Jurgovskí gorali mali právo vypásat' na knežacom majetku dobytok a ovce podľa zásad určených - do konca prvej svetovej vojny - v súkromnej zmluve medzi správou favorinského majetku a majiteľmi vypásaných stád. Za právo vypásania poskytovali sedliaci prácu. Okrem toho boli zviazaní košarovať knežacie lúky určené na kosenie. Dostávali za to všetko seno z prvej kosby, alebo každú tretiu kopu sena z celého zberu. Tieto zásady využívania horských holí platili do polovice roka 1924. Odvtedy otázku vypásania na favorinskom majetku riešila poľsko-československá zmluva, uzavretá v Krakove 6. mája 1924, čiže tzv. krakovské protokoly. Predpisy, ktoré boli v nich formulované, zavádzali zmluvné strany aj po smrti knežaťa Hohenloheho a po prevzatí jeho majetku československým štátom roku 1936. Pamätám sa, že niektoré tatranské hole užívali Jurgovčania ešte po druhej svetovej vojne.

Zamestnanie obyvateľstva a zdroje živobytia

Valašské právo - postupne obmedzované - a neskôr typické formy feudálnej závislosti sedliakov od dvora dosť jednoznačne určovali - až do polovice 19. storočia - druh zamestnania Jurgovčanov a zdroje ich živobytia, ktoré sa s tým spájali. Ako sme už spomíinali, vzhľadom na to, že tam chýbal panský statok, povinnosti poddaných spočívali akiste vo vykonávaní lesných prác. Tieto povinnosti plnilo obyvateľstvo za užívanie feudálovej pôdy. Nepriaznivé klimatické podmienky pre rastlinnú výrobu v Jurgove spôsobili, že chov pastierskeho typu výrazne dominoval nad pestovaním rastlín. Za možnosť vypásania stád na panských poľanach v Tatrách odvádzali Jurgovčania zemepánovi - napr. v 17. stor. - baraniu daň (2-3 veľké syry na jeden salaš) a ovči desiatok (jedno jahňa na 15-20 oviec), prípadne platili 3 groše za 1 ovcu, keď bolo oviec menej ako 20.

Bližšie susedstvo tatranských lesov a holí prospievalo rozvoju pytliactva. W.H.Paryski na mnohých stranách horolezeckého sprievodec píše, že viaceré tatranské štítia a sedlá - ešte pred ich oficiálnym zdolaním - boli známe jurgovským pytliakom. Najvýznamnejší z nich, Jan Budz, nazývaný aj Plešivý Janko (1780-1870), je známy v horskej literatúre (spomína ho napr. Tatranská encyklopédia).

K JUBILEU JURGOVSKEJ MEŠTIANKY

Základná umelecká škola v Kežmarku bola koncom februára (28.2.96) dejiskom neobvyklého stretnutia - učitelia a absolventov bývalej Štátnej meštianskej školy v Jurgove, ktorá pôsobila v tejto spišskej obci v rokoch 1941-1945. Uskutočnilo sa v súvislosti s prezentáciou zborníka Štátnej meštianskej školy v Jurgove, vydaného pri príležitosti 50. výročia tejto jedinej nižšej strednej školy na Spiši. Stretnutia, ktoré viedol býv. učiteľ tejto školy L. Kudzbel, sa popri spomínaných učiteľoch i absolventoch jurgovskej meštianky o.i. zúčastnili: primátor Kežmarku Ing. F. Grochola, podpredseda Euroregionu Tatry Ing. J. Skupin, predseda Spolku Slovákov v Poľsku Prof. dr. hab. J. Čongva, Doc. I. Chalupecký z Levoče, šéfredaktor Života J. Špermoga a viaceri krajania z Jurgova, Čiernej Hory a ďalší.

Účastníci stretnutia si na úvod vypočuli pekný kultúrny program pripravený učiteli miestnej Základnej umeleckej školy a Hotelovej akadémie, v tom klavirny i huslový koncert, spev s gitarou a recitácie básni tematicky spojených s Jurgovom.

Po slávnostných príhovoroch čestných hostí sa slova ujali autori i zostavovatelia zborníka - o.i. Mgr. J. Horník a doc. I. Chalupecký - a oboznámili zhromaždených s touto zaujímavou publikáciou, ktorá obsahuje nielen história jurgovskej meštianky, ale aj mnoho poznatkov z dejín Jurgova a celého Spiša. Niekolko poznámok k svojej štúdii v zborníku týkajúcej sa jurgovských dejín predniesol i prof. J. Čongva. Nemusíme zdôrazňovať, že pre veľké poznávacie hodnoty by sa táto vzácná knižička mala nachádzať v domácej knižnici každého krajaná.

Nadišiel vari najdojimavejší moment celého stretnutia, keď učitelia i absolventi meštianky začali spomínať na svoje mladé roky, spolužiakov, školu i krásne chvíle strávené v nej, na mladické nezbednosti a iné prihody a udalosti spred 50 rokov, veselé i vážne, v tom i na opäťovnú zmene hraníc a nútene zrušenie školy. Od vzrušenia nejednému zlyhal hlas a sem-tam vyhrkla i slza. Svoje zážitky spred polstoročia porozprávali o.i. Ing. A. Mlynarčík, Mgr. J. Horník, Ing. M. Kaprál, učitelia V. Jindová-Motulková, L. Kudzbel a prof. M. Griger, riaditeľ meštianky, ktorý širšie poukázal i na ďalšie činitele, fakty a udalosti pohnutých dejín severného Spiša.

V spomienkach a družnej besede sa pokračovalo aj neskôr, pri pohárku vína a pohostení, ktoré pre účastníkov pripravili organizátori tohto milého podujatia. Poznamenajme ešte, že prvá prezentácia zborníka sa uskutočnila 19.12.1995 v Spišskej Novej Vsi, a ďalšia bude v Jurgove.

* * *

J. Š.

Štátnej meštianskej škole v Jurgove bola prvou i poslednou školou tohto typu - ako nižšia stredná škola - na časti územia Spiša pripojenom po 1. svetovej vojne k Poľsku. Pred ňou i po nej boli v Jurgove i na Spiši - ako všade - na poskytovanie základného vzdelania na dedinách i v

Účastníci stretnutia v Kežmarku

50

Štátnej meštianska škola

JURGOV

1941 - 1945 - 1995

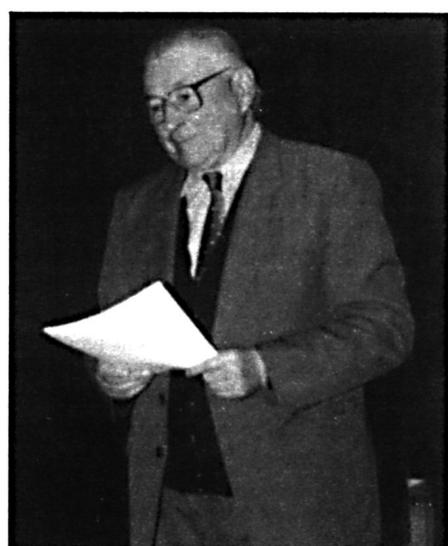
Obálka zborníka o jurgovskej meštianke

mestách ľudové školy. V rokoch 1939-1945 bol Jurgov s uvedenou časťou Spiša pod správu Slovenskej republiky. Vďaka reprezentantom štátu, cirkevnej vrchnosti, učiteľskému zboru, ale najmä rodičom a žiakom sa škola stala ozajstnou oázou vedy, viery, pokoja a šťastia.

Jurgov je jedna z tých štastných obcí v najsevernejšej časti Spiša, na pravom brehu večne hučiacej tatranskej rieky Bialky, ktorá si v dôvernom objtí Vysokých Tatier a Spišskej Magury dokázala vytvoriť v spoločnom prúdení so Slovenskom irečitú, jedinečnú a nenapodobiteľnú identitu s punočom rýdzej hmotnej, aj duchovnej kultúry. Bol to spontánny, nenásilný, storčia trvajúci historický vývin, ukončený slovenským národným povedomím.

Ach, zloba dvere nájde všade! (Hviezdoslav, Hájnikova žena, 10) Jurgov sa stal jednou z tých neštastných 14 obcí na hornnej Orave a 14 obci na severnom Spiši, ktoré vďazne veľmoci po I. svetovej vojne násilne - proti vôle a protestom skoro 100 % väčšiny obyvateľstva - priekli Poľsku. 28. júl 1920 pripísal bard Hviezdoslav k „Čiernym rokom“ svojho i národného života, lebo bol ponížený a zneuctený jeho milovaný ➤

Riaditeľ hýv. meštianky prof. M. Griger

lud, ktorý si nesmierne cítil a vážil, lebo ho až tak dôverne poznal. Bolo zohodené prirodzené ľudské právo jeho národa. Zlovestná čiara mocných na mape sa stala krvavou hranicou medzi pokravnými bratskými národmi. Zradca slovenskou zemou a slovenskou krvou zaplatil za čierne zlato. Ved' z cudzieho sa ľahko dáva, cudzia krv, aj keď je vzácna, sa púšťa aspoň tak ľahko,... ako sa púšťa z lacnej cigarety dym." (R.Fábry: Jedenkrát som videl...)

Pokravný brat dal výpoved' slovenskému slovu zo škôl, z kostolov, z verejného občianskoho života. Pred slovenským slovom sa hermeticky uzatvárala nová štátnej hranica...

Nad krajom rozprestrela zlovestné krídla plánovite, vedecky riadená násilná polonizácia slovenského obyvateľstva. Jej hlavnou pákou sa stala škola. Počiatocný otvorený odpor rodičov i detí majstrovsky utlmovali verejně i utajované nástroje zákernej mašinérie. Výrazným výkričníkom nesúhlasu na bojovom teritóriu Spiša - popri niekoľkých kniažoch, ktorí sa dočasne zdržiaval na svojich farách - bola nezlonmá osobnosť knieza - dekana Františka Móša. Rodák z Tribša udržoval plameň rodolásky v rodnej obci.

Po násilnom premestnení do Novej Belej a Krempách aj tam zapálil vatru lásky k slovenčine, a tá pahreba je žeravá ešte dnes. Vláda Česko-Slovenskej republiky odpísala zapredaný ľud zo svojho programu. Hlasy spišských rodákov, ktorí s veľkými ľažkostami vyštudovali a pôsobili na Slovensku, boli hlasom „volajúceho na púšť“. Nekompromisným obhajcom veriacich odtrhnutých od spišského biskupstva a príčlenených pod jurisdikciu krakovského metropolitu (r. 1925) ostal spišský biskup Ján Vojtaššák, ktorý prizvukujúc výrok z Pisma, upozorňoval na páchané zlo: *Nolite errare, Deus non irridetur - Nemýťte sa, Pán Boh sa nedá vysmevať*, najmä nie porušovaním Božích, prirodzených i ľudských, ním daných zákonov.

Historické omyly, najmä vo vzťahu susedných národov a štátov, sú často prameňom reťazovitej náväzných tragédií. Prvou tragédiou na jaziku Spiša bolo vicročenie poľského vojska na časť Spiša v roku 1920, druhou v roku 1938, keď Slovensko krvácalo na juhu i na východe a nevedelo, či nasledujúci rok ho nepripraví o zvyšok slobody, ba o existenciu. Záblesk slobody vyhlásením Slovenského štátu 14.3.1939 vzbudil u Slovákov na Spiši nádej na možnosť upraviť severnú hranicu vzájomnou slovensko-poľskou priateľskou dohodou. Ale katastrofa, ktorá stihla Poľsko 1. septembra 1939, tomu predišla a na jaziku vzájomných vzťahov sa odohrala tretia reťazová tragédia, keď na rekriminované územie Oravy a Spiša vicročil slovenský vojak - žiaľbohu po boku okupačnej hitlerovskej armády, ktorá Poľsko brutálne vymurovala z mapy krvácej Európy. Slovenský vojak si šiel len po svoje. Ale na poľskej strane si vyslúžil titul okupanta. Tu sa však treba opýtať: Možno poklaďať za okupanta vojaka, ktorý bez výstrelu vicročil na odňatú zem svojho rodu, ktorého vitali slávobránami, kyticami kvetov, chlebom a soľou a potom spokojne pokračovali v práci na poli i doma? Bol okupantom učiteľ, ktorý už o niekoľko dní vital do školy spontánne sa hrnúci žiakov? Boli okupantmi notári, ktorí zorganizovali štátnu správu, žandári a financi, ktorí sa starali o poriadok a bezpečnosť, kniaži, ktorí hlásali slovo božie po slovensky najmä v kostoloch a školách, odkiaľ bola slovenčina násilne vyháňaná a zbabovaná stáročného domovského práva? Ostávam dlžný odpovedať...

A v týchto rokoch jarnej národnej pohody Ministerstvo školstva a národnej osvety Slovenskej republiky zriadilo Štátnu meštiansku školu v Jurgove (1941) pre Jurgov a okolité spišské obce. Škola nebola zriadená štátou mocou „zhora“, ale na základe spontánnej žiadosti občanov z dôvodov kultúrnych, hospodárskych a existenčných. Škola tohto typu otvorila svojim absolventom prístup k remeslám, poskytla im možnosť ďalšieho vzdelávania na stredných a odborných škôlach na Slovensku.

Rozlet školy bol sľubný a veľmi úspešný - tak vo vzdelávacom, ako aj výchovnom procese. Pôsobiac v slovenskej reči, hlavne však v slovenskom duchu, zachovávala krajnú tolerantnosť k žiakom a rodičom, ktorí nemali kladný vzťah k slovenskému národu, bud' boli inej národnosti, alebo skoro dvadsaťročná prevýchova ich pôvodný slovenský charakter narušila. Škola si poéziou, spevom, tancom, divadlom, tlačou i rozhlasom a ľudovým umením obce prerážala cestu nielen do úzkeho regiónu, ale jej prostredníctvom sa inkorporovaný Spiš dostával do celoslovenského povedomia a významných kultúrnych centier: Prešov, Levoča, Liptovský Sv. Mikuláš, Ružomberok, Turčiansky Sv. Martin, Piešťany, Bratislavu, kde sa pásmom poézie, spevu a tanca predstavili oravskí a spišskí žiaci zvedavému obecenstvu aj na reprezentatívnych

Z kultúrneho programu na kežmarskom stretnutí

javiskách. Štátna meštianska škola v Jurgove sa zapisala do slovenských dejín najmä tým, že spontánne, bez násilia prerušila polonizačný proces nahodávajúci identitu Slovákov v Poľsku od r. 1920. Pritom nesmieme poddať sa kultu nadnesenej idealizácie - aj ona mala svoje slnečné dni, ale aj chvíle zakabonené hmlistými ránami, ale aj búrkami dňa. Tak je to vo všednom živote. Život je boj! Škola mala výborných spojencov najmä v rodičoch, ktorí mali k nej mimoriadne srdečný vzťah, lebo ich deti - žiaci si školu oblubili a usilovne sa učili. Školská vrehnosť si pri prísnom sledovaní veľmi cenila prácu pedagogického zboru v škole a mimo školu. Tak sa Jurgov i kraj dostával do pozornosti prezidenta, vlády, spisovateľov (M.Urban, T.J.Gašpar), publicistov (Vilo Kovár), maliarov (Karol Ondrečka, Jaroslav Votruba, Janko Ladvenica) a iných kultúrnych pracovníkov (Janko Okáľ, Ján Doránsky, Fero Korček). Z nich treba vziať vďaku najmä J.Votrubovi, ktorého pre jeho umelecké dielo venované Jurgovu a okoliu, prezentované na samostatnej výstave v Bratislave (r. 1942), ozdobili epitetom „maliar Jurgova“. Osobitne treba vziať účtu kniežovi - básnikovi Jankovi Silanovi, duchovnému správcovi jurgovskej farnosti r. 1943 a kniežovi - básnikovi Mikulášovi Sprincovi, ktorí ako prí - a doteraz možno jediní - pojali do svojej poézie Javorinu, Repiská a Jurgov s jeho Bialkou a žiakmi - deťmi z Jurgova. Nemôžem nespomenúť vzácnego priateľa a priaznivca školy, jurgovského notára Vojtechu Novanského, ktorému starostlivosť o občanov a školu nebola záležitosťou úradnickej profesie - ako to často býva - ale vecou milujúceho slovenského srdca.

Žiaľbohu, štastný rozlet školy spálil mráz štvrtej tragédie na našom pohraničí. Na základe medzinárodných dohôd sa po 2. svetovej vojne v r. 1945 obnovila slovensko-poľská hranica z r. 1920. Štátna meštianska škola v Jurgove zanikla - nemal som ju komu odovzdať. Poľské bezpečnostné orgány, reprezentujúce od 10. mája 1945 staronovú moc, ma vyzvali v dvojhodinovom termíne (14. aug. 1945, medzi 12.00 a 14.00 hod.) opustiť terény poľské. Keďže som tak neurobil, v tichosti ma vylezli na staronovú hranicu na Vojtasovej Poľane. Ešte raz som tajne vicročil do školy v sept. 1945. Zívala prázdnootu. Ale vzápäť som sa uberal na Slovensko cez „zelenú hranicu“ na Solisku, lebo v obci sa už prezentovala bratská moc zatváraním, týraním a mučením tých, ktorých politická propaganda nahovárala, že..., sa vrátili k materi“. Pri škole sme stretli (Karol Kubala, duchovný správca v Jurgove, Ján Kubičiar, duchovný správca v Tribši a moja snubenica Ema Smreková, učiteľka v Repiskách - tvorili môj sprievod - akože ideme na huby!) zbitého, skrvaveného, v roztrhanej košeli Fr. Vojtasa (brat kanonika Jozefa Vojtasa, vtedy dekana vo Veľkej Frankovej), ktorý viehol vo fúriku mokrú hlinu do domu, kde boli uvážení jurgovskí vlastenci - vraj na stavbu pece - v sprievode ozbrojeného poľského vojaka. Vyhli sme sa konfrontácií, sli sme mlčky až na hranicu. Mal som dojem, že knieži sa modlia!

Na školu ostali spomienky vďaka a úcty rodičov, žiakov a učiteľov, ktoré nás priviedli na prezentáciu zborníka Štátnej meštianskej školy v Jurgove 1941-45-1995.

Majetok Spolku tvoria: nehnuteľnosti, hnuteľnosti a fondy.

§ 56

Obvody a miestne skupiny spravujú majetok v rámci splnomocnenia udeleného predsedníctvom ústredného výboru.

§ 57

- Uznesenia, záväzky, splnomocnenia a iné právne akty podpisuje predseda buď jeden z podpredsedov a tajomník ústredného výboru alebo úradujúci člen ÚV, pričom sa vyžadujú spolu dva podpisy.
- Platnosť listín týkajúcich sa majetkových práv a záväzkov si vyžaduje podpisy predsedu ústredného výboru a tajomníka buď úradujúceho člena výboru, pričom sú vyžadované spolu dva podpisy.
- Pracovníkov Spolku na úvazku prijímajú a prepúšťajú predseda a tajomník ÚV.

VIII. KAPITOLA**Zmeny stanov a rozpustenie Spolku**

§ 58

- Zmena stanov vyžaduje uznesenie celoštátneho zjazdu schváleného dvojtretinou väčšinou hlasov za účasti aspoň polovice delegátov.
- Rozpustenie Spolku vyžaduje uznesenie celoštátneho zjazdu schváleného $\frac{3}{4}$ väčšinou hlasov za účasti aspoň $\frac{2}{3}$ počtu oprávnených hlasovať.
- V prípade schválenia uznesenia o rozpustení Spolku zjazd rozhodne o určení jeho majetku a vymenuje likvidačnú komisiu.

16

C. Hlavná revízna komisia

§ 48

- Hlavná revízna komisia sa skladá z 5 - 7 členov zvolených na obdobie 4 rokov.
- Hlavná revízna komisia volí zo svojho krahu predsedu, podpredsedu a tajomníka.
- Hlavná revízna komisia má právo zúčastňovať sa s poradným hlasom na zasadaniach ústredného výboru a predsedníctva ÚV.
- Zasadania hlavnej revíznej komisie sa konajú najmenej dvakrát za rok.

§ 49

Do kompetencie hlavnej revíznej komisie patrí:

- Kontrola celkovej činnosti Spolku a najmä finančnej činnosti.
- Predkladanie na celoštátnom zjazde návrhu na udelenie absolútoria ustupujúcemu ústrednému výboru.
- Predkladanie ústrednému výboru návrhov a priponienok týkajúcich sa jeho štatutárnej a finančnej činnosti.
- Vykonávanie dozoru nad činnosťou obvodových revíznych komisií.
- Príprava návrhov poriadkov pre hlavnú revíznu komisiu a obvodné revízne komisie.

D. Hlavný čestný súd

§ 50

Hlavný čestný súd sa skladá zo 7 členov. Zo svojho krahu volí predsedu, podpredsedu a tajomníka.

§ 51

Do kompetencie čestného súdu patrí riešenie sporov medzi členmi, ktoré sa vyskytnú v súvislosti s činnosťou Spolku.

STANOVY**SPOLKU SLOVÁKOV V POĽSKU****I. KAPITOLA****Názov, miesto pôsobnosti a sídlo**

§ 1

- Spolok má názov Spolok Slovákov v Poľsku a v ďalších odsekoch týchto stanov sa skrátene nazýva Spolok.
- Spolok je samosprávna organizácia, ktorá samostatne formuje svoj program.
- Spolok je právnická osoba.

§ 2

- Spolok pôsobí na území Poľskej republiky.
- Sídлом ústredných orgánov Spolku je mesto Krakov.
- Tlačovým orgánom Spolku je časopis Život.

§ 3

Spolok má právo organizovať obvody a miestne skupiny podľa zásad určených v týchto stanovách.

§ 4

Ústredný výbor a výbory miestnych skupín a obvodov používajú pečiatku s nápismi v poľskom a slovenskom jazyku. Okrem toho ústredný výbor používa okruhlú pečiatku, ktorá má na obvode nápis v poľskom a slovenskom jazyku: Spolok Slovákov v Poľsku, a v strede Ústredný výbor.

§ 5

Spolok sa vo svojej činnosti opiera o spoločenskú prácu členov. Pre vedenie svojich záležitostí môže zamestnávať nevyhnutných pracovníkov.

1

§ 8

Spolok vytýčené ciele realizuje:

- Organizovaním a vedením klubovní, klubov a ochotníckych umeleckých súborov.
- Organizovaním kurzov, napr. jazykových, kultúrno-osvetových buď praktických kurzov pre ženy, ako aj súčinnosťou s osvetovými orgánmi v tejto oblasti.
- Usporadúvaním prednášok a besied o slovenskej a poľskej kultúre.
- Usporadúvaním umeleckých a kultúrnych podujatí, zábav a ľudových veselíc v súlade s platnými právnymi predpismi.
- Organizovaním vlastivedných výletov.
- Organizovaním a vyvájaním tlačovej a vydavateľskej činnosti.
- Organizovaním záujmových krúžkov pre členov Spolku.
- Spoluprácou so štátnymi orgánmi a spoločenskými organizáciami v oblastiach, ako v II. kapitole, § 7, ods. 2, 4, 5, 6.
- Vyvájaním hospodárskej, obchodnej a vydavateľskej činnosti.

III. KAPITOLA**Členovia, ich práva a povinnosti**

§ 9

Spolková príslušnosť je dobrovoľná a môže mať formu:

- Riadneho člena, ktorým môže byť občan Poľskej republiky bez ohľadu na národnosť, v súlade s predpismi zákona o Spoloch.
- Kolektívneho člena, ktorým môže byť spoločenstvo českej národnosti a kluby, ktorých činnosť má príbužný charakter. Orgány klubu sú volené podľa zásad určených vo IV. kapitole. Ciele a prostriedky činnosti určuje obdobne II. kapitola.
- Podporujúceho člena, ktorým môže byť fyzická buď právnická osoba, podporujúca finančne, hmotne buď iným spôsobom činnosť Spolku.

§ 6

- Spolok má medailu Za zásluhy udeľovanú fyzickým a právnickým osobám, ktoré sa zaslúžili o rozvoj Spolku Slovákov v Poľsku. Zásady udeľovania medaily určuje osobitný poriadok.
- Spolok môže ustanovovať iné organizačné vyznamenania alebo odmeny podľa zásad obsiahnutých v platných predpisoch.

II. KAPITOLA

Ciele a prostriedky činnosti

§ 7

Cieľom Spolku je:

- Zdrúžovanie všetkých záujemcov o slovenskú kultúru, najmä čle-nov slovenskej národnostnej menšiny, bez ohľadu na ich politickú príslušnosť a vierovyznanie.
- Obrana národných, kultúrnych, náboženských a spoločenských záujmov slovenskej menšiny.
- Vychovávanie príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny v duchu slovanskej vzájomnosti a dobrého spolunažívania, najmä s poľským národом.
- Kultivovanie a rozvíjanie slovenskej kultúry.
- Organizovanie a rozvíjanie slovenského ochotníckeho uměleckého hnutia.
- Spolupráca so školskými orgánmi a s rodičovskými združeniami v oblasti zabezpečovania podmienok pre vyučovanie slovenského jazyka školskej mládeže.
- Rozvíjanie slovenského čitateľstva a zveľaďovanie knižných zbierok v krajských knižniciach.
- Rozvíjanie osvety pre dospelých.
- Podporovanie všeobecného rozvoja kultúry slovenskej národnostnej menšiny.

2

§ 10

V rámci Spolku pôsobí český klub ako kolektívny člen.

§ 11

Riadnych a podporujúcich členov Spolku prijíma výbor miestnej skupiny na základe písomných prihlášok kandidátov, kym kolektívnych členov - ústredný výbor.

§ 12

- Riadny a kolektívny člen Spolku má právo mať aktívne a pasívne voľebné právo a využívať zariadenia a pomoc Spolku v rámci jeho štatutárnej činnosti.
- Podporujúci člen nemá pasívne, ani aktívne voľebné právo. Môže sa iba zúčastňovať na činnosti Spolku s poradným hlasom.

§ 13

Člen Spolku je povinný:

- Rešpektovať ustanovenia stanov a poriadkov a dodržiavať uznesenia a nariadenia orgánov Spolku.
- Aktívne sa zúčastňovať na realizácii úloh Spolku.
- Čestne plniť všetky práce zverené orgánmi Spolku.
- Pravidelne platiť členské príspevky.

§ 14

Spolková príslušnosť prestáva v prípade:

- Dobrovoľného vystúpenia predloženého písomne výboru miestnej skupiny.
- Škrtnutia zo zoznamu členov pre neospravedlnenú neúčasť na činnosti Spolku, alebo pre neplatenie členských príspevkov aspoň 1 rok.
- Vylúčenia výborom miestnej skupiny pre:
 - Činnosť na škodu Spolku.
 - Nerešpektovanie stanov, poriadkov a uznesení orgánov Spolku.
- Vylúčenia hlavným čestným súdom v prípadoch určených v ďalšej časti stanov.

4

§ 52

- Čestný súd môže vymerať nasledujúce organizačné tresty:
 - Napomenutie,
 - Pokarhanie,
 - Vylúčenie zo Spolku.
- Čestný súd pôsobí na základe poriadku.

§ 53

- Čestný súd v I. inštancii rozhoduje v trojčlennom zložení.
- Proti rozhodnutiam čestného súdu I. inštancie prislúcha odvolanie - v priebehu 14 dní od doručenia uznesenia - do čestného súdu II. inštancie, ktorý rozhoduje v širšom a zmenenom zložení.
- Rozhodnutia čestného súdu II. inštancie sú definitívne.

VII. KAPITOLA

Majetok a fondy Spolku

§ 54

- Majetok Spolku vzniká z členských príspevkov, dotácií, darov, dedičstiev, úpisov, príjmov z vlastnej činnosti, príjmov z majetku Spolku a z verejnej obetavosti.
- Spolok môže - pri zachovaní platných predpisov - prijímať dotácie, dary, dedičstvá, úpisy, ako aj využívať verejnú obetavosť.
- Spolok môže využívať hospodársku činnosť podľa všeobecných zásad určených v platných predpisoch. Príjmy z hospodárskej činnosti Spolku slúžia realizácii štatutárnych cieľov a nemôžu byť rozdelené medzi jeho členov.

15

§ 45

Zasadania ústredného výboru sa konajú podľa potreby najmenej raz za rok a zvoláva ich predseda ústredného výboru, alebo v prípade jeho neprítomnosti jeden z podpredsedov. Uznesenia ústredného výboru sa schvaľujú obyčajnou väčšinou hlasov za účasti najmenej 50 % jeho členov.

Predsedníctvo ústredného výboru

§ 46

- Ústredný výbor volí zo svojho kruhu predsedníctvo v počte 7 - 11 osôb, v ktorom sú: predseda a tajomník zvolení zjazdom, 3 podpredsedovia a 2 - 6 členovia.
- Zasadania predsedníctva sa konajú podľa potreby, najmenej však raz za štvrt' roka, a zvoláva ich predseda ústredného výboru, alebo jeden z podpredsedov.
- Predsedníctvo ústredného výboru riadi bežnú činnosť Spolku v období medzi zasadaniami ústredného výboru.
- Uznesenia predsedníctva ústredného výboru sa schvaľujú obyčajnou väčšinou hlasov za účasti aspoň 50 % členov a musia byť schválené na najbližšom zasadaní ústredného výboru.

§ 47

Do kompetencie predsedníctva ústredného výboru patrí:

- Plnenie uznesení celoštátneho zjazdu a ústredného výboru.
- Riadenie celkovej činnosti Spolku a finančného hospodárenia v rámci rozpočtu Spolku.
- Schvaľovanie rozpočtových bilancií obvodu.
- Príprava správ, bilancií a rozpočtov.
- Schvaľovanie kádrových rozhodnutí.

13

2. Mimoriadny celoštátny zjazd rokuje výlučne o otázkach, kvôli ktorým bol zvolaný.

B. Ústredný výbor

§ 43

1. Ústredný výbor je výkonným orgánom celoštátneho zjazdu, riadi prácu Spolku medzi zjazdami a je zodpovedný za činnosť Spolku počas volebného obdobia.

2. Ústredný výbor má 25 - 30 členov.

3. V prípade rezignácie členov, ústredný výbor má právo počas volebného obdobia kooptovať na voľné miesta členov, ktorých počet však nemôže presahovať 1/3 zloženia zvoleného ústredného výboru.

§ 44

Do kompetencie ústredného výboru patrí:

1. Prerokúvanie a schvaľovanie správ, bilancií a finančných rozpočtov.
2. Reprezentovanie Spolku navonok.
3. Plnenie uznesení celoštátneho zjazdu.
4. Spravovanie majetku a fondov Spolku, prijímanie v mene Spolku rôznych majetkových záväzkov.
5. Schvaľovanie uznesení o utváraní a rozpúšťaní obvodov, mestských skupín a klubov a dozeraťanie na ich činnosť.
6. Zvolávanie celoštátnych zjazdov Spolku.
7. Určovanie zásad voľby delegátov na zjazd.
8. Zvolávanie mimoriadnych valných zhromaždení obvodov, mestských skupín a klubov.
9. Zastavovanie uznesení obvodných výborov a výborov mestských skupín i klubov, ako aj rušenie uznesení obvodných výborov a výborov mestských skupín i klubov, keď sa nezodjú so stanovami a predpismi.
10. Určovanie výšky členských prispevkov.

12

§ 33

Počas volebného obdobia - v prípade rezignácie členov obvodných orgánov - majú tieto orgány právo kooptácie. Počet kooptovaných členov nemôže prekročiť 1/3 počtu volených členov

VI. KAPITOLA

Hlavné orgány Spolku

§ 34

Hlavnými orgánmi Spolku sú:

- A. Celoštátny zjazd
- B. Ústredný výbor
- C. Hlavná revízna komisia
- D. Hlavný čestný súd

A. Celoštátny zjazd

§ 35

Celoštátny zjazd je najvyšším orgánom Spolku; môže byť riadny alebo mimoriadny.

§ 36

Riadny celoštátny zjazd zvoláva ústredný výbor každé 4 roky.

§ 37

Na celoštátnom zjazde sa zúčastňujú:

1. S rozhodujúcim hlasom - delegáti zvolení na schôdzach mestských skupín, klubov a obvodov Spolku podľa zásad určených ústredným výborom,
2. S poradným hlasom - členovia ústredného výboru, hlavnej revíznej komisie i hlavného čestného súdu a pozvaní podporujúci členovia.

§ 15

Proti uzneseniu výboru miestnej skupiny o škrtnutí alebo vylúčení má člen právo odvolať sa na ústredný výbor do 30 dní od dátumu obdržania uznesenia. Uznesenie ústredného výboru je definitívne.

IV. KAPITOLA

Základné jednotky

§ 16

1. Základnou organizačnou jednotkou Spolku je miestna skupina, utvorená na základe uznesenia ústredného výboru.
2. Pre utvorenie miestnej skupiny sa vyžaduje počet najmenej 10 členov Spolku.

§ 17

Orgánmi miestnej skupiny sú:

1. Valné zhromaždenie členov
2. Výbor miestnej skupiny
3. Revízna komisia miestnej skupiny

§ 18

1. Volebné valné zhromaždenie členov miestnej skupiny zvoláva raz za 4 roky výbor miestnej skupiny po dohode s obvodným výborom, pričom musí oznámiť termín, miesto a program schôdze aspoň 14 dní pred jej uskutočnením.
2. Obyčajná schôdza členov miestnej skupiny sa zvoláva podľa potreby, avšak nie zriedkavejšie, ako raz za rok.

§ 19

1. Na valnom zhromaždení miestnej skupiny sa zúčastňujú všetci riadni členovia miestnej skupiny, predstaviteľia obvodného výboru a pozvaní podporujúci členovia.
2. Do kompetencie valného zhromaždenia miestnej skupiny patrí:

5

-
2. Kontrola celkovej činnosti miestnej skupiny aspoň raz za rok,
 3. Prihlásenie na valnom zhromaždení návrhov a prípomienok týkajúcich sa jeho štatutárnej a finančnej činnosti.

V. KAPITOLA

Obvody Spolku

§ 23

1. Obvody Spolku možno utvoriť so súhlasom ústredného výboru, keď v danej oblasti existujú aspoň 3 mestské skupiny Spolku.
2. Oblast' pôsobnosti a miesto sidla obvodného výboru určuje ústredný výbor.

§ 24

Orgánmi obvodu sú:

1. Valné zhromaždenie
2. Obvodný výbor
3. Obvodná revízna komisia

§ 25

1. Valné zhromaždenie obvodu sa koná raz za 4 roky a zvoláva ho obvodný výbor po dohode s predsedníctvom ústredného výboru.
2. Termín a program valného zhromaždenia sa má oznámiť výborom mestských skupín a členom obvodu aspoň 14 dní pred dátumom jeho uskutočnenia.

§ 26

1. Na žiadost' predsedníctva ústredného výboru, obvodnej revíznej komisie alebo 1/3 počtu mestských skupín je obvodný výbor povinný zvolávať mimoriadne valné zhromaždenie obvodu.
2. Obvodný výbor môže taktiež zvolávať mimoriadne valné zhromaždenie obvodu z vlastnej iniciatívy po dohode s predsedníctvom ústredného výboru.

1. Udeľovanie absolutória ustupujúcemu výboru miestnej skupiny za uplynulé volebné obdobie, po prerokovaní správ výboru, na návrh revíznej komisie,
2. Voľba výboru a revíznej komisie miestnej skupiny na 4-ročné obdobie,
3. Voľba delegátov na valné zhromaždenie obvodu a celoštátny zjazd,
4. Udeleňenie titulu Čestný predsedu miestnej skupiny,
5. Schvaľovanie programu činnosti miestnej skupiny.

§ 20

Uznesenia valného zhromaždenia miestnej skupiny sa schvaľujú obyčajnou väčšinou hlasov za účasti aspoň polovice členov - v prvom termíne, v druhom bez ohľadu na počet prítomných.

§ 21

1. Výbor miestnej skupiny sa skladá aspoň z 5 - 9 osôb, závisle od uznesenia valného zhromaždenia miestnej skupiny, v tom z predsedu, podpredsedov, tajomníka a pokladníka.
2. Zasadania výboru miestnej skupiny zvoláva predseda, prípadne podpredseda alebo tajomník aspoň dvakrát za rok.
3. Uznesenia výboru miestnej skupiny sa schvaľujú obyčajnou väčšinou hlasov za účasti aspoň polovice členov výboru. Pri rovnakom počte hlasov rozhoduje hlas predsedu schôdze.

§ 22

1. Revízna komisia miestnej skupiny je kontrolný orgán a pracuje na základe poriadku, ktorý vypracovala hlavná revízna komisia.
2. Revízna komisia miestnej skupiny volí zo svojho krahu predsedu a tajomníka.
3. Revízna komisia miestnej skupiny sa skladá z 3 osôb.
4. Do kompetencie revíznej komisie miestnej skupiny patrí:
 1. Predkladanie na valnom zhromaždení návrhu na udelenie absolutória ustupujúcemu výboru miestnej skupiny,

6

§ 27

Na valnom zhromaždení obvodov sa zúčastňujú:

1. S rozhodujúcim hlasom - delegáti zvolení na schôdzach miestnych skupín,
2. S poradným hlasom - členovia orgánov Spolku a pozvaní podporujúci členovia a hostia.

§ 28

Do pôsobnosti valného zhromaždenia obvodu patrí:

1. Schvaľovanie smerov meritórnej a finančnej činnosti obvodu v súlade s ustanoveniami stanov a uzneseniami celoštátneho zjazdu Spolku.
2. Prerokúvanie a schvaľovanie správ o činnosti obvodného výboru a obvodnej revíznej komisie.
3. Udeľovanie absolutória ustupujúcemu obvodnému výboru na návrh obvodnej revíznej komisie.
4. Voľba členov obvodného výboru a členov obvodnej revíznej komisie.
5. Voľba delegátov na celoštátny zjazd.

§ 29

Uznesenia valného zhromaždenia sa schvaľujú obyčajnou väčšinou hlasov za účasti aspoň polovice delegátov - v prvom termíne, v druhom bez ohľadu na počet prítomných.

§ 30

1. Obvodný výbor sa skladá najmenej zo 7 osôb, v tom predsedu, 2 podpredsedov, tajomníka, pokladníka a 2 členov.
2. Zasadania obvodného výboru zvoláva predseda alebo podpredseda za účasti tajomníka aspoň raz za dva mesiace.

§ 38

Dátum, miesto a poriadok rokovania celoštátneho zjazdu oznamuje predsedníctvo ústredného výboru obvodom, miestnym skupinám a klubom prostredníctvom obežníka najneskoršie 4 týždne pred terminom celoštátneho zjazdu.

§39

Do kompetencie celoštátneho zjazdu patrí:

1. Schvaľovanie všeobecných smerov činnosti Spolku.
2. Udeľovanie absolutória ustupujúcemu ústrednému výboru.
3. Voľba predsedu a tajomníka ústredného výboru, ústredného výboru, hlavnej revíznej komisie a hlavného čestného súdu v tajnom hlasovaní.
4. Schvaľovanie zmien v stanovách a rozhodnutia o rozpustení Spolku.
5. Schvaľovanie poriadkov hlavných orgánov Spolku.
6. Prerokúvanie všetkých návrhov prihlásených na zjazd, nastolených počas predzjadzovej kampane a predložených počas rokovania zjazdu.
7. Udeľovanie titulu Čestného predsedu Spolku.

§ 40

1. Celoštátny zjazd je právoplatný za účasti aspoň polovice počtu delegátov, a v druhom termíne bez ohľadu na počet prítomných.
2. Uznesenia celoštátneho zjazdu sa schvaľujú obyčajnou väčšinou hlasov okrem uznesení, o ktorých je reč v VIII. kapitole.

§ 41

Mimoriadny celoštátny zjazd sa môže zvolávať na základe:

1. Uznesenia ústredného výboru,
2. Žiadosti hlavnej revíznej komisie,
3. Písomného návrhu 1/3 obvodov.

§ 42

1. Na mimoriadnom celoštátnom zjazde sa zúčastňujú delegáti zvolení na posledný celoštátny zjazd Spolku.

11

§ 31

1. Obvodný výbor je výkonným orgánom obvodu. Riadi jeho prácu a za svoju činnosť sa zodpovedá pred valným zhromaždením.
2. Do pôsobnosti obvodného výboru patrí:
 1. Riadenie činnosti obvodu,
 2. Plnenie uznesení valného zhromaždenia obvodu buď valného zhromaždenia členov obvodu a rozhodnutí ústredného výboru Spolku.
 3. Príprava programov činnosti, rozpočtov a správ obvodov,
 4. Spravovanie majetku obvodu podľa splnomocnenia ústredného výboru,
 5. Organizovanie a vyvádzanie činnosti v súlade s § 8 týchto stanov a podľa všeobecných smerníc predsedníctva ústredného výboru,
 6. Rušenie uznesení výborov miestnych skupín, ktoré sa nezhodujú s týmito stanovami,
 7. Zvolávanie valného zhromaždenia obvodu, alebo valného zhromaždenia členov obvodu,
 8. Žiadanie zvolania valného zhromaždenia členov miestnych skupín,
 9. Reprezentovanie navonok obvodu Spolku.

§ 32

1. Obvodná revízna komisia je kontrolným orgánom a pôsobí na základe poriadku, ktorý vypracovala hlavná revízna komisia.
2. Obvodná revízna komisia volí zo svojho krahu predsedu a tajomníka.
3. Revízna komisia sa skladá aspoň z 3 členov.
4. Do pôsobnosti obvodnej revíznej komisie patrí:
 1. Predkladanie na valnom zhromaždení obvodu návrhu na udeleňanie absolutória ustupujúcemu obvodnému výboru,
 2. Kontrola celkovej činnosti obvodu aspoň raz za rok,
 3. Predkladanie na valnom zhromaždení obvodu návrhov a priponiek týkajúcich sa jeho štatútarnej a finančnej činnosti.

ŠTEFAN PIRONČÁK

Naše redakčné putovanie po Orave a Spiši nás neraz upozorní na mnoho zaujímavých vecí či udalostí. Návštevy u krajanov a hľadanie rôznych faktov a súvislostí nás upozorňuje žiaľ aj na nepekné, môžme povedať vandalské činy. Ich obeťami sa často stávajú, čo je zvlášť odsúdeniahodné, napríklad aj cirkevné pamiatky, náhrobky, slovenské náписy a podobne. Nedávno sme sa s tým stretli na cintoríne v Jablonke, kde neznámi páchatelia zničili pomník bývalého oravského dekanu, ŠTEFANA PIRONČÁKA. Chceme preto aspoň stručne pripomienuť túto významnú osobnosť.

Narodil sa 22. februára 1841 v neveľkej obci Kňažia, ktorá je dnes súčasťou Dolného Kubína. Za kňaza bol vysvätený 14. novembra 1866. Svoje kňazské pôsobenie začal ako kaplán v Sedliackej Dubovej, a v roku 1867 zastupoval farára v Hladovke, pretože tamojší farár František Kiseľ (Kiszely) bol posledné dva roky pred smrťou už nevládny. Od roku 1869 bol kaplánom v Ružomberku a roku 1871 farárom v Oravskom Podhradí. V roku 1874 sa stal vicedekanom a súčasne školským inšpektorom v Podhradí. V tom istom roku, hoci niektoré pramene uvádzajú aj rok 1875, sa stal farárom v Trstenej. Aj na tomto pôsobisku spravoval viaceré cirkevné a iné funkcie. Medzi ďalšie funkcie patrili funkcie dekanu v Trstenej a funkcia inšpektora v Oravskom Podhradí. V roku 1886 sa stal inšpektorom trstenského dekanátu, v roku 1891 asekárom, a o tri roky neskôr (1894) examinátorom cirkevného súdu. Biskupský úrad docenil jeho zásluhy a organizátorské schopnosti. V roku 1897 ho vymenoval za dekanu trstenského dekanátu a o dva roky aj za kanonika spišskej diecézy.

Roku 1902 Štefan Pirončák opäť mení pôsobisko. Prichádza za farára do Jablonky, kde sa práve uvoľnilo miesto a stáva sa súčasne dekanom

Zničený náhrobok dekanu Š.Pirončáka na jablonskom cintoríne

oravského dekanátu. V Jablonke pôsobil až do svojej smrti 13. novembra 1912.

Okrem kňazských i školských povinností sa Štefan Pirončák venoval aj prekladateľskej a publicistickej činnosti. Medzi ďalšie zásluhy patrilo preloženie Obrázkové sv. čítanie a od roku 1884 až do svojej smrti redigoval cirkevný časopis Kráľovná sv. Ruženca. Tento časopis bol veľmi populárny aj na Orave a Spiši. Mnohí krajania si ho uschovávajú podľa seba.

Vážme si pamiatky svedčiace o našej minulosti, chráňme ich a pokúsme sa napraviť škody, spôsobené nekultúrnymi ľuďmi. Nech je ich záchrana spoločnou vecou celej jablonskej farnosti.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

TOMÁŠ ČERVEŇ

Prednedávnom uplynulo okrúhle, 120. výročie úmrtia významného slovenského dejateľa, oravského rodáka Tomáša Červeňa z Chyžného. Pred niekoľkými rokmi sme mu venovali obšírný príspevok. Preto dnes len pripomieneme, že sa narodil 14. januára 1793 v slovenskej katolickej rodine Andreja a Kataríny Červeňovcov. Bol veľmi talentovaným chlapcom. Základnú školu ukončil v Trstenej a vďaka pomoci svojho strýca, taktiež Tomáša, veľkého mecenára umenia a kultúry, sa mohol učiť ďalej - na gymnáziu v Prešporku a neskôr vo Vespréme. Po maturite odišiel študovať filozofiu do mesta Ráb a neskôr aj teologiu v Pešti. Študia ukončil roku 1816 a za svoje prvé pôsobisko si zvolil Banskú Bystricu. V tamnejšej diecéze plnil viaceré významné funkcie. Roku 1821 bol menovaný za biskupskeho tajomníka a neskôr v roku 1833 sa stal kanonikom stoličného chrámu a riaditeľom biskupskej kancelárie.

Vari k najväčšej udalosti v jeho živote došlo 8. apríla 1861, kedy ho sv. otec Pius IX. vymenoval na veľkého prepošta banskobystrickej kapituly. Predpísané apoštolské vyznanie viery zložil 5. mája toho istého roka do rúk významného slovenského biskupa, neskôr základateľa Matice slovenskej Štefana Moyzesa.

Z obdobia jeho činnosti v banskobystrickej katedrále pochádza aj tamojší chrámový oltár, ktorý dal Tomáš Červeň postaviť zo svojich skromných finančných príjmov. Jeho

záslužná činnosť sa objavila aj v charitatívnej oblasti. Založil o. i. Katolicky ústav v Banskej Bystrici, ale aj ďalšie nadácie a inštitúcie, ktoré podporovali nadaných slovenských študentov a sirotov.

Tomáš Červeň patril nepochybne k tým slovenským duchovným, ktorí sa začiatkom 19. storočia významne zaslúžili na rozvoji slovenskej kultúry a vzdelanosti. Roku 1835 sa stal členom Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej, v ktorom podporoval tvorbu slovenských básnikov a spisovateľov, čo bolo asi na pričine, že maďarské kruhy Spolok zakázali. Okrem toho bol hlavným iniciátorom výstavby banskobystrickej katolického gymnázia, ktoré slávnostne vysvätili v októbri 1857. Sám Tomáš Červeň naňom pôsobil ako profesor a cisárskym dekréтом z roku 1861 sa stal aj jeho prorektorm.

Roku 1859 Tomáš Červeň stojí pri zdroe známejho katolického Spolku sv. Vojtecha, ktorý napriek rôznym nátlakom v minulosti pôsobí dodnes a jeho členmi sú aj naši krajania. V decembri 1861 sa Tomáš Červeň s banskobystrickým biskupom Štefanom Moyzesom dostal až k panovníkovi Františkovi Jozefovi I., aby tam spoločne bránili národné práva Slovákov v monarchii. Práve oni predložili cisárovi požiadavky slovenského národa, známe pod historickým názvom Memoranda.

Návšteva u cisára nebola zbytočná. Cisársky dvor povolil Slovákom založiť celonárodnú inštitúciu - Maticu slovenskú, a Tomáš Červeň stál pri jej zdroe. Na návrh biskupa Š. Moyzea bol jeho dlhoročným pokladníkom. Udržiaval trvalé styky aj s ďalšími slovenskými vlastencami - M. M. Hodžom, M. Čulenom, Š.

Závodníkom, D. Lichardom a ďalšími. Na matičnú činnosť venoval hodnú sumu peňazí a bol mecenárom viacerých literárnych a charitatívnych akcií na území stredného Slovenska. Už pred svojou smrťou dal zapisať v teste takmer celý majetok celonárodnej kultúrnej inštitúcie Slovákov - Matici slovenskej.

Tomáš Červeň zomrel vo veku 83 rokov 27. apríla 1876 a je pochovaný v krypte v Banskej Bystrici. Na jeho pohrebe sa zúčastnili tiež ľudia, nielen z radov slovenskej inteligencie, ale aj jednoduchí ľudia. Jeho vzácná a skromná osoba sa stala námetom niekoľkých básni A. Sládkoviča-Braxatorisa, Tomáša Varagu a skladateľa J. Bellu. Zase ďalší oravský rodák M. Hattala mu venoval svoju Gramatiku.

DOKONČENIE NA STR. 19

Na stretnutí v novobel'skej škole

Slovenski hostia (zľava) u novotarského vojta J.Smarducha

SEDEM STRETNUTÍ

Po páde totalitného systému a najmä po vzniku samostatnej Slovenskej republiky naša stará vlast' prejavuje rastúci záujem o svojich rodákov v zahraničí. Dokazujú to medziiným početné stretnutia popredných slovenských politikov s predstaviteľmi nášho Spolku, ale aj ich návštevy na Spiši a Orave. Počínajúc od prezidenta SR, boli medzi nimi o.i. dvaja premiéri, predseda Národnej rady SR, viacerí poslanci a šéfovia skoro všetkých rezortov, vysokí cirkevní hodnostári, novinári a ďalší predstaviteľia kultúrneho a verejného života na Slovensku. Veľmi sa tešíme z tohto záujmu, návštev i stretnutí, keďže znamenali veľkú morálnu posilu pre krajanov a súčasne prispeli k vyriešeniu viacerých problémov našej národnostnej menšiny.

Koncom marca t.r. náš Spolok hostil na Orave a Spiši ďalších milých hostí zo Slovenska. Tentoraz to bola delegácia Ministerstva zahraničných vecí SR s riaditeľom Odboru pre záležitosti krajanov Dr. Milanom Činčurom, Martinom Juhásom z tohto odboru a JUDr.

V jurgovskej klubovni

Annou Martinkovou, tajomníčkou Nadácie pre pomoc krajanom MZV. Počas návštavy našich hostí po Spiši a Orave sprevádzali tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris a šéfredaktor Života Ján Šternogá.

Zúčastnil som sa už viacerých takýchto návštev, no o tej poslednej musím povedať, že bola jednou z najpracovitejších. Akoby aj nie, ved' naši hostia v priebehu necelých troch dní absolvovali až sedem stretnutí a rozhovorov s krajanmi, s predstaviteľmi nowotarskej samosprávy, a navštívili ešte viac spišských a oravských obcí.

Tento spišsko-oravský maratón začala slovenská delegácia zastavením v obvodnej klubovni SSP

V Jablonke,

kde sa zhromaždil oravský krajanský aktív s predsedom OV R.Kulaviakom, ktorý hosti srdceňne uvítal. Po krátkej informácii tajomníka ÚV L.Molitorisa o našom Spolku a jeho problémoch prehovoril riaditeľ M.Činčura, ktorý o.i.

podakoval za pozvanie a milé prijatie a oboznámil prítomných so súčasným dianím na Slovensku, najmä v tzv. krajanskej otázke. Zdôraznil, že keď Slovensko po získaní samostatnosti muselo od základov budovať systém štátnych inštitúcií a vytvárať podmienky pre svoj ekonomický rozvoj, tak isto začalo vytvárať inštitucionálny systém v oblasti vztáhov a spolupráce s krajanmi. Jedným z príkladov je aj zriadenie na Ministerstve zahraničných vecí SR osobitného Odboru pre záležitosti krajanov, ako aj spomínanej Nadácie pre pomoc krajanom. V súčasnosti, ako podotkol, sa pracuje na vytvorení právnych základov nášho postavenia na Slovensku, ktoré by mali vyústíť v schválení zákona o zahraničných Slovácoch a tzv. krajanskej karte. Keďže je to zložitý problém a súčasne ide o to, aby to bol zákon na dlhé roky a vyhovoval všetkým krajanom, práce potrvajú akoste do budúceho roka.

Počas besedy oravskí krajania oboznámili hostí skoro so všetkými svojimi problémami i potrebami. Hovorili o odstraňovaní slovenských pamiatok v sakrálnych objektoch, o nezáujme miestnych orgánov o rozvoj slovenskej kultúry, o potrebe zvýšenia štipendíí pre krajanskú mládež študujúcu na Slovensku, nedostatku slovenskej tlače a literatúry v kra-

Stretnutie s oravskými krajanmi

Medzi krempašskými krajanmi

janských klubovniach, ale i na školách, kde sa vyučuje slovenčina a pod.

V Novej Belej i Novom Targu

Z Oravy sa hostia premiestnili do Novej Belej na Spiši, kde sa v miestnej základnej škole stretli s riaditeľom školy J. Szenderevičom, jeho zástupcom a podpredsedom ÚV SSP D.Surmom, učiteľkou A.Krištofekovou a predsedom krajanského rodičovského združenia D.Bednárikom. Témou rozhovoru boli problémy týkajúce sa ďalšej budúcnosti tamojšej - jedinej na Spiši - školy so slovenským vyučovacím jazykom, udržania doterajšieho vyučovacieho systému (časť predmetov v starších triedach v poľštine), financovania slovenského vyučovania, ale aj ďalších otázok, v tom o.i. potreby kontinuity letných kurzov pre učiteľov slovenčiny na Slovensku.

O novobel'skej škole sa hovorilo i na ďalšom stretnutí, s vojtom gminy Nový Targ J.Smarduchom, ktorý zdôraznil, že zatiaľ nevidí žiadne ohrozenie slovenského vyučovania. V tomto školskom roku určili preň zo svojho rozpočtu dodatočne ok. 600 mln st. zł. Je však potrebné, aby aj Ministerstvo národného vzdelávania PR sa čiastočne podieľalo na finančovaní slovenskej výučby.

Nedečania na stretnutí

V Kacvíne a Nedeci

Ako sme už písali v min. čísle, v Kacvíne začal Spolok budovať slovenskú klubovňu. Preto hostia boli na novostavbu zvedaví a dôkladne si ju obzreli, dalo by sa povedať - priam ohmatali. Boli plní obdivu a uznania. Hoci práce pekne pokročili, stavba si vyžiada ešte hodne peňazí. Získať by sa pomoc, podobne ako krajanom v susednej Nedeci, kde sa na stretnutí s tamojším aktivom MS vari najviac hovorilo o klubovni. Zatiaľ Nedečania prenajímajú dve neveľké miestnosti, ktoré sa nehodia pre širšiu kultúrnu činnosť. Chceli by pre tento cieľ kúpiť dom. Majú už dokonca vyhliadnutú vhodnú budovu, ktorú by adaptovali. Len tie prostriedky...

V Krempachoch a Jurgove

- *Vitajte u nás a cíte sa ako doma* - povedal na uvítanie predsedu MS v Krempachoch J.Petrášek a uviedol hostí do krajanskej klubovne v miestnom kultúrnom dome, v ktorej už čakal výbor a veľká skupina mládeže. Možno aj preto sa najprv dostala na pretras problematika mladých, tým viac, že sa Krempašania majú čím pochváliť. Spomeňme trebárs aktívnu účasť mládeže v krajanskej činnosti, alebo veľký počet detí na vyučovaní slovenčiny. A

požiadavky? Čo najskôr vybaviť krajanskú kartu, viac hodín slovenčiny vo vyučovacom programe, väčší počet štipendii pre našich študentov a zjednodušenie procedúry pri vybavovaní dlhodobého pobytu na Slovensku, zamestnávanie v spišských a oravských farnostach kňazov ovládajúcich slovenčinu a pod.

Veľkým počtom detí na hodinách slovenčiny sa môže popýšiť aj Jurgov. Tu však popri mládežnických otázkach sa vari najviac hovorilo o problémoch týkajúcich sa zamestnanosti, alebo skôr zastavenia prepúšťania krajanov zamestnaných na Slovensku, ochrany dôchodcov a zabezpečenia im lekárskej starostlivosti atď.

- *Boli to únavné dni, ale pre nás veľmi poučné* - povedal na záver návštevy v sídle Spolku v Krakove Dr. M.Činčura. - *Priame stretnutia s krajanmi a úprinné rozhovory s nimi nám poskytli viacej informácií o živote a problémoch Slovákov v Poľsku, o vašej aktívite a iniciatívnosti ako najlepšie písomné správy. Získané poznatky budú cenným materiálom pre našu činnosť*. Poznamenajme ešte, že naši hostia si počas pobytu v Krakove pozreli i našu tlačiareň, navštívili Wawel a ďalšie najzaujímavejšie pamiatky v tomto meste.

Text a foto: J.Š.

Na stavenisku kacvinskej klubovne

Počas prehliadky našej tlačiarne v Krakove

ŠTEFAN HAJDIN

DYNE

Strýček Matúš boli široko-ďaleko známy pestovateľ dýň. Dorobili vždy najväčšie v dedine, na čo boli aj primerane pyšný. Napokon nie bez dôvodu, veď niektoré z ich dýň vážili 15 až 20 kíl.

Ale to nebola ich jediná vlastnosť. Mali aj iné. Povedať im niečo napriek - hned bol oheň na streche. Chlapa nikde nič, ale kriku, že sa každý obzeral. Pravdu museli mať za každú cenu.

Chodili v starých súkenných nohavičiach. To bolo vzácene dedičstvo po starom otcovi, ktorý bol trochu väčší než oni, nuž im boli čosi väčšie. Túto veľkosť ukrývali pod zásterou, ktorá bola nerozlučiteľnou súčasťou ich každodenného oblečenia. Mala totiž niekoľko veľmi vážnych funkcií. Nahrázala košík, ale aj uterák, do ktorého si strýček utierali ruky a niekedy i tvár. V zime ju často používali namiesto vreckovky, za čo potom počúvali od tetky veľké kázanie s patričným porovnaním s dobytkom a inými domácimi zvieratami. V nedelu zásteru nosili „po chlapsky“ tak, že jeden „rožek“ jej spodného konca si založili za pás tvorený peknými červenými šnúrkami „haraskami“, ktorími sa zásteru privázovala v páse. Napokon veľmi často im zásteru preukázala dobrú službu, keď si zabudli zapnúť poklopce.

Pre tieto nenahraditeľné univerzálné vlastnosti strýček neurobil bez zástery ani krok:

„Keď nemám zásceru, sem jak bez ruky,“ vravievali, keď ich tetka vyháňali bez zástery, ktorú najmä ráno takmer vždy hľadali.

Svoje chlapstvo zdôrazňovali okrem iného súzami. „Bez súzú to nejsem já,“ hovorievali. A veru ani neboli. Veľké ich sice nemali, lebo ani veľmi nezarastli. Bola to viac-menej štetôčka, ako tetka zdôrazňovali, keď mali spolu istú na dajaku slávnosť: „Šak už bys moheu tú šeletečku aj volade do čerta zahodzit, enem sa ti na to šušne lepia.“

S tými šušňami však tetka pravdu nemali. Strýčkovi sa na súzy čosi nalepilo len vtedy, keď jedli „omyrku“. Bola to zemaková omáčka, ktorú tetka varili trochu hustejšiu, tak ako si to strýček žiadali: „Mosť taká, aby mohua po ní hus chodzit a nezaborit sa.“ Keď im z takej „omyrky“ ostalo na fúzoch a tetka im to vyčitali, bránili sa:

„Ná viš ty co? Ty si môžeš zahodzit tvú rozum! Šak ale jak bys mohua zahodzit to, čo nemáš? To by byu zázrak, proto si tú trošku, co ti ostauo, rači skovaj a neukazuj sa s ňu nikomu.“

Ale tetka, sa pravdaže, nedali:

„Nedá pánbú svini rohy, aby válaua panské stohy, lebo do má poslední suovo, ešte nemosí mjet pravdu.“

A strýček to posledné slovo museli mať vždy. Mali ho aj v ten deň, keď pricestovali do Bratislavu, lebo ich zavolali na úrad.

Tu nám treba trocha odbičať a povedať, že veľkou láskou strýca Matúša bola fajka. Bez nej neurobil ani krok. Raz išli skoro ráno okolo pol štvrtnej kosiť, aby ešte za rosu čo najviac urobili. Lúku mali vzdialenosť dve hodiny cesty, a vtedy sa stalo, čo sa stať nemalo.

Strýc Ján, ktorý mali lúku hned vedľa strýčka Matúša, išli za nimi asi o hodinu a tu stretli strýca Matúša, ktorý sa už vracal domov.

„Ty si, Matúš, dobrý vták, kerý zavčasu stáva, keds už posékeu.“

„Co bych, prítelu, posékeu. Zapomjeua mi dat tá moja rachétna ze sebú fajku aj s tabákom.“

„Co nepovíš. Snad kvúlivá temu tabáku preca nepuješ takú cestu až domó?“

„To viš, kvúli tabáku bych ani snad neiseu. Šuňa by sa tu našuo dost, ale nemám fajku. A ked nemám fajku, sem jak bez ruky, nemám chut' do ničeho, ani do roboty.“

Vráťme sa však k Bratislave. Aj tu mali strýček s fajkou patálne. A to hned v električke. Aby totiž fajku niekde nezabudli, mali ju stále v ústach. Aj v električke. Keď k nim prišla sprivedkyňa, aby im predala lístok, upozornila ich:

„Strýčku, tu sa nefajčí.“

„Šak ja nefajčím,“ nedali sa strýček a sedeli ďalej. Keď sa sprivedkyňa vracala, videla, že strýček fajku neodložili.

„Strýčku, ešte raz vás upozorňujem, že v električke sa nefajčí.“

„Šak sem vám povídau, že nefajčím,“ ohradzovali sa strýček.

„Ved' máte fajku v ústach,“ už s hnevom vyhíkla sprivedkyňa.

Nato strýček vykrikli, ako keby v lotérii vyhrali milión:

„Vidzite ju, jaká je múdra,“ a pozreli víťazoslávne na cestujúcich. „No šak aj rit mám v gaťách a zato ne..., že vás neušanám, nesem to tak na plnú hubu povidat..., šak rozumite co.“

A rozumela. Aj cestujúci, ktorých bola plná električka, lebo v tom momente vypukol hromový rehot.

„No vidzíte, to ste sceli?“ opýtal sa strýček veľmi skromne sprivedkyňe, ktorá sa červenalá až po uši.

„Strýco, zavolám na vás políciu,“ rozčulovala sa, „že sa na verejnem priestranstve nemravne vyjadrujete, a tak pohoršujete verejnosť.“

„Jakú verejnosť já pohoršujem, sak toto sú šecko naši lude a žádná verejnosť. Jak keby tu byua nejaká verejnosť, no né?“ Nedali sa strýček. „Nigdo sa z nich nepokaziu, enem sa trocha zasmili nad tú každodenní povinoscú nás šeckých. Ale nerobte si strach, šak já aj tak už vysednem.“

Len čo sa zastavila električka na najbližšej zastávke, strýček znechutneni vystúpili lebo „kašlat na také vezení, ked čovjek ne-

môže mjet ani fajku v hubje a ešte mosi za to aj puacit.“

Ešte jednou vlastnosťou boli strýček po celom okoli známy: radi vychovávali. Keď sa s niekým stretli hned poúčali. Začinali vždy s tým, že ho videli niečo robiť a robil to zle.

„Viš, Petre, vidzeu sem t'a, jaks naukuádau fúru sena. Viš, ale tý zavinky jak na predu, tak na zadu nemjeus pjekné. Trčalo ti to každé inde. Neviš, - veru neviš nabrat pjeknú fúru. Já bych ti to veru ukázau, jak sa fúra sena bere.“

Nie každému bolo to poúčanie príjemné. Mnohí sa veru pustili so strýčkom do hádky, že oni vedia, čo a ako majú urobiť a že by bolo lepšie, keby sa pozreli na svoje polia, lebo tie by skôr potrebovali ich pomocnú ruku ako ich na nič platnú radu. Že by bolo lepšie, keby k svojej kukurici priviedli hudsonu a tá „zahráu marš, aby sa i lahši vylézau ze zeliny, lebo ju neni vidzeti ani trošku.“

No strýček nedali pokoj ani mládencom, keď večer stáli na predomí, rozprávali sa alebo si pospevovali.

„Mohli by ste si aj neco mûdrejšio začať, jak tu zbohdarmo čas märnit. Máte mjet rozum, mamlasi jakisi.“

Raz v jeseni, keď mládencov opäť napomínil, jeden z nich povedal:

„Dobre strýčku, šak nám furt nedávajte, už máme robotu a do pú noci ju aj urobíme. Isce aj vy budete spokojný.“

Strýček vozili z poľa úrodu. Cez deň zemiaci a navečer priviezli fúru dýň. Jedna krajšia ako druhá. Keďže sa už tmilo, voz postavili nabok k studni, že ráno dyne zložia do šopy. Nakŕmili dobytok, navečerali sa a spokojným spánkom občana, ktorý toho dňa urobil všetko, čo urobiť mohol, usnuli. Aký dobrý a spokojný bol spánok, také nemilé bolo prebudenie. Len čo vyšli von, hned im padol do očí prázdnny voz.

„Krucinál,“ zahrešil, „šak jak sa dobre pamatám, že tý dzine sem preca nesuožiu. De do anciáša sa podzeli?“ lamentovali.

„Evóóó, pod ven, neviš náhodú, soužili sme tý dzine, lebo né? Šak chodzim po dvore a dziní nikde. De včerce móžu byť?“

Tetka o dyniach nevedeli a ani nič nepočuli, lebo len čo umyli riad, išli spať. Márne strýček chodili po dvore a hľadali, darmo obchodili i celé humno, dýň nebolo. Zašli dokonca k jednému i k druhému susedovi, či niektorý niečo nevie o ich dyniach.

Nech sa však hnevali akokoťek, dýň nebolo. Už si mysleli, že dyne niekto ukradol. Chceli istú celú vec označiť políciu.

„Co buázniš, do by sa ti ohrišiu na tvoje dzine, to si akorád myslíš, že byli až také?“

„Ná jaké, šak veru takých nikto v dzedzine nemjeu. Tak ležali na tem poli jak prasátka pri prasnici. Enem krochkat.“

„Enem krochkat, enem krochkat,“ pridali sa tetka „krochkali by, kebys tam medzi nima ty byu a takém stavje, ked aj ty neviš vyprávjam, ale enem krochkáš.“ To bola narážka. Keď sa totiž strýček uhli trochu viač toho „rékvkového“ - to ako ich vlastného vína

- nik im nerozumel, ani tetička. Ich reč sa podobala krochkaniu prasiatok. A veru tetka ich neraz napomíinali:

„Nekrochkaj a budz cicho. Tebje včil enem sviňa rozumí, tak zalez volade do chléva a tam vyprávaj s tebje rovnýma. Ludem daj pokoj, lebo ty včil nejsi čovjek.“

Teraz však strýček vypitě nemali a tetka poznámka ich rozzúrila.

„Ná co ty, staré ohrebuo, ná co včil do mja rýpeš? Tuším sas strojuva ít k zubárovi, enem moc nevyprávaj, lebo hned tam nemosiš chodzit, lebo tam nebudeš mjet co robit. A pál volade do kuchyne k hrncom, lebo mi vykypí dobrota a potom ti ani šecky zelinárky nepomóžu. Ty šrajpichlo volajaká, uťavili si strýček.

Ale tým ešte dyne neobjavili. Celý nesvoj chodili po dvore a hľadali. Márne.

„Ná co, Matúš, ešces ich nenašeu?“ voval na nich sused.

„Veru né, jak keby sa byli prepadli. Ani chýru po nich. Viš, keby si ich aj nekdo odneseu, ani by mja to tak nemrzeuo, enem kebych viedzeu, že naozaj si ich nekdo odneseu. Ty naozaj nic o nich neviš, bratre mój,“ ubolenie sa pýtali suseda.

„Veru né, bratre mój,“ odpovedal s nádyhom určitej škodoradosti sused, mysliac si, že teraz som ti aj bratom, ale keby sa to bolo mne stalo, vyskakoval by si a rehotal sa na celé kolo.

Po márnom hľadaní sa strýček vzdali a chystali sa napojiť dobytok. Zobrali vedrá a išli nabrat' vodu. Studňu mali hlbokú asi 15 metrov a na rumpál priviazali vedro a spustili ho. Spušťajú, spušťajú, ale stále nepočujú ten známy zvuk, ked' vedro dopadne na vodu a naplní sa ſhou. Už mali celú ret'az odmotanú a známy zvuk stále neprihádzal.

„Ná co je s tú helemenckú studňu, co aj ty, potvor, jedueš?“ zahrešili a naklonili

sa do studne. Od úľaku do nej takmer spadli.

„Evooó, Evooó, pod sem, Ježišmáriajozef, co sa to enem porobiu, šak tá studna je plná dzini. A našich.“

„No vidziš, ty korábe, co sem ti povídau? To isce za to tvoje rýpání do každého. Šec si sprostí, enem ty si múdry jak Salamunove gate. Tu to máš kolkokrát sem ti povídau, daj ludom pokoj. Ale ty? Samá múdrost. To robte tak a to tak, ja bych to tak nerobi, já sem už to a to a oni sa ti, lebo sa nesce s tebú nigdo vadzit, za chrbtem smejú. Včil, pravda, vytrpí si to celá rodzina. Ale já sa ti tých tvojich dzini ani nedotknem. Rob si s nima co sceš.“

A veru strýček aj robili. Pozháňali a ponadvázovali všetky súče rebríky a za pomocí suseda dyne vynášali celé predpoludnie. Toto poučenie bolo tvrdé, ale užitočné.

Domová Pokladnica 1985

KRÁTKO ZO SPIŠA

3. februára t.r. sa Urbársky spolok v Kacvine rozhodol pomôcť pri výstavbe slovenskej klubovne v tejto obci a pridelil na stavbu 20 m³ guľatiny. Pekne d'akujeme.

O krátkej návštive kardinála Józefa Glempa na Spiši málokto vie. Uskutočnila sa 19. januára t.r. po zavŕšení konferencie biskupov v Zakopanom. Kardinál Glemp sa najprv zašiel vo Fridmane, kde si prezrel tamojší kostol sv. Stanislava. Odtiaľ si išiel pozriet Nedecký zámok. Cestou do Nedece sa nakrátko zastavil pri stavbe tamojšej priehradu. Bola už tma, keď zavítal do Nedece. Tu si pozorne prezrel interiér miestneho kostola sv. Bartolomeja. Zvlášť sa zaujímal o priebeh konzervátorických práv v kostole.

Tribšania sa už oddávna pripravovali na výstavbu novej kostolnej veže so železnou konštrukciou. Ako sme sa prednedávnom dozvedeli, vzhľadom na veľké finančné náklady spojené s výstavbou (vyše 1 miliarda 220 miliónov zlých), Tribšania došli k záveru, že radšej spevnia starú vežu, na čo by im získané peniaze mali vystačiť.

Ako sme sa dozvedeli na gminnom matičnom úrade v Nižných Lapšoch, najstaršou obyvateľkou lapšanskej gminy je Alžbeta Pavlicová z Tribša, narodená 19. novembra 1900. Na druhom mieste je Anna Porębská z Nedece, ktorá sa narodila 22. októbra 1901 a hned za ňou Agata Šiskovičová z Kacviny, narodená 21. decembra 1901. Najstarším manželským párom sú Katarzyna a Jan Kowalczykovi z Nižných Lapš, ktorí 19. februára oslavili okrúhle 60. výročie sobáša. Srdečne gratuluje a do ďalších rokov prajme všetkým veľa zdravia a pohody.

Od prvého marca Gminný úrad v Novom Targu zmenil doterajšie sídlo. Nájdete ho pri ulici Bulwarovej 9. Z centra treba ísť k nemocnici a prvá ulica doprava hned za mostom je práve Bulwarowa. Je to už tretie sídlo gminného úradu. Dúfajme, že konečné.

Začiatkom marca t.r. vyšiel v Školskom a pedagogickom vydavateľstve vo Varšave prvý pracovný zošit slovenského jazyka pre 7. ročník základnej školy. Jeho autorkou je krajanča Žofia Chalupková z Novej Belej.

Ako sme sa dozvedeli na veliteľstve polície v Nižných Lapšoch, najväčšie problémy majú policajti s krádežami guľatiny zo súkromných lesov. Okrem toho polícia zaznamenala aj ďalšie prípady porušenia práva. Spomeňme trebárs krádež osobného automobilu značky Opel Omega na parkovisku pri Nedeckom zámku, alebo krádež cenných obrazov z kaplnky sv. Rozálie v Nedeci a kaplnky Panny Márie Snežnej v Kacvine. Ako nám povedal veliteľ lapšanskej polície Józef Kozub, zatiaľ nenašli zlojedov spisských obrazov a celý prípad je evidovaný v ústrednom policajnom zozname.

19. marca sa v Gminnom úrade v Nižných Lapšoch konalo zasadnutie gminného zväzu požiarnych zborov, na ktorom bol zvolený nový, 15-členný výbor. Jeho predsedom sa stal V. Celusiak z Nižných Lápš, podpredsedami - F. Šoltýs z Lapšany a S. Bák z Kacviny a tajomníkom K. Stanek z Nižných Lápš. Volebné obdobie nových gminných požiarnych orgánov trvá 5 rokov. Zasadnutia sa o.i.zúčastnil aj zástupca vojvodského veliteľa DPZ v Novom Sáčci K. Cepuch, obvodný veliteľ požiarnej zborov v Novom Targu kpt. B. Leśniakiewicz a ďalší.

V súčasnosti najintenzívnejšie kanalizačné práce prebiehajú v lapšanskej gmine. Podľa

dohody s tamojšími roľníkmi sa stavbári snažia čo najskôr postaviť potrubnú sieť spájajúcu Nedecu s Kacvínom a Nedecu s Nižnými Lapšami. Okrem toho na začiatku marca začali prvé výkopové práce v Tribši.

Každý rok na predjari Regionálny zväz chovateľov oviec a kôz organizuje výkup jačtočných jahniat a kozliat určených na vývoz do Talianska. Jedno z výkupných stredísk bolo u Š. Kubáška v Kacvine, kde sme 23. marca uvideli desiatky vozov s jahniatami a kozliatkami nielen z Kacviny, ale aj okolitých dedín. Za kilogram jahniaciny v triede od 8 do 14 kg platil odberateľ 7.50 zl., v triede 15-18 kg - 6.70 zl. a v triede 19-25 kg - 6.10 zl. Za kozliatka v triede 8-14 kg platil odberateľ 7.20 zl. Ako povedal našej redakcii predseda Regionálneho zväzu chovateľov oviec a kôz Jozef Petrášek, odberateľom jahniat a kôz zo Spiša je talianska firma Cherochi. Aj keď mnohí roľníci zo Spiša obmedzili chov oviec, predaj jahniaciny sa vypláca. Opačne je to s výkupom vlny, za ktorú zväz v tomto roku platil len 2.60 zl. za kg. (jp)

TOMÁŠ ČERVEN

DOKONČENIE ZO STR. 15

Tomáš Červeň je významnou osobnosťou slovenského národa. Žiaľ, dodnes sa nedočkal patričného ocenenia, najmä na jeho rodnej Orave. Na jeho rodom dome v Chyžnom, ktorý sa zachoval, mala by sa nachádzať aspoň spomienková tabuľa. Našu pozornosť by si zaslúžili aj ďalšie osobnosti pochádzajúce z územia Spiša a Oravy. Spomeňme trebárs poslance uhorského parlamentu Ferka Skýčaka z Malej Lipnice, Štefana Radlinského pochovaného v tejto obci, Alojza Miškoviča z Jurgova, alebo Ludwika Korkoša z Čiernej Hory.

JOZEF PIVOVARČÍK

Oravskí krajania v obvodnej klubovni

ZO ZASADANIA OV SSP NA ORAVE

V klubovni OV v Jablonke sa 17.03.95 konalo zasadanie Obvodného výboru SSP na Orave venované aktuálnemu stavu krajanskej činnosti v tomto obvode. Viedol ho podpredseda OV Augustin Andrašák a popri zástupcoch miestnych skupín sa ho zúčastnil i predseda ÚV SSP prof. Jozef Čongva, tajomník ÚV Ľudomír Molitoris, riaditeľka Regionálneho kultúrneho strediska v Dolnom Kubíne Ol'ga Žabenská a ďalší.

Ako upozornil v správe podpredseda OV A. Andrašák, súčasná situácia v krajanskej práci na Orave nie je potešiteľná. Rozpadli sa súbory, väčšina klubovní - v podstate bez vybavenia - nepracuje, členská základňa sa zmenšuje a mladých nepribúda. Aj keď sa Spolok ekonomicky vzmáha a rozvíja hospodársku činnosť, Orava to finančne príliš nepociťuje. V súvislosti s tým bolo by treba v OV rozšíriť kolektívny spôsob práce, čo by prospelo rozhybaniu činnosti miestnych skupín, lebo obmedzovanie sa na niekoľko podujatí je neúčinné...

Predesa ÚV SSP J. Čongva vo svojom príhovore zdôraznil, že peniaze nie sú rozhodujúcim činiteľom krajanskej aktivity. Aj na Spiši chýbajú a jednako sa tam niečo robi. Napr. v Jurgove skoro polovica žiakov chodi na slovenčinu, majú tam veľa predplatiteľov Života a miestny odbor MS má 112 členov. Problém nie je v tom, či sa pre klubovňu niečo kúpi, ale v tom, či ju krajania navštievujú. A s tým nie je najlepšie.

Tajomník ÚV L. Molitoris o.i. upozornil, že Orava nie je v porovnaní so Spišom ukrátená. Ústredný výbor hradí predsa vysoké náklady spojené z udržiavania obvodnej klubovne v Jablonke, zabezpečil tiež uhlie pre tri klubovne MS, platil organistu a zaškolenie ďalšieho, taktiež časť výdavkov spojených s organizovaním schôdzí MO MS, ako aj pobytom hostí SSV na Orave. Pripomeral tiež, že sa tam konali tri väčšie podujatia, v tom Dni slovenskej kultúry na Orave a prehliadka dychovek. Navýše ÚV pripravil dve výstavy výtvarných prác oravskej krajanky L. Mšalovej.

Na schôdzi v Jablonke. Sprava: A. Andrašák, prof. J. Čongva a L. Molitoris

V nastávajúcim období sa plánuje zriadíť na Orave silné kultúrne centrum, ktoré by pomáhalo rozvíjať krajanskú kultúrnú činnosť v tomto regióne.

Prehovorila tiež riaditeľka RKS v D. Kubíne O. Žabenská, ktorá podotkla, že má s oravským obvodom dobré kontakty, o.i. aj prostredníctvom predsedu OV R. Kulaviaka. Sú možnosti ďalšieho rozvoja vzájomnej spolupráce, medziiným pri výmene súborov, organizovaní spoločných podujatí, ba i dodávkach slovenských kníh do krajanských stredisk. V súčasnosti sa už pripravujú na 3. ročník Dňa slovenskej kultúry na Orave.

Počas diskusie krajania o.i. navrhovali, že klubovne v MS treba rozhodne udržať, snažiť sa o zlepšenie ich vybavenia a pre rozhybanie činnosti miestnych skupín je potrebný obvodný inštruktor. Zdá sa, že dôležitá bude i väčšia starostlivosť MS o nábor žiakov na vyučovanie slovenčiny a o zavedenie slovenských bohoslužieb v ďalších oravských obciach.

V ďalšej časti zasadania sa obvodný výbor zaoberal otázkou predsedu OV, ktorý po miemoriadnom zjazde SSP rezignoval z funkcie. Keďže to bola, ako R. Kulaviak na schôdzke oznámil, nepremyslená rezignácia, krajania odhlasovali, že bude nadľalej plniť funkciu predsedu. Na záver účastníci schôdzky kooptovali do OV mladého krajana Marka Kašpráka z Jablonky. Kiežby ich bolo čo najviac.

J. Š.

LETNÝ TÁBOR NA SLOVENSKU

Milí priatelia,
v úvode prijmite čo najsrdcenejší pozdrav zo Slovenska. Radi by sme vás oboznámili s niektorými informáciami, ktoré sa týkajú letného tábora v tomto roku.

Škola v prírode - Detský raj - Tatranská Lesná - Vysoké Tatry sa v roku 1996 stáva miestom 7. ročníka Medzinárodného letného tábora Matice slovenskej.

Organizátorom MLTMS je Matica slovenská a Dom zahraničných Slovákov v Bratislave. Realizátorom bude Dom Matice sloven-

skej v Michalovciach a Dom zahraničných Slovákov v Bratislave.

Miesto: vysoké Tatry - Tatranská Lesná - Detský raj

Termín: I. turnus - 1. - 21. júl 1996 (3 týždne)

II. turnus - 21. júl - 11. august 1996 (3 týždne)

Turnus sa začína večerou a končí raňajkami a balíčkom na cestu.

Účastníci: deti a mládež vo veku od 9 do 15 rokov. Prípadné výnimky týkajúce sa veku sú možné.

Starostlivosť o deti zabezpečia: hlavný vedúci, vedúci oddelení, personál školy v prírode.

Obsahové zameranie: výuka a zdokonalenie sa v slovenskom jazyku, spoznávanie krás Vysokých Tatier, Pienin, Spiša, Levoče, Kežmarku, Zamaguria, ich pamätkových hodnôt, turistické, športové a záujmovovo-umelecké aktivity, besedy s významnými predstaviteľmi kultúrneho i športového života, TANAP-u, hry, kvízy, zábavné súťaže, spoločenské večery, zoznámenie sa s historiou a súčasnosťou Slovenska, Matice slovenskej.

Prihlásiť sa možno do 10. mája 1996.

Ak máte záujem o I. turnus - prihláste sa na adresu: Dom Matice slovenskej, Masarykova 42, 071 01 Michalovce (tel. 0946/441099).

Ak máte záujem o II. turnus - prihláste sa na adresu: Dom zahraničných Slovákov, Štefánikova 25, 811 05 Bratislava (tel: 07/495 184 - Mgr. Marcela Mazarovská)

Poplatok za 1 dňa: cca 3000 Sk za 21 dní pobytu.

Vážení priatelia!

Vaše deti majú možnosť relaxovať, spoznávať a ozdravovať sa počas troch týždňov rekreácie v čarokrásnej slovenskej prírode Vysokých Tatier. Veríme, že našu ponuku využijete v prospech rozšírenia si ich vlastného obzoru. Srdečne pozývame!

S pozdravom

PaedDr. Miroslav Bielik

správca MS

Ing. Vladimír Repka

riaditeľ DZS

Ján Eštok

riaditeľ DMS v Michalovciach

Z ČINNOSTI MS SSP NA SLIEZSKU

Dnešná doba praje najmä podnikavým ľuďom, ktorí dokážu ponúkané možnosti využívať. Sú však potrebné dobré organizačné schopnosti, treba mať finančné prostriedky a premyslené ciele, aby sa plány podarili. Naša MS SSP na Sliezsku sa snaží na svoju činnosť si privyrobiť, pretože podpora zo strany ÚV nie je taká vysoká, aby pokryla všetky potreby. V roku 1995 sme dostali od ÚV necelé 2 milióny starých zlých, ale pretože potreby našej MS sú mnohonásobne vyššie, boli sme prinútení hľadať možnosti na zabezpečenie finančných prostriedkov pre našu činnosť. Už pred dvomi rokmi sme chceli v priesmyku Krowiarky vytvoriť cvičnú stenu pre začínajúcich horolezcov. Preto sme požiadali o súhlas riaditeľstvo Babiohorského národného parku, ale zatiaľ nám na našu žiadosť neodpovedali. Podarilo sa nám len jedno, že riaditeľstvo parku na nás podnet zabezpečilo turistické informačné tabule v slovenskom jazyku. Po istom čase sme zistili, že plánované rekreačné využitie v Krowiarkach by bolo finančne neúspešné. A tak, keď sa nám v lete minulého roka naskytla možnosť pôsobiť v rekreačných službách v Sliezskych Beskydoch, prišli s pomocou naši krajania, ktorí na tieto ciele do našej spoločnej pokladnice požičali 22 miliónov starých zlých. Tako sa mohlo začiatkom júna minulého roka rozkrútiť koliesko krajanského podnikania. Záujem o služby, ktoré sme poskytovali, bol značný, práca sa nám darila a tak nás finančný obrat bol k 31. decembru 1995 130 miliónov starých zlých. Keďže sme na rozhýbanie našej činnosti museli hodne investovať, rok sme užívávali len s nevelkým ziskom 689 tisíc starých zlých, ale - čo je hlavné - bez dlhov. Máme

sa teda z čoho tešiť a všetci spoločne dúfame, že aj v tomto roku sa nám bude daríť aspoň tak dobre. Chceme touto cestou vyslovíť podakovanie všetkým krajanom, ktorí nám v tomto úspechu pomohli a povzbudili ich aj do budúcnosti. Sme zrejme akousi prvou lastovičkou v podnikaní miestnych skupín SSP, a aj preto chceme popriť úspechy a povzbudili do podnikania ďalších nasledovníkov. Vedú kultúru, ani žiadnu inú činnosť MS si nemožno predstaviť bez potrebných finančných prostriedkov. Treba sa preto pokúsiť o spôsoby, ktoré by umožnili si na ňu zarobiť.

BRONISLAV KNAPČÍK

JAROMÍR NOHAVICA V KRAKOVE

V poslednú marcovú nedelu do Krakova zavítal na pozvanie Katedry bohemistiky Juhlavskej univerzity známy český folkový spevák, obľúbený aj na Slovensku, Jaromír Nohavica. Tí, ktorí poznali výnimočnú tvorbu tohto umelca, aktivného účastníka zamatovej revolúcie v Česko-Slovensku, neváhali a prišli na koncert pripravený v známom krakovskom Tradičnom divadle.

Počas takmer dvojhodinového koncertu sme malí možnosť vypočuť si mnoho zaujímavých pesničiek, ktorými si spevák získal obdiv a uznanie, napr. *Pokial' sa spieva, ešte sa neumirelo, Vyzleč si košelu láска moja, Reinkarnácia, Haleluja, Tri prasiatka, Krtek* a ďalšie. Umelec dokázal upútať pozornosť početne zhromaždených divákov, prijeme ich zabavil a zanechal mnoho nezabudnuteľných dojmov. V súčasnosti J. Nohavica býva v Českom Tešíne. Ako nám povedal - aj keď je Čechom, veľmi rád číta tiež poľské knihy. Nečudo teda, že niektoré pesničky zaspieval aj v poľskom jazyku.(jp)

BOL SVIATOK, ALEBO NIE?

Ešte raz sa chceme vrátiť k otázke, o ktorej sa na našich schôdzach a krajanských stretnutiach už mnohokrát hovorilo. Ide o slovenské bohoslužby odbavované v našom kostole v Jablonke, a presnejšie o neodbavenej slovenskej omše vo sviatok Panny Márie hromničnej. Keď som sa šiel na toto spýtať nášho kňaza, dostať som odpoved', že hromnice nie sú oficiálnym sviatkom, ani štátnym, ani cirkevným a my predsa máme povolenie na bohoslužbu v nedeľu a vo svätiny.

Ohromila ma táto „dôslednosť“, ostatne dosť naťahovaná. Akoby aj nie. Každý totiž vie, že na vidieku je deň Panny Márie hromničnej svätočným dňom. Tak bolo pred polstoročím a tak je aj dnes. Dodržiava to aj cirkev medziiným tým, že v tento deň je v kostole viacej omší, podobne ako v nedeľu. Aj v tomto roku ich bolo viacej, ibaže všetky v poľštine. V súvislosti s tým sa mi natíska otázka, ako to s tými sviatkami je? Na zdravý chlapský rozum by odbavovanie na hromnici niekoľkých sv. omší v poľštine znamenalo, že pre poľských farníkov je to svätočný deň. Naproti tomu pre Slovákov, ktorí v tento deň sv. omšu nemali, to bol obyčajný všedný deň. Preto mám aj druhú otázku: môže cirkev ustanoviť pre časť veriacich sviatok, kym pre druhú časť, takých istých katolíkov, ponechať ten istý deň ako deň všedný? Nezdá sa vám, že tu čosi pokrivené?

Je pritom zaujimavé, že vlni či predvlni sme ešte na hromnici sviatok mali. So slovenskou sv. omšou v tento deň problém neboli. Až v tomto roku si ktorí vymysleli vlastnú, prečudenosú interpretáciu polovičného svätenia tohto dňa. Ja si myslím, že išlo jednoducho o veľmi prostú vec: ukrátiť nás o ešte jednu sv. omšu v slovenskom jazyku. A predsa tak málo máme tej slovenčiny. Ani nie celú hodinu týždenne, lebo aj z tej nám uberať na kázeň v poľštine, oznámenia a pod. Viem, že povedať kázeň v slovenčine si vyžaduje dobrú znalosť tohto jazyka. Prečo potom biskupský úrad posiela kňaza dokonale ovládajúceho slovenčinu na faru do Nového Targu, kde je nevyužitý, a nie na Spiš či Oravu, kde je naozaj veľmi potrebný? Nie je to azda politika?

ALOJZ BUGAJSKÝ

OPRAVA

V predošom čísle Života sa nedopatrením korektúry vyskytli dve chyby. Aprílový Život má mať na titulnej strane pochopiteľne číslo 4 a nie 3. Naproti tomu titul zjazdového uznesenia, uverejnený na 8. strane, má správne znieť: Uznesenie 10. mimoriadneho zjazdu Spolku Slovákov v Poľsku. Čitateľom sa ospravedlňujeme.

REDAKCIÁ

Z letnej rekreácie v Sliezskych Beskydoch. Foto: B.K. J.Nohavica počas koncertu

NA NÁS SA ZABÚDA ...

O demokracii sa v posledných časoch hovorí často, možno až príliš často. Obmieňa sa tento pojem na rôzne spôsoby, hoci - ako sa zdá - každý si ho interpretuje po svojom. Potom sa stáva, že sa píše či hovorí o jednom a robi sa niečo úplne iné. Podobne je aj v prípade národnostných menšín. Všeobecne sa hovorí, že Poľsko zabezpečuje menšinám všetky podmienky pre rozvoj ich kultúry, hoci skutočnosť nie je tak ružová. Stačí uviesť hoci aj príklad zákona o právach menšíni, ktorý do dnešného dňa Sejm nedokázal schváliť, hoci ostatné stredoeurópske krajinu to už dávno majú za sebou. Treba sice uznať, že ústredné orgány sa sice snažia riešiť niektoré problémy menšíni, ale dole, teda v takzvanom teréne sa na to nielenže zabúda, ale dokonca znemožňuje.

Zoberme si ako príklad vidiecke knižnice. Svojho času som počul sťažnosť, že slovenské knihy si v tej či inej gminnej knižnici nikto nepožičiava a nečíta. Aj by som tomu uveril, lebo kto pôjde do takej knižnice, ktorá čitateľovi nemá čo ponúknut', ktorá sústavne nedopĺňa knižné zbierky a aspoň štvrt' sto-ročia nekúpila ani jednu slovenskú knihu. O tých neveľa kníh, ktoré knižnice majú (okrem krempašskej), navyše z obdobia socialistického realizmu, nemôže byť záujem, tým viac, že ich čitatelia - aspoň tí najaktívnejší - už dávno prečitali. A keďže sa o knižné novinky nikto nestará, čitateľstvo stagnuje. Aj poľské!

Nejde pritom len o knižnice. V školách chýbajú slovenské časopisy, na ktoré niet peňazi. Nepočul som tiež, aby niektoré gminné kultúrne stredisko, napr. na Spiši, podporilo finančne nejaký nás súbor, alebo inú kultúrnu iniciatívu. Keď gminné samosprávy delia pro-

striedky vo svojom rozpočte, na našu slovenskú kultúru akosi zabúdajú. Nič nenasvedčuje, že by sa v tomto smere malo niečo zlepšiť.

Teraz niečo z iného konca. V niekoľkých obciach sa už niekoľko rokov odbavujú slovenské bohoslužby. Keďže od začiatku bol problém s nedostatkom kňazov ovládajúcich slovenčinu, mohlo by sa očakávať, že biskupský úrad aspoň pre budúcnosť zabezpečí v seminároch výučbu slovenčiny pre tých kňazov, ktorí by mohol s čistym svedomím zveriť odbavovanie slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave. Žiaľ tak sa nestalo a krajania musia naďalej počúvať evanjeliá a iné texty v lámanej slovenčine. O kázniach ani nehovorím, lebo pri takejto ochote vychádzia menšiny v ústrety sa ich asi nikdy nedočkajú. A predsa - aspoň tak si vo svojej naivite myslím - stačí na to iba trochu dobrej vôle. Ale možno je to priveľa!

A.B.

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 1. novembra 1995 zomrela v Nedeci vo veku 59 rokov krajanka

HELENA PENKSOVÁ

Zosnulá, členka MS v Nedeci, bola horlivou čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulej vyjadrujeme hlbokú sústrast'.

MS SSP v Nedeci

Dňa 18. marca 1996 zomrel v Nedeci vo veku 60 rokov kraján

JOZEF PENKSA

Zosnulý bol dlhoročným členom MS SSP a verným odberateľom časopisu Život. Odišiel od nás vzorný kraján, manžel, otec a dobrý človek. Nech odpočíva v pokoji! Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast'.

MS SSP v Nedeci

Dňa 7. marca 1996 umrela v Kacvíne vo veku 78 rokov krajanka

AGNEŠA PETRUŠOVÁ

Zosnulá bola členkou MS SSP v Kacvíne od jeho vzniku a dlhoročnou čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá a srdčná osoba, vzorná matka a babička. Nech odpočíva v pokoji! Rodine zosnulej vyjadrujeme hlbokú sústrast'.

MS SSP v Kacvíne

Dňa 2. marca 1996 v novotarskej nemocnici zomrel po ľažkej chorobe, opatrený sviatosťami 60-ročný kraján

ALBÍN BIALOŇ

Zosnulý pochádzal zo slovenskej rodiny vo Veľkej Lipnici, kde bol aj pochovaný. Na jeho poslednej ceste ho odprevádzala celá rodina, priatelia a početní obyvatelia obce. Odišiel od nás dobrý kraján, manžel, otec, starý otec, brat a švagor.

Nech odpočíva v Pánu!

**Smútiaca rodina
a MS SSP vo Veľkej Lipnici**

Dňa 4. februára 1996 umrel v Kacvíne vo veku 74 rokov kraján

JAKUB BEDNARČÍK

Zosnulý bol odbojárom druhej svetovej vojny, účastníkom hrdinských bojov pri Monte Cassine v Taliansku. Navždy nás opustil dobrý otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji! Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast'.

OV a MS SSP v Kacvíne

Dňa 14. marca 1996 zomrel v Hornej Zubrici vo veku 47 rokov kraján

ANTON MASTELA

Zosnulý bol dlhoročným členom horozubričkej MS SSP, a veľke oddaný krajanskému hnutiu. Odišiel od nás vzorný kraján a dobrý človek.

Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Hornej Zubrici

Dňa 19. marca zomrel vo Svite na Slovensku vo veku 72 rokov kraján

JÁN KALAFUT

Zosnulý, rodák z Novej Belej, bol účastníkom 2. svetovej vojny, počas bojov vážne ranený. Bol veľkým priateľom Slovákov v Poľsku, stálym predplatiteľom Života. Odišiel od nás dobrý človek, vzorný manžel, otec, starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast'.

MS SSP v Novej Belej

Dňa 10. februára 1996 zomrela v Bratislave vo veku 64 rokov

Doc. EMÍLIA HORVÁTHOVÁ DrSc

Zosnulá bola docentkou na Katedre etnológie UK v Bratislave, vynikajúcou pedagogičkou i vedeckovýskumnou pracovníčkou a veľkou priateľkou Slovákov v Poľsku. Mimoriadnu starostlivosť venovala našim vysokoškolákom študujúcim na tomto odbore. Jej smrť znamená nenahraditeľnú stratu pre slovenskú a európsku etnografiu. Čest' jej pamiatke!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast'.

Absolventi Katedry etnológie

FF UK z Poľska

Z KALENDÁRA NA MÁJ

Máj je mesiac intenzívnej vegetácie, pri ktorej je vysoká spotreba vody a živín. Musíme ich rastlinám zabezpečiť, lebo to, spolu s počasím, rozhoduje o budúcej úrode. Všeobecne možno povedať, že je to obdobie, v ktorom končíme jarnú výsadbu a sejbu a pomaly začíname zber skorej zeleniny. V polovici mesiaca je najlepší čas na sejbu uhorek, tekvice, fazule a cukrovej kukurice. Rastliny citlivé na mráz väčšinou vzchádzajú až po posledných jarných mrázikoch a za teplejšieho počasia rýchlo rastú. Samozrejme, ak chceme vystopovať skoré uhorky, musíme pri skoršej sejbe použiť fóliový kryt a pri neskoršej sejbe nastelieme fóliu na pôdu. Koncom mája sa sadí zeler, rajčiaky, prípadne papriku. Pri rajčiakoch musíme dbať, aby priesady neboli priliš „vytiahnuté“ (vysoké). Naproti tomu do záhončekov vyšších sort hrachu zapichujeme hned oporné prútiky, aby sme zamedzili polihaniu. Totiž poľahnutý hrach nerodi. Záhončeky uvoľnené po skorej jarnej zelenine treba opäť zrýšovať a pohnať. Potom môžeme vysadiť ďalšie priesady pre letný zber, napr. fazuľu na struky a pod. Šikovní záhradkári vhodnou kombináciou zeleninových druhov získajú na tej istej hriadke či parceľke aj tri úrody do roka.

Samozrejme popri vysadzovaní a zbere skorej zeleniny treba rastliny ošetrovať, okopávať, jednotiť a v prípade sucha pravidelne polievať. Tým zároveň bojujeme proti burine, ktorá obmedzuje rast zeleniny. Treba si zvlášť všimnať, najmä v novozakladaných záhradkách, či v nich nerastic pýr, ktorý sa niči pomerne ľahko. Treba ho strickať silnými roztokmi niekol'kokrát, a ani vtedy nemáme istotu, že sa nám ho podarilo zlikvidovať. Popri burine nesmieme zabúdať ani na sústavne sledovanie prípadného výskytu škodcov a na boj s nimi.

Máj je obdobím intenzívneho prúdenia miazgy, preto ešte aj teraz môžeme pokračovať v prevrúblovaní stromov, najmä jadrovín. Možno použiť spôsob „za kôru“. Každý konár pred zavrúblovaním skrátime o ok. 20 cm, lebo býva mierne zvädnutý. Do hrubých konárov možno vsadiť po obvode aj 5 vrúbľov, čím sa urýchli zahojenie rany. Na každý konár potom priviažeme dve tenké paličky, ktoré nad vrúbľami zviažeme. Slúžia ako ochrana proti vylomeniu vtákm. Keď z ujatých vrúbľov vypučali výhonky, priviažeme ich k paličkám, aby ich nevyložili vietor. Záhradníci by mali vedieť, že v prevrúblowanej korune sa vždy necháva 3 - 4 menej významné konáre ako „ťaháky“.

V máji treba zvlášť sledovať novovysadené stromčeky, ktoré by mali pučať do konca mesiaca. Keď na nich nevidime nijaké oživenie, vyberieme ich zo zeme, obnovíme rezy na koncoch koreňov až do bielych tkanív, na 24 hodín ich postavíme do čistej vody a znova zasadíme. Aj ich korunku skrátime na spodné očká a rany pozatierame. Keď po tomto zásahu do 3 týždňov nevypučia, môžeme ich odstrániť. Dôležitým činiteľom podmieňujúcim úrodu je aj dobré opelenie. Vetrom sa opeluje len orech, gaštan a lieska. Ostatné ovocné stromy opeluje hmyz, hlavne včely. Preto v období kvitnutia, najmä vo väčších záhradách, treba utvoriť podmienky pre ich nálet. Niektoré odrody sa len ľahko môžu opeliť vlastným peľom, preto v ich blízkosti by mal byť dobrý opelovač. Týka sa to najmä čerešní, višní a sliviek.

Chovatelia, ktorí odchovávajú mláďatá pomocou živej kvočky a nakúpili si jednodňové kuriatka, mali by ich vložiť pod kvočku až večer. Väašie vyliahnuté húsatá, ktorým už dozrelo prvé perie a ručné letky kridel na chrbe sa im križujú, sú už zrelé na prvé podškľbanie. Podškľbávame len perie na prsiach a bruchu, samozrejme nie do hola. O dva mesiace podškľbávanie môžeme zopakovať. V tomto mesiaci je už dosť zeleného kŕmu, ktorý hydina potrebuje, najmä príhľava je veľmi bujná.

Túto burinu treba trhať alebo kosiť, kým je mladá, lebo vtedy je veľmi výživná. Obsahuje nielen veľa dusíkatých látok, ale aj ochranné látky. Vodnej hydine treba umožniť aspoň občas prístup k vode (potoku), aby sa mohla využívať.

V tomto mesiaci teplota ovzdušia stúpa a včelstvá očividne mohutnejú. Preto včelári pokračujú v rozširovaní plodiska privesovaním ďalších svetlých plástov a počas znášky zavesovaním medzistienok. Vo včelstvách sa prebúdza pohlavný pud, ktorý si ukájajú stavbou trúdich buniek. Pravidlom má byť, aby každý plodiskový plášt bol vystavaný len robotníckimi bunkami. Aby však včelstvo mohlo ukojiť snahu po stavbe trúdich buniek, pridávame mu tzv. stavebný rámk. Voľné miesto na ňom včely využijú na stavbu trúdich buniek. Vo včelstvách je čoraz viac mladých včiel, ktoré sa snažia zamestnávať sa kŕmením plodu. Keďže trúdi plod skonzumuje skoro trikrát toľko potravy ako plod robotníči, jeho kŕmením oddaľujeme vznik snahy po rojení. Preto sa treba starať, aby v ūli, najmä v uličkách, nedošlo k tiesneniu.

Ak zistíme, že sa včely hromadia v podmete a plodisko je už plne obsadené plástami, nadstavíme včelstvu medník. Na plodisko položíme mriežku, aby matka nemala prístup do medníka a postupne pridávame plasty. Posledný plášt v medníku zakryjeme tepelné izolovanou priečadkou. Včelstvá netreba zbytočne rozoberať, ale iba kontrolovať stavebný rámk. Keby sme však zistili, že včely na ňom stavajú misky a matka už niektoré aj zakládla, môžeme predpokladať, že sa včelstvo pripravuje na rojenie. To je, najmä pred hlavnou znáškou, nežiaduce, preto rojivý pud treba zámerne tlmit. Ak je vhodné počasie a silné včelstvá dobre využili zdroje nektáru, môžeme už koncom mesiaca, častejšie však na začiatku júna, vyberať z úľov plasty naplnené medom. Samozrejme vyberáme až vtedy, keď je med zrely, t.j. aspoň polovica buniek na plástoch je uzavorená viečkami. (jš)

K JUBILEU JURGOVSKEJ MEŠTIANKY

DOKONČENIE ZO STR. 10

Milí moji žiaci, najmä ktorí ste prišli z Jurgova, i tí doma a roztratení po svete, dnes už v jeseni života, prijmite môj srdčný pozdrav a vďaku za vernosť ideálom, ktoré vám škola vstupovala do umu i do srdeca. Môj pozdrav a vďaka patrí učiteľskému zboru - mítvym i žijúcim členom, ktorých tu zastupuje pani učiteľka Valéria Jindová-Motulková a pán učiteľ Ladislav Kudzbel, ktorí sa do sŕdečia žiakov i rodicov zapísali ozaj zlatým a nezmažateľným písmom. A za túto nezabudnuteľnú chvíľu v mene školy ďakujem vám, pán Mgr. Ján Horník a pán Ing. Alojz Mlynarčík, ako jej absolventom aj za zostavenie zborníka, ako aj jeho autorom, sponzorom a usporiadateľom jeho prezentácie, Spišskému dejepisnému spolku v Levoči, mestu Kežmarok, zastúpenému

jeho primátorom, Ing. Františkom Grochoľom, ktorého rodové korene siahajú do tohto kraja (Repiská), Miestnemu odboru Matice slovenskej v Kežmarku a Euroregiónu Tatry. Ale na pôde mesta Kežmarok ešte jeden pohľad do minulosti. Keď sa v roku 1945 ukázala nutnosť pre roduverných aktívnych Slovákov v záujme záchrany života - lebo tiekla aj krv - opustiť rodný kraj, s porozumením ich prijal najmä Kežmarok, Lúčica, Spišská Belá, Slovenská Ves, Hololumnica, Huncovce, Veľká Lomnica, Stará Lesná a najmä Svit, ale aj Česko a Morava. Študentom jurgovskej meštianky otvoril brány stredných škôl a internátov od Skalice po Prešov povereník školstva a kultúry, básnik Ladislav Novomeský. Okresné školské orgány mali učiteľov zo Spiša a Oravy umiestniť na recipročne primeraných pôsobiskách. Vysokoškolskí študenti mohli pokračovať v štúdiu na univerzitách na Slovensku.

Vážené panie a páni!

Vaša milá pozornosť a nezabudnuteľná príjemná atmosféra tohto večera nech je

podakovaním všetkým, ktorých dar nezviedol a hrozba nesklonila...

Škola bola - už nie je, ale nestratila sa z dejín slovenského školstva. Slza, ktorá mi včera vypadla na papier, vyschla... ale ožíva nádej, že sa Slováci na Spiši a Orave dožijú vytúženého práva i ľudskej a národnej cti. Národ slovenský nesmie zabudnúť na brata v cudzine, ktorý volá o pomoc, lebo nad strateným krajom by zaznel prorocký hlas Jána Kollára:

Aj, zde leží zem ta pred okem mým slzy ronícim,

někdy kolébka, nyni národu mého raket, s jeho varovaním, či povzbudením Stoj noha! Posvätné miesta sú všade, nech kam-

koľvek vkočíš,

k oblohe, synu Tatry, pozdvihni ducha i zrak... - tam je tvoja posledná nádej, tam posila, tam bude definitívna úprava hraníc na mape sveta - a zaznie spravodlivý súdny výrok...

Mgr. MICHAL GRIGER
(z prihovoru na stretnutí v Kežmarku)

O UMNOM JENDRUŠOVI

Stalo sa to tak dávno, že sa na to ani môj ded nepamäta.

V zamagurských lesoch žilo kedysi plno zveriny, vraj za každým krom mohol zajaca zastreliť. Kde bola zverina, tam chodili páni na poľovačky. Jeden strelił rysa, druhý medveďa, tretí divú sviňu a štvrtý to, čo si vymyslel. Pri sedeniach po love vymýšľali lovci hádanky a figle.

Stalo sa raz, že domáci pán zastrelil divú hus, a ako sa pekne do červena piekla, prisľubil veľkú odmenu tomu, kto hus spravodlivo rozdelí: medzi pána, jeho manželku, dvoch synov a dve dcéry a ešte aj deliacemu musí zostať. Darmo sa pokúšali poľovníci hus rozdeliť, vždy sa niekomu z rodiny deťba nepáčila. Spoza smriečka prizeral sa deťba Jendruš, slinky pregľgal a myslal si:

„Dajte ju mne a je po delení, môj žalúdok s húskou spraví poriadok!“ Naťahoval krk, nosom vôňu lapal, keď ho čapla zrazu ruka:

- A čo ty tu, Jendruš, hé?

Pán sa prikradol od chrbta, chudáka prekvapil a hreši ho:

- Ja ti dám na panské figle zadarmo pozerať, trhan! Čo keby si skúsil šťastie? Keď však hus správne nerozdeliš, dostaneš dvadsaťpäť na zadok!

Veruže sa zľakol Jendruš, prehltol sliňa a slzy sa mu od strachu do očí tisnú, že podaromníci dostane dvadsaťpäť na zadok. Ved' mu už dávno otec povedal: Tam, kde sa páni bavia, tam nos nestrkaj, lebo t'a tak vyplatia, že do smrti nezabudneš, či to už bude v dobrom, alebo v zlom!

Zopakoval pán Jendrušovi, pod akou podmienkou má hus deliť: - Z husi sa musí ujsť mne, dvom synom, dvom dcérám a ešte tebe musí zostať. Ale každý musí byť so svojím dielom spokojný!

Pozérá Jendruš na hus, rozmýšľa, až napokon sa odvážil a odtrhol z husi hlavu. Podal ju pánoni:

- Bez vašej hlavy by sme si, pán môj, nevedeli poradiť. Vy nás živíte, vy nás súdite a k vám si chodíme po radu. Nebyť takej múdrej hlavy, ako vy máte, nebola by naša paní paňou a deťom by niečo chýbalo, nemal by ich kto poučať. Vám patrí hlava a múdro s ňou narábajte, aby boli všetci spokojní. Ak som dobre povedal, nechajte si hlavu z husi.

Pán si zobrajal hlavu i ostatní súhlasili s takým prídelom.

Potom Jendruš vykrútil z husi krk a podal panej:

- Milá paní, vy ste krk rodiny. Všetko na váš rozkaz, cez vaše ruky a cez vás ide do žalúdka rodiny. Na vaše rady dajú deti a pán. Keby nebolo krku, na čom by sa hlava otácala? Preto krk a hlava musia byť spolu ako žena a muž. Tak si svorne žite a budete šťastní. Ak som dobre povedal, nechajte si krk z husi!

Nechala si paní krk a dala Jendrušovi za pravdu.

Jendruš šklbol, myk-myk, a dal dvom synom po jednej husacej nohe:

- Ako idú húsenice za husou, kráčajte aj vy v Šlapajách rodičov, len tak vás budú mať ľudia radi. Od zlych skutkov utekajte a za dobrými bežte, čo vám budú nohy stačiť. Keď budete spravodlivo vládnuti, nebudeste musieť nikdy pred nepriateľom utekať, ľudia vás ochránia. Ak som dobre povedal, tak si ponechajte obidvaja nohy z husi!

Synovia si nohy ponechali, nereptali proti jeho slovám.

Každý bol zvedavý, ako Jendruš nadeli dvom dcérám, ktorým málokto ulahodil. Aj sa Jendruš zamyslel, ale po chvíli odtrhol krídelká a podal jednej, podal druhej so slovami:

- Je umenie, milé dievčinky, vyletiet na vlastných krídelkách a vybudovať si hniezdo inde tak, aby sa aspoň trochu podobalo tomu, v ktorom ste vyrástli. Je načas, aby ste sa vydali, leťte, či už blízko, či už ďaleko, len zachovajte ďalšie hniezda a učte mladé lietať, aby nás svet neostal bez ľudu. Ak som dobre povedal, nechajte si krídelká!

Ponechali si aj dcéry krídelá, ani nepípli, a všetci naokolo pripili Jendrušovi na zdravie.

Však na jedno čakali, ako podeli to, čo z husi ostalo. A tu Jendruš vraví:

- Bricho patrí do brucha, nie? A kto má viacej detí ako pastier Jendruš?

Zasmiali sa všetci a dali mu za pravdu. Pán, prekvapený umnosťou svojho pastiera a šťastný, že sám nemusel hus deliť, odmenil Jendruša celou stranou lesa, v ktorej bola hostina. Ovtedy sa táto časť lesa volá Jendruša gura.

A Jendruš?

Ten dlho spomínal a len jedno ľutoval: že nebolo viacej husí na delenie.

VIKTOR MAJERÍK
PETER GLOCKO

/ Z knihy Šťastenko - Rozprávky zo Zamaguria, Bratislava 1983/

SADÍME MY MÁJE

Vstávaj dievča ho re, Ak ho re nevstaneš, má je ne do sta neš. Máj, máj, máj ze le ný, pod o-

Vstávaj dievča hore, sadíme ti máje.
Ak hore nevstaneš, máje nedostaneš.
/: Máj, máj, zelený, pod obločkom sadený:/

Vstávaj dievča hore, pod sa len podívav,
ako ti ideme májiky zabijať.
/: Máj, máj, zelený, pod obločkom sadený:/

VESELO SO ŽIVOTOM

Matka hovorí šesťročnému synovi:

- Vincko, nauč sa už konečne jest' príborom!
- Chlapček sa zamyslel a potom odvetil:
- No dobre, ale do ktorej ruky si potom vezmем rezeň?

- Ocinko, čo je teraz?

- No, dnes je streda.

- Vidiš, ocko, vidiš? A Anča od susedov sa so mnou hádala, že je apríl!

Pýta sa pani na ulici chlapčeka:

- Prečo pláčeš?
- Dnes máme doma bryndzové halušky...
- A ty ich nemáš rád?
- Práve že veľmi a neviem traftiť domov.

Janko nakreslil koňa a ukazuje ho otcovi:

- A kde má chvost? - pýta sa otec.
- Ešte v ceruzke...

- Mamička, o koľkej som sa narodila? - pýta sa zvedavá Johanka.

- O tretej ráno.

- Neuveriteľné! To si kvôli mne tak zavčasu vstávala?

- Mamička, hoď mi tú loptu! - volá malý Jožko zo dvora.

- Ktorú?

- No, tú guľatú.

ŠTEFAN MORAVČÍK

ZHASLA FAJKA

Prišiel kulifaj ku kulifajovi:

- Nehorí mi fajka! -
- Zaraz dačo potmehúdske kula kulifajka.

- Akože by nechorela, čo si chorý? -
- Chmatla ju a šuch do pece.
- Aha, horí!!

MÁRIA ŠTEFÁNKOVÁ

CVRČEK

Cvrček - slávny umelec dostal nádchu. Vážna vec. No a čo vám nechcel čert - večer musel na koncert. Obliekol si čierny frak. Dvakrát kýchol. Zdvihol slák. Elegantne sklonil šiju. Zahral Lúčnu symfóniu. Chvíľu cvrkal. Cvrky cvrk. Chvíľu smrkal. Smrky smrk.

- ***
- Odkedy si vlastne chýbal? - sptyuje sa učiteľka žiaka.
 - Prosím, od tej doby, čo Hanibal prekročil Alpy.

MÁRIA RÁZUSOVÁ-MARTÁKOVÁ

TRPASLÍČEK

Zvedavo sa vrana dívá zo starého buka:
trpaslík na prútku sedí,
na palček si fúka.

A narieka pritom žiaľne
ako malé chlápa -
ach, ved' jeho červená krv
na stebielka kvápe.

Poranil si rúčku v behu -
ratujte ho predsa!
Na ten krik, plač vila prišla,
odniesla ho z lesa.

V jarčeku jej biele rúčky
vymyli mu ranku
a do kviet'a uložili
ustatého k spánku.

A kde predtým trpasliček
na prútku sa mrvíl,
jahôdky sa ukázali
ako kvapka krvi.

ČO JE TO ?

Prešla deva uličkou,
potrusila krupičkou.
(akliP)

Starý som milión rokov,
nekročil som desať krokov,
krútim sa jak starý blázon,
spravím ľuďom osoh razom.
Hádaj, kto som, hádaj skoro,
lebo mňa vždy tahá kolo.
(ňemak ýksnyLM)

Stojí tľaponoha,
bez chvosta, jednorohá.
Prišla ku nej dvojnoha,
nohou ju pristúpila,
za roh lapila.
A tá do nej sekom sek,
štékom štek! - Čo je to?
(cinapert a acilRT)

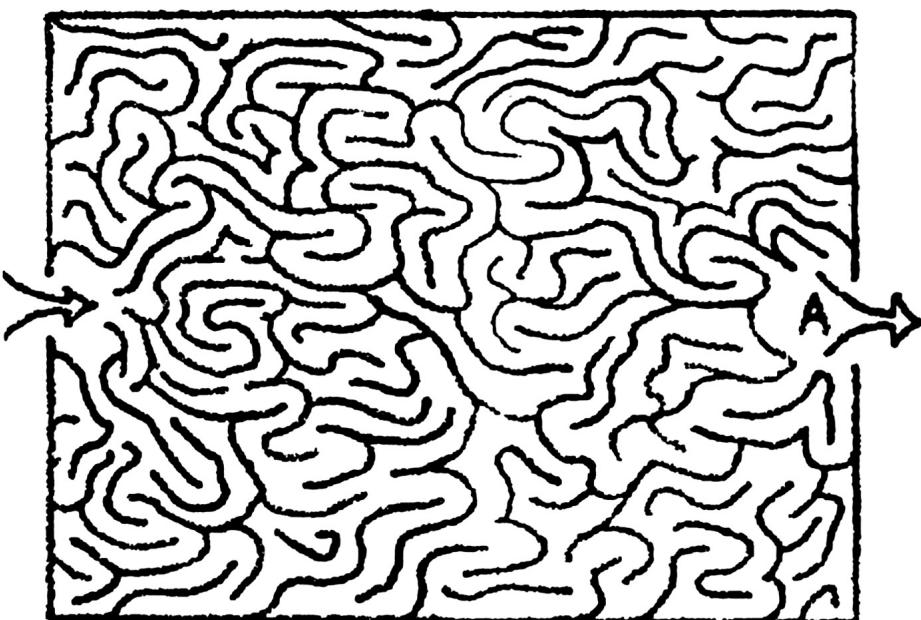
Letí vtáček
popod dások
a črieve
sa za ním vlecie!
(konlč yksčákT)

Išiel do hory,
nevzal topory,
predsa odtal špalček.
Vykresal z neho dve korýtká,
dve kopýtká
a jeden vahanček.
(ďulaž.)

NAŠA TAJNIČKA

Dnes sme pre vás pripravili tajničku labirynt. Vašou úlohou bude nájsť správnu cestu v labirinte od písmenka E do A. Prajeme príjemnú zábavu.

Z najkrajších kresieb marcového čísla časopisu sme vyžrebovali troch výhercov, ktorým pošleme slovenské knihy. Sú to: Monika Bednáriková a Paula Klukošovská z Novej Belej, Marek Šruba z Katovic.

OBDIVUHODNÝ SCOTTIE

Takto oňom hovoria po každej vydarenej akcii obdivovatelia basketbalového umenia Scottieho Pippena, jedného z najlepších hráčov americkej profesionálnej basketbalovej súťaže NBA. Nepochybne oprávnené, je totiž strojcom najväčších úspechov USA v tomto športe za posledných šesť rokov. Keď na OH v Barcelone Američania vybojovali zlatú medailu, práve on spolu s M. Jordanom, M. Johnsonom, L. Birdom, Ch. Barkleyom a C. Drexlerom tvorili základnú zostavu mužstva, ktoré udivilo svet. Novinári vtedy oňom pisali, že ovláda asi milión rôznych pohybov, ktoré vedú k získaniu koša. Behá po parkete ako blesk a vďaka svojim dlhým a rýchlym rukám patrí vždy medzi najlepších strelecov. Hádže prakticky z každej, aj tej najncuveriteľnejšej pozície, najčastejšie presne...

Odvtedy uplynulo už skoro päť rokov a Pippen sa skoro vôbec nezmenil, ibaže je... ešte lepší. Analytik by k spomínanému miliónu musel dopisať ešte niekoľko pohybov umožňujúcich získavať body, kym štatistik tri majstrovské tituly získané s tímom Chicago Bulls v rokoch 1991-93, ako aj cenu pre najlepšieho hráča v Stretnutí hviezd 1994. Priemerný fanúšik povie bez mihnutia okom, že Pippen je dnes popri Michaelovi Jordanovi najlepším a najvšestrannejším basketbalistom v USA, možno dokonca lepším, ako sám veľký Michael, a že spolu najravnajšou cestou smerujú k štvrtému majstrovskému titulu pre Chicago Bulls.

Pippen, absolvent univerzity Central Arkansas, sa do profesionálneho basketbalu dostal šťastnou náhodou, počas akcie hľadania talentov. Ocitol sa v tíme Seattle SuperSonics, odkiaľ ho už po niekoľkých

mesiacoch odkúpilo Chicago Bulls. Samozrejme na ligový debut musel trochu počkať. Jeho úloha v klube sa spočiatku obmedzovala do troch slovies: dones, podaj, pozameňaj. Staral sa o náradie prvého mužstva a iba občas si s ním zatrénoval. Keď sa však v tíme konečne uvoľnilo miesto, rýchlo ukázal, čo dokáže.

V posledných rokoch bol Pippen nepochybne popredným hráčom NBA, o čom svedčí fakt, že ho od r. 1991 stále povolávali na Stretnutia hviezd. Nemohol chýbať ani v zostave na OH v Barcelone. V Chicago Bulls bol nepochybne veľkou hviezdou, ale vždy v tieni Jordana. Keď sa veľký Michael rozhadol zanechať basketbal, zdalo sa, že Pippen obsadi jeho miesto. Asi by sa tak aj stalo, ale prekazilo mu to zranenie, pre ktoré sa musel podrobniť niekoľkým operáciám. Vtedy sa jeho tímu začalo vodiť veľmi zle. Hoci sa celkom nezostavil, vrátil sa predčasne na parket a hned v prvom zápase, ešte nie celkom zdravý, očaril svoju virtuozitou celú Ameriku. Napriek tomu Chicago titul predsa len nezískalo. Manažér klubu obvinil za to Scottieho. Konflikt sa natočko zaostril, že sa už začalo povrávať o odchode Pippena z klubu.

Všetko sa našťastie ukludnilo, keď sa do Chicaga vrátil Jordan. Jednou z podmienok jeho návratu bolo to, že Scottie Pippen musí zostať v tíme. Tak sa aj stalo a dnes, tak ako pred niekoľkými rokmi, opäť hrajú spolu a znamenite sa navzájom dopĺňajú. Keď v jednom zápase získa Jordan napr. 40 bodov, je skoro isté, že v druhom Pippen nebude o nič horší. Preto neprekvapuje, že v tejto sezóne je Chicago Bulls najväčším favoritom v boji o majstrovský titul. Tím

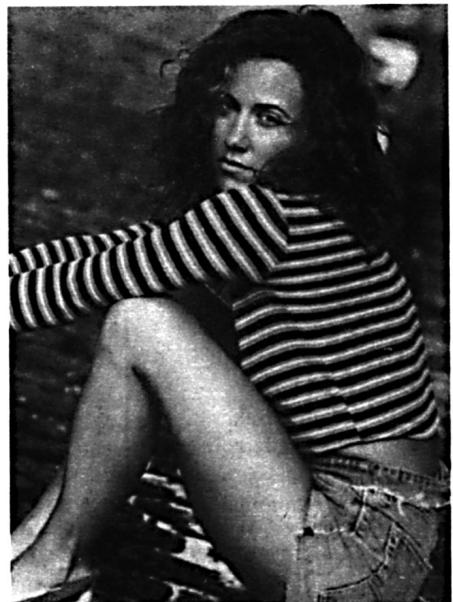
vyhral za radom 40 zápasov, v tom 33 na domácom parkete. Prehral až 41. stretnutie. Potom začal opäť vyhľadávať. Veľkú zásluhu má na tom práve Pippen.

Samožrejme Jordan je naďalej najväčšou atrakciou mužstva, ale sám priznáva, že k úspechom Chicaga sa pričinil predovšetkým Scottie, ktorý v súčasnosti je jedným z najlepších, keď nie najlepším hráčom v NBA. Vďačí to ešte väčšej pravidelnosti a dominácii nad súpermi vo všetkých prvkoch hry.

Je nepochybne najvšestrannejším hráčom. Nielen znamenite hádže, ale aj bráni. Vari najefektívnejšie sú však jeho rýchle útoky. Tento poloindian, vysoký „len“ 201 cm (váha 103 kg), je pod košom oveľa účinnejší ako značne vyšší súperi. Navyše má nepravdepodobnú techniku, silu, rýchlosť a výdrž a dokáže hrať naplno celý zápas. Súperi sú proti nemu prakticky bezmocní. Preto ani nečudo, že je po Jordanovi najlesie zarábajúcim hráčom Chicaga Bulls.

O čom sniva tento najmladší z dvanásťich súrodencov Pippenovcov? Zahrať na OH v Atlante a vybojať zlatú medailu, získať licenciu pilota a... venovať sa chovu rasových psov. Taký je Scottie Pippen.

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

SHERYL CROW

Obdivovatelia speváckeho umenia Michaela Jacksona ju veľmi dobre poznajú, medziďom zo slávneho turné tohto hudobníka v roku 1987, ktorého sa aktívne zúčastnila. Sheryl Crow spolupracovala nie len s „kráľom hudby pop“, ale aj s ďalšími veľkými rockovými hviezdami. Záľubu k hudbe a vôbec hudobné základy získala Sheryl v rodnom dome. Jej otec bol totiž vynikajúcim džezerovým trúbkárom a matka veľmi nadanou klaviristkou, ktorá štvoricu svojich detí naučila hrať na tomto peknom nástroji (Crowovi mali doma až štyri klavíry).

Sheryl Crow sa ukázala ako veľmi talentovaná vokalistka a inštrumentalistka, ktorá si pomaly získovala svoje publikum. A keďže bola veľmi ambiciozna, nemohla

sa zmierit s tým, že musí hrať stále druhé husle. Preto pri prvej príležitosti, hned po spomínanom turné s Jacksonom, zmizla z estrády a začala písat piesne pre známych hudobníkov, medziďom pre Erica Claptona. Nemusíme zvlášť podotýkať, že viaceré jej skladby sa čoskoro stali populárnymi hitmi a dostali sa na popredné miesta hitparády vo viacerých krajinách. Po istom čase však zistila, že ani písanie piesní pre iných jej nevyhovuje a začala samostatne nahrávať. Vlani výšiel jej debutový album *Tuesday Night Music Club*, ktorý vzbudil všeobecnú pozornosť odborníkov. Sľubujú jej veľkú budúcnosť. Album sa znamenite predáva, tým viac, že jedna z piesní tejto nahrávky - *All I Wanna Do*, vydaná na singli pod rovnomeným titulom, sa bleskove ocitla v zoznamoch najpopulárnejších hitov. Onedlho sa v predajniach má ukázať ďalšia platňa Sheryl Crow. Čakáme. (js)

VLASY

Tri štvrtiny žien celého sveta sú čiernovlásky. Ich výhodou je, že pôsobia výrazným dojmom, aj keď nie sú naličené. Ale aj iná farba vlasov vzbudzuje záujem a obdiv. O hnedovláskach sa napr. tvrdí, že vyžarujú teplo a väčšinou dobre vedia, čo chcú, kým červené vlasy sa považujú za prejav temperamentu a zmyselnosti. Na druhej strane aspoň polovica mužov dáva prednosť svetlej farbe vlasov, aj keď niektoré blondýnky pôsobia trochu chladným dojmom. Ako je to v skutočnosti, posúťte sami. Hitom tohoročnej sezóny by mali byť červené, ale aj platinové blond vlasy. Keď ide o účesy - moderné budú zo 60. a 70. rokov. Predstavujeme niekoľko typov. Podľa nás - a to by si mal každý zapamätať - sú všetky vlasy pekné, keď sú čisté.

WĘTERYNARZ

BRAK WITAMIN - PRZYCZYNĄ CHORÓB

Czasem na wiosnę zdarza się, że młode zwierzę, które do tej pory jadło normalnie i wyglądało na zdrowe, nagle zaczyna kuleć albo nawet nie może wstawać. Kiedy indziej znowu młodzież, mimo dobrego żywienia, nie rośnie, cierpi na anemię, występują u niej objawy krzywicy i z biegiem czasu zwierzęta chudną i opadają z sił. Wyniszczone chorobą zwierzęta niejednokrotnie piją mocz lub gnojkę, zjadają nawóz i ściołkę lub lizą ściany. Cielęta i jagienna zjadają sierść, szmaty lub inne niejadalne przedmioty. Objawom tym często towarzyszy biegunka. Przyczyną takich schorzeń jest niedobór składników mineralnych i witamin, spowodowany przez żywienie takimi paszami, w których składniki te zawarte są w niezdostatecznej ilości. Pasze zielone zawierają dostateczną ilość tych składników, natomiast w paszach zimowych, zwłaszcza że zebranych, często jest ich za mało. Sole mineralne dostarczone zwierzęciu z paszą potrzebne są do budowy i rozwoju organizmu, pomagają w trawieniu pokarmów i innych czynności życiowych organizmu. Od zawartości soli mineralnych w paszy zależy prawidłowy rozwój kości, prawi-

dłowe działanie mięśni i nerwów. Sole mineralne są też niezbędnymi składnikami stale rosnących włosów, rogów i kopyt czy racic. Jeżeli młody organizm nie otrzyma dostatecznej ilości soli mineralnych, źle się rozwija, powstaje wówczas krzywica, zwierzęta tracą apetyt i chudną. Mając paszę ubogą w sole mineralne, trzeba do karma dodawać soli kuchennej, kredy szlamowanej, oraz gotowych mieszanek mineralnych, które można nabyć w gminnych spółdzielniach. Mieszanek kupowanych nie można dodawać do paszy w zbyt dużej ilości, aby nie spowodować zatrucia zwierząt. Trzeba je dawkować według wskazówek podanych na opakowaniu. Należy przypomnieć, że szczególnie młodzież i ciężarne samice powinny być dokarmiane paszami zawierającymi dużo składników mineralnych. Do pasz takich należą: lucerna, koniczyna i wyka. Zwierzęta prócz soli mineralnych potrzebują do życia jeszcze witamin. W dobrych paszach witaminy znajdują się w ilości wystarczającej do normalnego rozwoju organizmu. U zwierząt szczególnie młodych, żywionych przez dłuższy czas paszami ubogimi w witaminy występują zaburzenia w organizmie, wskutek czego są one ogólnie osłabione, nie rosną i są skłonne do chorób. Różne rodzaje witamin oznaczone kolejnymi literami alfabetu A, B, C, D itd. Poszczególne witaminy działają różnie, to znaczy zabiegają różnym chorobom. W rozwoju młodzieży szczególnie duże znaczenie mają witaminy A i D. Brak witaminy A powoduje u młodzieży zatrzymanie wzrostu, utratę

wzroku (kurza ślepota) i skłonność do chorób płuc. Samice ciężarne odżywiane paszą bez witaminy A rodzą ślepe młode. Witamina D zwana witaminą przeciw krzywiczną, również odgrywa doniosłą rolę w rozwoju młodych organizmów. Od zawartości w paszy tej witaminy zależy prawidłowa budowa i silny rozwój kości zwierzęcia. Brak tej witaminy oraz składników mineralnych jak wapnia i fosforu, powoduje u młodzieży chorobę zwaną krzywicą. Witamina D może wytworzyć się w organizmie zwierzęcia pod wpływem bezpośredniego działania promieni słonecznych, dlatego tak ważne jest przebywanie młodych zwierząt na okólniku lub pastwisku. Młodzież dużo przebywająca na świeżym powietrzu nigdy nie choruje na krzywicę, bo słońce zapobiega tej chorobie, a nawet ją leczy. Z młodych zwierząt na krzywicę najczęściej chorują cielęta i prosiątki przebywające w ciemnych pomieszczeniach. Aby nie dopuścić do tej choroby trzeba zwierzętom dawać w okresie letnim dużo zielonki, w zimie zaś dodawać do paszy dobrego słodkiego siana lub plew z siana, lucerny czy koniczyny. Wskazane też jest dodawanie do pokarmu kredy szlamowanej, mączki mięsnej i trunu (codzienniełyżkę do herbaty dla prosienia, lyżkę stołową dla większej sztuki). Dobre pastwisko i zielonki dostarczają zwierzętom wszystkich składników mineralnych i witamin niezbędnych do normalnego rozwoju organizmu. Dobrze przygotowane kiszonki z młodych zielonek także zawierają niezbędne składniki mineralne i witaminy. Również siano, jeśli nie

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

BARANÍ ZÁVITOK S KAPUSTOU. 600 g baranich stehna bez kosti, 40 g údenej slaniny, 40 g bravčovej masti, 40 g cibule, 400 g kyslej kapusty, 20 g cesnaku, soľ, mleté čierne korenie, 20 g hladkej mýky.

Rezne naklepeme a osolime. Slaninu nakrájame na kocky, spolu s cibuľou oprážime, pridáme kyslú kapustu a spolu podusíme. Udenú kapustu kliadieme na rozklepané rezne, zvinieme ich, upěvníme špáradlom a opečieme na masti. Opečené závitky dáme na pekáč, osnakuje a pri občasnom podlievaní upěčieme. Po upěčení závitky vyberieme, šťavu vydúsime na tuk, zaprášime mýkou, zalejeme vodou alebo vývarom a prevaríme. Šťavu precedíme na upěčené závitky. Vhodnou prílohou sú rôzne upravené zemiaky a zeleninové buď iné šaláty.

SYROVO-ZEMIAKOVÉ SMAŽENKY. 500 g v šupke uvarených zemiakov, 1,5 dcl mlieka, 30 g rastlinného tuku, 150 g postrúhaného syra (údeného), 50-60 g hladkej mýky, 3 vajcia, soľ, sušené bylinky (bazalka, tymián), tuk na výprážanie, 50 g syra na posypanie.

V šupke uvarené a vychladnuté zemiaky osúpeme a postrúhamo na jemnom strúhadle.

Do mlieka dáme tuk a syr a za stáleho miešania varíme, kým sa syr roztopí. Odložíme zo sporáka a vmiestame zemiaky. Do vychladnejtej masy pridáme soľ, múku, bylinky a žltky. Nakoniec vmiestame z bielkov vyššahaný sneh. Lyžicou naberáme malé kôpk'y, ktoré vytvarujeme na hrubšie placky a vyprážame na rozpálenom tuku do zlatista z oboch strán. Podávame posypané strúhaným syrom.

„OPITÁ FAZULA“. 1 veľká cibuľa, 100 g slaniny, 3 strúčiky cesnaku, 250 fazule z konzervy, 200 g rajského pyré, 2 malé štipľavé papričky, soľ, mleté čierne korenie, 1 lyžička oregano, 1 lyžička rasce, 1/2 l piva.

Slaninu pokrájame a na miernom ohni rozpustíme. Pridáme k nej cibuľu pokrájanú na kocky, primiešame vylisovaný cesnak a asi 3 minuty dusíme. Potom primiešame rajské pyré. Papričky nadrobno pokrájame, fazuľu vylíknime do sitka a necháme dobre odkvapkať. Potom ju spolu s paprikou pridáme do rajské omáčky, okoreníme, pridáme soľ, oregano a rasce. Nakoniec prilejeme pivo, fazuľu necháme na chíšku vzkypieť a na miernom ohni varíme asi 15 minút. Podáva sa ako hustá polievka alebo ako príloha k rebierkom, rezňom, fašírkam a pod.

JAHŇACIA POLIEVKĀ S PEČEŇOVÝMI HALUŠKAMI. 150 g jahňacej pečene, 1 vajce, 2 žemle, cesnak, korenie, soľ, majorán,

strúhanka, jahňacia hlava, kosti, prípadne krk a prsia, koreňová zelenina.

Kosti (mäso) dáme varit' do studenej vody, pridáme koreňovú zeleninu, soľ, celé čierne korenie, cesnak, cibuľu a na tuku opráženú nastrúhanú mrkvu.

Halušky: pečen pomelieme spolu s cibuľou, cesnakom, namočenou a dobre vytlačenou žemľou. Pridáme vajce, soľ, korenie, majorán a podľa potreby strúhanku. Z masy robíme malé knedličky alebo halušky, ktoré vyvaríme v troche polievky.

ŠALÁTY

KURACÍ ŠALÁT S ANANÁSOM. 300 g vykosteného pečeného kuracieho mäsa, 100 g varené ryže, 100 g na kocky pokrájaného tvrdého syra, 150 g pokrájaného ananásového kompotu, 1 zväzok mladej cibuľky, 1 pokrájaná kyslá uhorka, mleté čierne korenie, soľ, 2 dl tatárskej omáčky, 2 dl kyslej smotaniny.

Do väčszej šalátovej misy vložíme drobnejsie pokrájané kuracie mäso, ryžu, syr, uhorku, ananás, cibuľku a zalejeme rozmiešanou tatárskou omáčkou so smotanou, soľou a korením. Všetko zláhka premiešame a odložíme na niekoľko hodín odstáť do chladničky.

MÚČNIKY

MANDLOVÉ PLACKY. 150 g masla, 240 g polohrubej mýky, pol balíčka prášku do pečiva, 100 g práškového cukru, 100 g mandlí,

było zmoczone przez deszcz, skoszone przed kwitnieniem traw i szybko wysuszone, zawiera ich dużo. Najlepsze jest siano z roślin motylkowych - lucerny, koniczyny lub seradeli. Siano zebrane z ląk kwaśnych jest małowartościowe, ponieważ wcale nie zawiera soli mineralnych i witamin. Ziarno zbóż jest na ogół ubogie w witaminy A i D, natomiast bogatsze w sole mineralne. Mączki mięsne i kostne nie zawierają w ogóle witamin ale za to dużo soli mineralnych. Mleko od krów prawidłowo żywionych zawiera dużo witamin i składników mineralnych. Z okopowych cennym pokarmem dla młodzieży jest marchew, zwłaszcza czerwona.

STŁUCZENIA

Stłuczenia mogą powstać wskutek kopnięcia, uderzenia, upadku na twardym gruncie. W takim wypadku skóra często pozostaje nie uszkodzona. Przy silnym stłuczeniu może nastąpić wylew krwi tuż po skórą. Stłuczone miejsce jest opuchnięte, bolesne, gorące i początkowo twarde, później staje się bardziej miękkie. W miejscu stłuczenia przykłada się okłady z zimnej wody lub wody z octem. Okłady należy zmieniać co 2-3 godziny. Jeżeli objawy stłuczenia nie ustąpią w ciągu 4 dni, lub jeśli utworzy się ropień podskórny, należy zasięgnąć porady lekarza.

HENRYK MĄCZKA

trochu pomarančovej kôry, 1 lyžica rumu, mäso a múka na vysmästenie a posypanie plechu, čokoládová poleva.

Máku zmiešame s práškom do pečiva, pridáme cukor, zomleté neolúpané mandle, postrúhanú pomarančovú kôru, pokrájané mäso a všetko spolu dobre spracujeme. Keď je cesto veľmi husté, pridáme lyžicu rumu. Potom ho vyvalíme na hrúbku pol cm a okrúhou formičkou vykrajujeme menšie koláčky, ktoré uložíme na plech slabo potretý maslom a posypaný múkou. Pečieme pomaly vo veľmi mierne teplej rúre asi 30 minút do svetložltia. Upečené a vychladnuté placky ozdobíme čokoládovou polevou.

JABLKÁ V ŽUPANE. 250 hladkej múky, 250 g margarínu, voda, soľ, ocoť, 1 žitok, 20 menších jabĺk, 200 g práškového cukru, mletá škorica.

Z múky, margarínu, soli, octu, žitkou a vode urobíme obyčajné listkové cesto, ktoré vyvalíme na obdĺžnik a pokrájame na 20 štvorcov. Do prostredku každého položíme umyté a olúpané menšie jablko, zbavené jaderníka a obalené v škoricovom cukre. Rožky cesta potrieme bielkou a preložíme cez stred jablka tak, aby boli všetky 4 rožky na sebe, a prepichneme ich špáradlom. Jablká pečieme v horúcej rúre. Z upečených špáradl vytiahneme a namiesto nich dáme olúpané mandle zastrúhané do podoby klinca.

PRAWNIK

PRZED PÓJŚCIEM NA EMERYTURĘ LUB RENTĘ

Jak się dowiedzieliśmy w Placówce terenowej Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Nowym Targu, osoby ubiegające się o renty i emerytury rolnicze powinny złożyć następujące dokumenty:

- * dokumenty dotyczące własności ziemi oraz wielkości gospodarstwa (wg. załączników),
- * dowód osobisty swojego i współmałżonka (powinien być wpisany PESEL),
- * aktualny nakaz płatniczy i dowód wpłaty ubezpieczenia za ostatni kwartał,
- * odcinek renty współmałżonka, ewentualnie zaświadczenie o pracy,
- * orzeczenie grupy inwalidzkiej współmałżonka,
- * świadectwa pracy z zakładów pracy,
- * książeczka wojskowa, ewentualnie zaświadczenie z WKU o odbyciu służby wojskowej (dotyczy to osób do lat 36),
- * akt małżeństwa,
- * wypełnione zaświadczenie o stanie zdrowia (formularz ZJUS N-14).

Z wyżej wymienionymi dokumentami należy się zgłaszać osobiście na adres:

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
Placówka Terenowa w Nowym Targu
Osiedle Bór 13
34-400 NOWY TARG
tel: 693-89

PRACOWNICZY STAŻ PRACY

Przepisy nie definiują jednolitego pojęcia „staż pracy”. Ogólnie mianem tym określa się długość czasu zatrudnienia, od którego zależą uprawnienia pracownicze. Chodzi tu o uprawnienia i świadczenia przysługujące pracownikowi, czyli osobie pozostającej w stosunku pracy.

Ustalając prawo bądź wysokość przysługującego pracownikowi świadczenia, bada się, czy do okresu pracy, od którego one zależą, wlicza się wcześniejsze okresy zatrudnienia. Nie ma jednakowych zasad wliczania. Są one ustalane odrębnie dla każdego uprawnienia czy świadczenia w przepisach je normujących. Niekiedy, jak np. przy określaniu długości wypowiedzenia, uwzględnia się wszystkie wcześniejsze okresy zatrudnienia, bez względu na sposób ich ustania czy ewentualną przerwę między nimi.

W innych wypadkach uwzględnia się poprzednie okresy zatrudnienia pod warunkiem zachowania określonego trybu ustania stosunku pracy, jak przy ustalaniu wymiaru urlopów wypoczynkowego, gdzie nie wlicza się tylko okresów zatrudnienia zakończonych porzuceniem pracy.

Inne jeszcze są zasady nabycia prawa do urlopu - tutaj również istotny jest tryb ustania stosunku pracy, ale nie wlicza się nie tylko okresów zatrudnienia zakończonych porzuceniem pracy, ale również dyscyplinarnym zwolnieniem bądź wypowiedzeniem dokonanym przez pracownika. Bierze się przy tym pod uwagę, czy nie było przerwy w zatrudnieniu dłuższej niż trzy miesiące.

Przepisy regulujące określone świadczenie mogą też uzależniać wliczenie danego okresu zatrudnienia od charakteru zakładu pracy. Przykła-

dowo, zarządzenie ministra pracy i polityki socjalnej z 23 grudnia 1989 r. w sprawie ustalania okresów uprawniających do nagrody jubileuszowej oraz zasad jej obliczania i wypłacania (M.P. nr 44, poz 358) przewiduje wliczenie do okresu pracy, od którego zależy nabycie prawa do nagrody, okresów zatrudnienia w uspołecznionych zakładach pracy, a okresy pracy w prywatnych zakładach mogą być wliczone tylko pod warunkiem ich upaństwowienia lub przejęcia przez uspołeczniony zakład pracy.

Niezależnie od okresów zatrudnienia, do stażu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze, wlicza się również inne okresy, na mocy przepisów szczególnych, które określają zasady takiego wliczenia. Należy tu podkreślić, że chodzi o wliczenie do pracowniczego stażu pracy, a nie do stażu uprawnianego do emerytury czy renty. Zasady nabycia prawa do emerytury czy renty, a także zasady nabycia prawa do emerytalno-rentowych są bowiem różne od zasad nabycia prawa do emerytalnych. Uwzględnienie danego okresu w stażu emerytalnym nie oznacza, że okres ten będzie uwzględniony w stażu pracowniczym, i odwrotnie.

Dokresu uprawnianego do świadczeń pracowniczych wlicza się m.in. okresy:

- * pracy wykonywanej poza stosunkiem pracy, np. nakładczącej,
 - * służby, np. wojskowej,
 - * nauki, jak np. studia doktoranckie,
 - * urlopów bezpłatnych, udzielonych na innej podstawie niż art. 174 k.p. (np. udzielanych pracownikom młodocianym na podstawie art. 205 k.p.),
 - * inne okresy, jak np. pobierania zasiłku dla bezrobotnych czy działalności kombatanckiej.
- Przy ustalaniu pracowniczego stażu pracy nie bierze pod uwagę - ze względu na brak podstaw prawnych - następujących okresów:
- * prowadzenia działalności gospodarczej na własny rachunek i współpracy przy prowadzeniu tej działalności;
 - * pracy na podstawie umów cywilno-prawnych (zlecenia na warunkach zlecenia, agencjowe, o dzieło) - poza wyjątkami określonymi w wytycznych nr 36 przewodniczącego Komitetu Pracy i Płac z 1970 r.,
 - * pracy twórczej wykonywanej na własny rachunek;
 - * pracy wikariusza w diecezji;
 - * pracy w trakcie pobytu w zgromadzeniu zakonnym;
 - * pracy adwokata w zespole adwokackim;
 - * pełnienia funkcji sołtysa;
 - * członkowstwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej;
 - * pracy za granicą, jeżeli nie zostały spełnione wymogi szczególnie uprawniające do wliczenia tego okresu;
 - * nauki, poza wymienionymi w przepisach szczególnych;
 - * pobierania renty inwalidzkiej;
 - * pobierania świadczenia rehabilitacyjnego, jeżeli stosunek pracy został rozwiązany (okres pobierania tego świadczenia wliczany jest jedynie do okresu uprawnianego do nagrody jubileuszowej na zasadach określonych w powołanym wyżej zarządzeniu ministra pracy i polityki socjalnej z 23 grudnia 1989 r.);
 - * pobierania zasiłku chorobowego po rozwiązaniu stosunku pracy,
 - * urlopów bezpłatnego udzielonego na podstawie art. 174 k.p.;
 - * między zwolnieniem ze służby wojskowej a podjęciem zatrudnienia.

HVIEZDY O NÁS

BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)

Zdá sa, že na stav tvojich príjmov a životnému situáciu bude mať teraz vplyv najmä tvoj elán, energia a chut' do práce. Osobné záležitosti budú bez väčších problémov. V manželstve dôjde nakrátko k istému napätiu, ale nemusí si to vyčítať - nebude to tvoja vina. Hore hlavu!

RAK
(22.6.-22.7.)

Mal(a) by si prejať viac pochopenia a znášanlivosti voči najbližiemu okoliu. Pamäтай, že aj ty rozčulujesť iných svojimi náladami a rozmarmi. Najlepšou metódou v takejto situácii je taktný prístup k veci a nie ostré, často nepremyslené slová. Budeš to potrebovať.

PANNA
(24.8.-23.9.)

Bude to pre teba dobrý mesiac. V zamestnaní nová situácia - konečne si ťa všimnú. Môžeš dosiahnuť úspech, ale pod podmienkou, že osobné záležitosti si necháš pre seba a budeš držať jazyk za zubami pred spolupracovníkmi, ktorí ti závidia a môžu všetko pokaziť.

VÁHY
(24.9.-23.10.)

Tvoje snahy a úsilie prinesú výsledky. Zlepší sa tvoja finančná situácia. Snaž sa však zachovať rozvahu a skromnosť, aby si sa vyhol neprijemnej situácii. Vystríhaj sa najmä intrígy a ohozáračiek. Zišla by sa ti aspoň krátká dovolenka, tvoje nervy potrebujú pokoj.

ŠKORPIÓN
(24.10.-22.11.)

V poslednom období pocítuješ isté finančné problémky. Neträgt sa, v najbližšom čase sa šťastie obráti. Podobne bude v práci - bud' však rozvážny a pokojný, lebo trpeživosť ruže prináša. Práve od tvojho sebaovládania a trpeživosti budú záležať aj vzťahy s partnerom, ktoré najmä v poslednom období neboli najlepšie.

STRELEC
(23.11.-21.12.)

V najbližšom čase môžeš počítať s dosť značnými príjmmi. Aj rodinný život ti prinesie hodne spokojnosti. Keďže si sa chystal(a) zmeniť zariadenie bytu - môžeš to urobiť teraz. Venuj viac času rodine, ktorá sa už dlhšie stáže. že pre ňu nemáš čas. Ak nebudeš zanedbávať svojich najbližších, ich láska ti dá veľa radosti.

KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)

To, čo sa ti spočiatku zdalo stratu a porážkou, zmení sa zanedbano na úspech, ktorý ti prinesie konkrétny osoh. V rodinnom živote ťa čaká mnoho radostí, ale môžu prísť aj obavy a starosti o budúcnosť. Najpravdepodobnejšie zbytočné. Netreba sa vopred trápiť, zachovaj si trochu optimizmu, lebo všetko sa ešte dá napraviť.

VODNÁR
(21.1.-18.2.)

Musíš sa rýchlo rozhodnúť a využiť svoju energiu i možnosti, lebo ti to môže prinesť nielen dobré výsledky v práci, ale aj peniaze. Už onedlho sa výrazne zlepšia vzťahy s osobou, na ktorej ti veľmi záleží. A ešte jedno: prestaň lutovať sám seba, keďže nariekanie nepatrí ani zdaleka k citovým vzťahom.

RYBY
(19.2.-20.3.)

Celková situácia je oveľa lepšia, ako si myslíš. Šťastie ti praje, môžeš sa o tom presvedčiť hoci aj v „totolotku“. Prichádza celkom dobré obdobie v práci, ako aj v rodinnom živote. Musíš sa však snažiť, aby okolie nezneužívalo tvoje dobré srdce a súcit s bližnými. Nedaj sa tiež zatiahnuť do sporov a intríg. Nevyšlo by ti to na dobre.

BARAN
(21.3.-20.4.)

Porozmýšľaj, či nie si priliš agresívny. Bud' miernejší a nekrič na všetkých, lebo môžeš vyvolať v rodine hlboký rozpor. Nemal by si sa pliesť do všetkého. Nezabúdaj, že aj keď ti zlosť rýchlo prejde, iným nemusí. Najbližšie týždne budú pre teba vhodným obdobím na dovolenkú. Vyber sa na ňu, najlepšie s rodinou.

BÝK
(21.4.-20.5.)

Už zanedbalo sa veľa zmeni v tvojom najbližšom, ale aj ďalšom okoli. Nemal by si zabúdať na racionálny, aktívny odpočinok, tým viac, že sa ti naskytá príležitosť oddychnuť si. Tvoje zdravie sice zatiaľ nič neohrozuje, ale pamäтай, že máš za sebou veľa ťažkých chvíľ, stresov a celé mesiace usilovnej práce.

LEV
(23.7.-23.8.)

Nie si si istý, či tvoje nedávne rozhodnutie bolo správne. Musíš čakať, dozvieš sa to až po istom čase. Preto nezabúdaj na zadné dvierka, nenáhli sa a nepáľ za sebou všetky mosty. Musíš si ešte raz premyslieť všetky za a proti, a až potom definitívne rozhodneš, čo budeš ďalej robiť. Čas ťa predsa nesúri.

NÁŠ TEST**S t e r o z h o d n ý č l o v e k ?**

Každý deň sa človek musí k niečomu rozhodnúť. Mám urobiť to alebo ono? Kúpiť niečo, alebo nie? Vstať skôr, alebo si ešte pospať? Niektorí máme na rozhodnutie čas, inokedy nie. Niektorí pri rozhodovaní váhajú, iní hned vedia, čo urobia. Ako ste na tom vy? Zistite to v teste.

1. **Ked' vám niekto ponúkne dobre platené miesto, súhlasíte hned?**
a/ Áno - 4; b/ Nie - 0.
2. **Dokážete kvôli svojmu koničku všetko odsunúť?**
a/ Áno - 1; b/ Nie - 0.
3. **Vypnete televízor, ked' zistíte, že sa už ničoho nového nedočkáte?**
a/ Áno - 2; b/ Nie - 0.
4. **Dokážete sa ľahko prispôsobiť okolnostiam?**

a/ Áno - 3; b/ Nie - 0.

5. **Nájdete si pohotovo nejakú výhovorku, ked' sa máte priznať k chybe?**

a/ Áno - 0; b/ Nie - 3.

6. **Poviete bez vŕahania áno, ked' vám priateľ oznámi, že vás o chvíľu navštíví?**

a/ Áno - 3; b/ Nie - 0.

7. **Dokážete zmeniť svoj názor na základe serióznej diskusie?**

a/ Áno - 4; b/ Nie - 0.

8. **Kúpite niečo, čo sa vám páči, aj keď to momentálne nepotrebuje?**

a/ Áno - 0; b/ Nie - 3.

9. **Dáte sa nahovoriť na niečo, čo by ste z vlastnej vôle neurobili?**

a/ Áno - 0; b/ Nie - 4.

10. **Viete presne, čo budete robiť na budúci tyždeň?**

a/ Áno - 2; b/ Nie - 0.

11. **Vždy dodržite, čo slúbíte?**

a/ Áno - 1; b/ Nie - 0.

- To je váha, ktorá ukazuje o desať kilogramov menej.

- My muži máme psí život, - vzdychá manžel.

- To je pravda, - prisvedča žena.

- Cez deň vrčíte a v noci chrápeť.

- Kto o nás vie viac ako my sami? - dôrazne vrávi žena mužovi.

- Naši susedia, - odvetí muž.

Masztalski sedí pri Želazkovej v parku.

- Chováte sa šandalózne, - kričí Želazková.

- Ved' som sa vás ani nedotkol, ani nič nehovorím.

- No ved!

K riaditeľovi cirkusu príde cvičiteľ a viedie psa.

- Naučil som ho hrať na husliach,

- hovorí. - Vynikajúco, s citom predvádzza dve skladby Paganiniho.

Riaditeľ zmraští tvár.

- Čo ste sa zbláznili? Kto chce v cirkuse počúvať vážnu hudbu?!

- Čo by si urobil, keby si vyhral milión? - pýta sa Masztalski kollega.

- Hned' by som ti dal polovičku.

A čo by si urobil ty?

- Ja by som sa ti pekne podákoval.

- Susedka, čo myslíte, aká bude dnešná noc?

- Pokojná a tichá

- Prečo si to myslíte?

- Preto, lebo môj chlap prišiel domov trickey.

- Marika, čo si myslíš o mužoch?

- Všetci sú rovnakí. Len platy majú rôzne.

Francek stojí pred súdom:

- Obžalovaný, kedy ste spoznali svoju ženu?

- Prisahám, že nikdy! Lebo keby som ju bol spoznal, nikdy by som sa s ňou neboli oženil.

Na hodine chémie sa pýta učiteľ malého Masztalského:

- V čom sa rozpúšťajú tuky?

- V hrnci.

- Vieš, prečo si dostał zauch? Preto, že si udrel slabšieho od seba.

- A ja som si myslil, že preto, že si silnejší ako ja.

MENO VEŠTÍ

MAGDALÉNA - pekné, ale dosť zriedkavé meno, najmä v mestách. Častejšie sa s ním môžeme stretnúť na vidieku a v malých mestečkách. Je to najčastejšie blondína, alebo tzv. tmavá blondína, vysoká alebo priemerne vysoká. Obyčajne je štíhla, ale nie chudá a má peknú, súmernú postavu. Má modré alebo sivé oči, veľké a okrúhle, široké ústa a zdravú, ružovú pleť, ako zrelá broskyňa. Pohybuje sa ľahko, plynule a pôvabne, ako keby sa ani zeme nedotýkala. Od malička je trochu zahľadená do seba, má bohatý vnútorný život. Miluje prírodu, vyzná sa v stromoch a kroch, kvetáčoch, bylinách, zvieratách a vtáčoch. Bez akejkoľvek pochybnosti odlišuje napr. jedlé huby od jedovatých. Vtáky a zvieratá ju majú rady. Je zaujímavé, že často ani psy na ňu neštekajú a včely ju neštípu. Dobre sa vyzná v liečení bylinami, ktoré cez leto zbiera, vie predpovedať dážď, búrku, krupobitie, sneženie, horúčavy a budúcu úrodu. Dokáže veštiať z dlane, postaviť horoskop, ktorý často vyjde. Ľudia ju často nazývajú rusalkou, vílou, niekedy aj bosorkou, ale veľku ju majú radi, keďže aj ona má rada ľudu a robí veľa pre ich dobro. Nevedno prečo, Magdaléna neznáša tmu a zimu. Keď ide spať, často na nočnom stolíku zažne malú lampičku, ktorú necháva horieť celú noc. Má rada široké priestory, čerstvý vzduch, zelen a čistú prírodu.

Magdaléna je osoba s vrodenou intuíciami, ktorou sa riadi v živote. Možno povedať, že má šiesty zmysel. Je spravidla nežná, citlivá, trpeľivá, usmieievá a zdanlivo bezbranná. Zlý, úskoční a klamliví ľudia sa pri nej cítia zle a vyhýbajú sa jej. Obávajú sa jej v presvedčení, že pozná ich myšlienky, teda aj ich najskrytejšie zámery, ktoré chce utajíť. Magdaléna má rada kvety, sladkosti a romantickú hudbu. Neznáša výstrednosť a snaží sa obliekať jednoducho a skromne. Má znamenitú pamäť, čo jej pomáha v učení a práci. Stačí, keď raz niečo vidí, alebo počuje, už to viac nezábusne. Spolupracovníci ju majú veľmi radi za jej nezrišnosť a dobré srdečie. Nadriadení si ju vážia, zato kolegovne ju neznášajú a všetko jej závidia. Vďaka svojej intuícii sa vydáva veľmi dobre. S manželom si dobre rozumie. Je dobrou, starostlivou matkou. Svojim deťom dáva pekné, aj keď zriedkavé mená. Málokedy chorľavie a dožíva sa vysokého veku. (jš)

SNÁR

Veríte siom? Nie? Ani my neverime. Ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to ostatne iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní?

Tak teda, keď sa vám snivala:

Sviečka, horiaca - pozor, musíte chrániť svoju nevinnosť; z bieleho vosku - dostane sa vám uznania za vašu prácu.

Sršeň, vidieť ho - môžu ťa očakávať starosti; byť ním poštípaný - vyhneš sa nešťastiu.

Šálku vidieť - získaš uznanie; piť z nej - šťastie v láske; rozbit - čaká ťa odriekanie; kúpiť - dostaneš pozvánku; krištáľová - získaš na vážnosti; dostať do daru - nájdete verného priateľa; darovať - si vitaným hostom. Saty červené - budeš hrdý, namyslený; krátke - neveľké príjmy; vidieť zhorieť - urážka, ohováranie.

Šťava, lisovať ju - tvoje predsavzatie sa splní; sladkú pit - radost, požitok.

Teta, vidieť ju - dedičstvo; hovoriť s ňou - rodinná hádka.

Tunel - vyrieši jeden zo svojich problémov; prechádzať ním - prekonáš ťažkosť.

Tvár tučnú mať - šťastie; bledú - veľké starosti; napudrovanú - dostaneš sa do hanby; doškriabanú - veľký smútok.

Tvaroh - máš nepriateľov; pripravovať - neveľké peniaze.

Uši, byť ťahaný za ne - dostaneš sa do závislosti; dlhé - nemilé klebety; zapchaté - budeš ukrivený; znetvorené - utrpenie; oslie mať - urobíš nejakú hlúpost; sám sa za ňe ťahat - zabúdaš na svoje povinnosti; šepkať do nich - poznáš klebetníka; umývať si - budeš obľúbený v spoločnosti; zranené - priateľ ťa prekvapí; pekné, ale veľké - jeden z tvojich priateľov bude mať šťastie.

VÝSLEDOK

Od 0 do 12 bodov: Ste váhavý strelec. Stále zvažujete svoje za a proti. Preto vám mnoho dobrých vecí unikne, premárnite hociktorú dobrú príležitosť. Niekedy je to dokonca nebezpečné. Snažte sa byť rozhodnejší a nebojte sa občas zariskovať. Aj iným sa s vami bude lepšie žiť. Nie je pravdou, že ste obozretný, skôr sa bojíte.

Od 13 do 22 bodov: Rozhodujete sa sice opatrne, ale necuvnete ani pred väčším problémom, ktorý treba okamžite vyriešiť. Váhate zväčša vtedy, keď máte rozhodnúť o niečom, čo vás trápi a sužuje. Spoľahlite sa na svoju skúsenosť, napovie vám, ako sa správne rozhodnúť.

Od 23 do 30 bodov: Nerozhodnosť je pre vás neznámym pojmom. Vaše logické myšlenie, dôslednosť a uplatňovanie skúsenosti vám pomáha rozhodnúť sa rýchle a väčšinou aj správne, čo na vaše okolie pôsobí až depresívne. Neuškodilo by, keby ste občas nedávali svoju dôslednosť tak najavo a prejavili aj trochu ľahkomyselnosť.

MADONNA ROZDELILA ARGENTÍNU. *Nech žije Evita. Preč s Madonou - takéto heslá namaľované na stenách uvítali hviezdu hudby pop Madonnu v hlavnom meste Argentíny Buenos Aires. Zaniešení perónisti sa*

snažili zahádzať umelkyňu vajcami, aby ju vyplašili zo svojho mesta. Naproti tomu mládež bola ochotná nosiť speváčku na rukách a na každom kroku ju uisťovala o svojom obdive. Celý tento chaos spôsobil režisér Alan Parker, ktorý v hlavnom meste Argentíny začal nakrúcať film Evita. Jeho hrdinkou je Eva Perónová, manželka bývalého argentínskeho prezidenta Juana Dominga Peróna, ktorá zomrela roku 1952. Mnohí pravicoví perónisti ju totiž považujú za sväticu. A práve oni nechcú, aby úlohu ich Evity hrala excentrická speváčka zo Spojených štátov. Podľa nich túto rolu môže zahrať len niekto tak bezúhonný ako napr. Matka Terézia. Istá skupina fanatikov dokonca vydala na Madonnu rozsudok smrti. Preto Interpol určil osobitných agentov, ktorí majú speváčku chrániť. Na snímke: argentínska mládež s fotografiemi Madonny.

ŽIVOT BEZ UNIFORMY. Všetko poukazuje na to, že herec Stanisław Mikulski prekoná konečne legendu kapitána Klossa, slávneho filmového agenta J-23, ktorého tak znamenite zahrál v seriáli S nasadením života. Stane sa tak asi vďaka teleturajú Koleso šťastia (Kolo fortuny). Po niekoľkých skúškach s viacerými polskými hercami vysvetlo, že najlepšie si pri vedení tohto populárneho turnaja počína práve S. Mikulski.

- Veľmi sa teším, - povedal herec - že ma televízni diváci akceptovali a veľmi živo reagujú na moje vystúpenia. Dostávam stovky listov s blažozelaniami, ale aj priponienkami,

týkajúcimi sa o.i. aj oblečenia. Rozhodol som sa pre kompromis, preto raz vystupujem s krvatou, inokedy v obľúbenom roldáku. To samozrejme neznamená, že už nebudem chodiť na stretnutia s divákmami tohto populárneho seriálu. Ak bude o to záujem, pridem, tým viac, že udržiavam priateľské styky s mojim filmovým nepriateľom č. 1 Brunnerom (Emilom Karewiczom). Na snímke: S. Mikulski so svojím kocúrikom.

ZÁZRAČNÝ LIEK? Mnohí považujú nosoroží roh za zázračný liek, ale o jeho účinku možno s istotou povedať len jedno: neuškodi. Prášok a elixiry z nosorožích rohov odporúčajú ázijskí lekári už viac ako 2000 rokov, najmä proti horúcke, záchvatom, krčom a krvácaniu z nosa. V tradičnom východoázijskom lekárstve sa totiž nosoroží roh zaraďuje medzi „studené“ látky, vhodné na liečenie chorôb, ktoré majú

pôvod vo „vnútornej horkosti“. To, že na Ďalekom východe sa muži snažia práškom z rozličných rohov posilniť svoju oslabnutú potenciou, je len európska povera. Dopyt po rohoch priviedol všetkých päť nosorožích čeľadi (afričký tuporohý a dvojrohý, indický čiže pancierový, jávsky a sumatrianský) na okraj záhuby, a to aj napriek tomu, že sú prísne chránené. Pytliačov láka vysoká cena, ktorú sú ochotní zaplatiť ľudia veriaci v zázračnú moc nosorožích rohov. Na snímke: afričký nosorožec.

KRÁĽOVNÁ TETOVANIA. Rusty Skuseová je najtetovannejšou ženou vo Veľkej Británii - má na tele vyše 2000 obrázkov. Z tohto dôvodu je už 25 rokov uvedená v Guinessovej knihe rekordov. Toto výročie sa 51-ročná Rusty rozhodla osláviť novým tetovaním na zadnej časti stehna. „Je to jediné voľné miesto“ - vysvetluje.

Všetko sa začalo roku 1959 vytetovaním lebky na ramene. V tých časoch bola žena s tetovaním šokujúcim javom. Jej to však neprekážalo. Naopak, ozdoba na koži sa jej veľmi páčili a chcela ich mať viacej. A tak sa na jej tele objavovalo stále nové tetovanie. Väčšinu z nich robil Rustin manžel Bill, ktorý sa tiež pýši viacerými vytetovanými obrázkami na tele. Manželia Skuseovci radi chodia na pláž v

skúpoch úbo-roch a tak nečudo, že ich vždy obklopujú zástupy zvedavcov. Rusty nič neľutuje ani dnes.

,Mám ráda svoje tetovania - hovorí - a som hrdá, že ich mám až toľko. Nikdy som však ani len neuvažovala o tetovaní dlani alebo tváre. Veď nechcem vyzerat ako nejaký bandita.“ Na snímke: Rusty so svojím tetovaním.

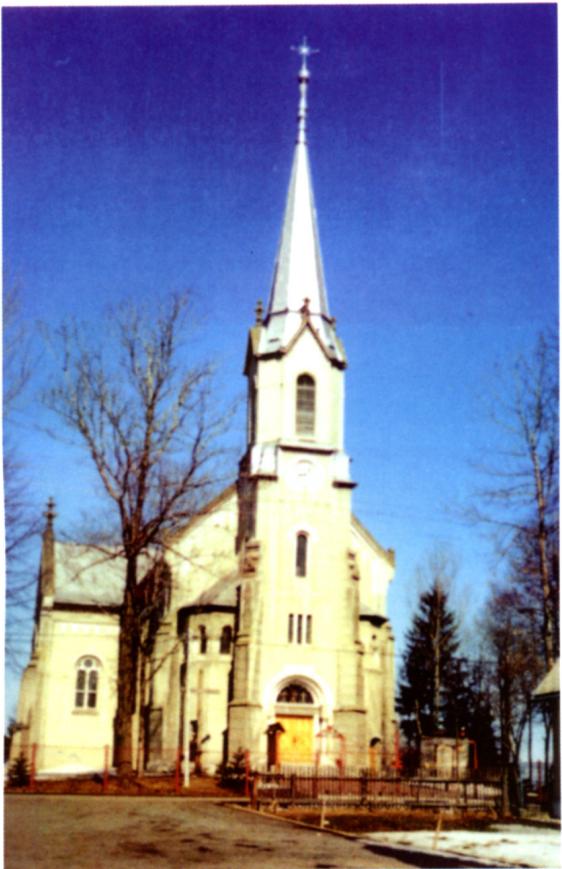

PRACUJÚCA ŽENA. 41-ročná americká moderátorka Oprah Winfreyová, ktorej súkromný majetok sa odhaduje na 340 miliónov dolárov, predĺžila na ďalšie 3 roky zmluvu s firmou King World, zaobrájucou sa výrobou a distribúciu jej programu „Oprah Winfrey Show“. Oprah bude zároveň účinkovať aj ako herečka - už v najbližšom čase vystúpi vo viacerých televíznych filmoch a seriáloch. Medzi ďalšími podpísala zmluvu s filmovou výrobňou Walt Disneya, na základe ktorej ma zahrať vo filme Beloved (Drahá). Jej priatelia - najmä snubeneč Stedman Graham - tvrdia, že Oprah má na najbližších päť rokov oveľa viac plánov, než by ich ktokoľvek bol schopný zrealizovať. Obávajú sa, že tak intenzívna práca bude mať negatívny vplyv na jej zdravie a osobný život.

Zatiaľ však Oprah sa teší obrovskej populárnosti. Dokázala to americká sieť káblovej televízie, ktorá svojim divákom položila otázku:

Ktorá z filmových a televíznych hviezd by bola najlepším prezidentom Spojených štátov? Samozrejme zvíťazila Oprah Winfreyová, na ktorú hlasovalo 23 % Američanov. Druhé miesto s 11,5 % hlasov obsadil Arnold Schwarzenegger, tretie Barbra Streisandová - 9 %, a za nimi: K. Costner, S. Sarandonová a S. Stallone. Na snímke: O. Winfreyová.

Kostol sv. Anny v Chyžnom

SPIŠSKÉ A ORAVSKÉ KOSTOLY

Foto: J. Pivovarčík a P. Kollárik

Kostol sv. Rozálie v Podsklí

Kostol sv. Petra a Pavla vo Vyšných Lapšoch

Kostolík Srdca Ježišovho v Lapšanke

Kostol sv. Martina v Krempachoch

Krempaški žiaci pri jarnom upratovaní obce. Foto: J.Pivovarčík

**DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:
jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A-2 i B-3
(prospekty, etykiety, akcydensy, ulotki, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE: Biuro Zarządu Głównego TSP, 31-150 Kraków,
ul. św. Filipa 7/4, tel./fax 34-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401 - 2017 - 132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SLOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

- * Almanach *Słowacy w Polsce cz. I*, (rocznik), Kraków 1993 3,00 zł
- * Almanach *Słowacy w Polsce cz. III*, (rocznik), Kraków 1995 3,50 zł
- * J. Ciągwa, J. Szpernoga, *Słowacy w Powstaniu Warszawskim*, Kraków 1994 2,50 zł
- * Zbigniew Tobjański, *Czesi w Polsce*, Kraków 1994 5,00 zł